

Τμήμα λογιστικής
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

Κρατική γραφειοκρατία και Επιχειρηματικότητα

Υπεύθυνος καθηγητής:	Κυρμίζογλου Παντελής	
Ονοματεπώνυμο	Παναγιωτάρα Βασιλική	026/07
φοιτητριών:	Τσακμακίδη Βασιλική	016/07

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

*Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της φοίτησης στο τμήμα
Λογιστικής, της σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Αλεξάνδρειου ΤΕΙ
Θεσσαλονίκης. Στην παρούσα εργασία έγινε μια προσπάθεια να αναλυθεί η έννοια
της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας και να αναλυθεί ένα τεράστιο Ελληνικό
πρόβλημα, αυτό της γραφειοκρατίας.*

*Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον καθηγητή μας κύριο
Κυρμίζογλου Παντελή για την βοήθειά του στην εκπόνηση της εργασίας και πάνω
από όλα τους αγαπημένους μας γονείς για την στήριξή τους όλα αυτά τα χρόνια.*

Οι φοιτήτριες

Παναγιωτάρα Βασιλική

Τσακμακίδη Βασιλική

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

2. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Στοιχεία επιχειρηματικότητας και καινοτομίας

2.1.1 Επιχειρηματική ιδέα

2.1.2 Καινοτομία

2.1.3 Η νέα επιχειρηματικότητα

2.2 Τα κίνητρα της επιχειρηματικής δραστηριότητας

2.3 Γυναίκες και επιχειρηματική δράση

2.4 Η κλαδική διάσταση της επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων

2.5 Πράσινη επιχειρηματικότητα και «E-business».

2.6 Η επιχειρηματικότητα με στοιχεία του ΟΟΣΑ

2.6.1 Εμπόδια στην επιχειρηματικότητα

2.6.2 Πρωτιά στις μικρές επιχειρήσεις

2.6.3 Έθνος επιχειρηματιών

2.6.4 Ελάχιστα venture capitals

2.6.5 Αρνητική εικόνα για τους επιχειρηματίες

2.7 Στρατηγική επιχειρήσεων

2.8 Στοιχεία μικρομεσαίας επιχείρησης

2.8.1 Ανταγωνιστικότητα επιχειρήσεων

2.8.2 Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις και Ανταγωνιστικότητα

2.8.3 Εμπόδια στην υιοθέτηση και ανάπτυξη καινοτομίας από της Ελληνικές

MME

2.8.4 Μέτρα για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜμΕ

2.9 Τροχοπέδι στην επιχειρηματικότητα η ελληνική οικονομία

2.10 Δράσεις για την αύξηση της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

2.10.1 Θεματικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής

3.ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ

3.1 Ιστορικά στοιχεία

3.1.1 Η γραφειοκρατία κατά τον Max Weber

3.1.2 Λόγοι επικράτησης της γραφειοκρατίας κατά τον Weber

3.1.3 Βασικά χαρακτηριστικά της γραφειοκρατίας

3.2 Η γραφειοκρατία κατά τον Karl Marx

3.2.1 Λόγοι επικράτησης της γραφειοκρατίας και τα βασικά χαρακτηριστικά της κατά τον Karl Marx

3.3 Χαρακτηριστικά της σύγχρονης γραφειοκρατίας στην Ελλάδα

3.3.1 Προσπάθειες καταπολέμησης της γραφειοκρατίας

- 3.3.2 Την γραφειοκρατία την διακρίνουμε σε δυο μεγάλες κατηγορίες
  - 3.4 Γραφειοκρατία στο Δημόσιο
    - 3.4.1 Γενικά για τη Δημόσια Διοίκηση
    - 3.4.2 Αρμοδιότητες Δημόσιας Διοίκησης
    - 3.4.3 Γραφειοκρατία και αποδοτικότητα των Δημοσίων υπηρεσιών
  - 3.5 Το κόστος της γραφειοκρατίας
  - 3.6 Γραφειοκρατία και προσέλκυση επενδύσεων
  - 3.7 Γραφειοκρατικό κόστος ίδρυσης επιχειρήσεων
  - 3.8 Συγκεκριμένα παραδείγματα της Ελληνικής γραφειοκρατίας στην προσέλκυση επενδύσεων
  - 3.9 Γραφειοκρατία και Εξαγωγές
  - 3.10 Διαφθορά
    - 3.10.1 Γνώμες για την διαφθορά
    - 3.10.2 Διαφάνεια- Διαύγεια στο Ελληνικό Δημόσιο
    - 3.10.3 Προβλήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή του Δι@ύγεια
    - 3.10.4 Επιτυχίες κατά την εφαρμογή της Δι@ύγειας
  - 3.11 Βήματα και προσπάθειες επίλυσης του προβλήματος
    - 3.11.1 Βελτιώσεις στον επενδυτικό Νόμο 3908/2011 για διαφάνεια και ταχύτητα
    - 3.11.2 Βελτιώσεις στον Αναπτυξιακό Νόμο 3299/2004 που μειώνουν γραφειοκρατία και καταπολεμούν τη διαφθορά
  - 3.12 Γενικές Προτάσεις μείωσης γραφειοκρατίας
- 4.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μία εποχή, όπου το άνοιγμα των αγορών και η άρση των περιοριστικών όρων στις εμπορικές συναλλαγές διαμόρφωσαν μία νέα τάξη πραγμάτων, που στην καθημερινότητα ακούμε ως παγκοσμιοποίηση, η ικανότητα των ανθρώπων στο πεδίο της εφαρμοσμένης επιχειρηματικότητας καθίσταται περισσότερο από ποτέ αναγκαία. Αν στο παρελθόν η ικανότητα στην επιχειρηματική επιτυχία καθορίζονταν σε μεγάλο βαθμό από το κεφάλαιο, τις πρώτες ύλες ή την παραγωγικότητα, σήμερα αυτή καθορίζεται σε αντίστοιχο βαθμό από τη γνώση και τις προσωπικές ικανότητες. Έτσι, βλέπουμε πολύ συχνά επιχειρήσεις με μεγάλα κεφάλαια να αποτυγχάνουν στις επενδύσεις τους, όταν τα εσωτερικά τους συστήματα διαχείρισης της γνώσης, δεν λειτουργούν επαρκώς και το πρόσκαιρο κέρδος αντικαθιστά τον κινητήριο μοχλό της επιχειρηματικής δράσης. Καθώς η κατάσταση αυτή επηρεάζει όλες τις αγορές, συμπεριλαμβανομένης και της δικής μας, η σημασία της κατάρτισης και της συνεχούς επικαιροποίησης της γνώσης των πολιτών ανάγεται σε κάτι περισσότερο από σημαντική. Όλοι οι πολίτες, είτε από τη θέση του υφιστάμενου ή μελλοντικού επιχειρηματία, είτε από τη θέση του υφιστάμενου ή μελλοντικού στελέχους μίας επιχείρησης, πρέπει να χαρακτηρίζονται από μία τουλάχιστον στοιχειώδη επιχειρηματική κατάρτιση. Όταν μάλιστα οι αλλαγές στο ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον επέρχονται με ραγδαίο ρυθμό και χωρίς να είναι προβλέψιμες, η πιθανότητα της επιχειρηματικής ενασχόλησης αυξάνεται κατακόρυφα. Όλες οι έρευνες των τελευταίων ετών για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, καταδεικνύουν ως κίνητρό της την ανάγκη για εργασία και όχι τη διαπίστωση μίας ευκαιρίας για οικονομική πρόοδο. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει όλους τους πολίτες ως πιθανούς επιχειρηματίες στο άμεσο ή έμμεσο μέλλον. Στο πλαίσιο αυτή η επιχειρηματική κατάρτιση θα πρέπει να είναι εφόδιο όλων των πολιτών, τόσο εξαιτίας της μεγαλύτερης από ποτέ πιθανότητας να επιχειρήσουν, όσο και εξαιτίας της σημασίας της επιχειρηματικής γνώσης ακόμα και από τη θέση του υπαλλήλου, ως μέσου για την καλύτερη δυνατή συμβολή στην επιτυχία της επιχείρησης. (Εγχειρίδιο επιχειρηματικότητας, 2010)

Ένα τεράστιο πρόβλημα που παρουσιάζεται σε νέους και παλαιούς επιχειρηματίες από το κράτος είναι η γραφειοκρατία. Καταρχάς, είναι απαραίτητο να τονιστεί ότι η Δημόσια Διοίκηση και κατ' επέκταση η γραφειοκρατία, γεννιέται ως προοδευτικό στοιχείο της εξέλιξης των συστημάτων διαχείρισης της εξουσίας. Τα προβλήματα που προέκυψαν στη συνέχεια, και τα οποία απασχολούν πολλούς ερευνητές στις μέρες μας, οφείλονται στην εξέλιξη της γραφειοκρατικής δομής των σύγχρονων κοινωνιών και θα αναλυθούν παρακάτω.

Πιο συγκεκριμένα, αν εξετάσουμε πώς δημιουργήθηκε η Δημόσια Διοίκηση, ποιοι είναι οι κανόνες και πώς προέκυψε η γραφειοκρατία, διαπιστώνουμε ουσιαστικά ότι η Δημόσια Διοίκηση είναι μια προέκταση των αντιλήψεων της κοινωνίας, για την Δημοκρατία και την ισονομία (Blaw, M. P., International Encyclopedia of the Social Sciences, in: ORGANIZATIONS: Theories).

Αν θεωρήσουμε ως ιστορικό όριο, την Γαλλική Επανάσταση, αυτό που θεωρούμε σήμερα ως εθνικό Κράτος δεν υπήρχε. Αντίθετα, υπήρχαν αυτοκρατορίες, βασιλεία και πριγκιπάτα. Εκεί δεν εκπροσωπείτο το δημόσιο συμφέρον, παρά μόνο η εξουσία που δεν ήταν όμως δημοκρατικά νομιμοποιημένη (π.χ. πρίγκιπας). Συνεπώς, οι υπάλληλοι τότε εκπροσωπούσαν τον άρχοντα, γεγονός που συνεπάγονταν μια σειρά από αξιώσεις. Καταρχάς, δεν υπήρχε εκπροσώπηση του κοινωνικού συνόλου και επίσης, δεν υπήρχαν κανόνες διασφάλισης του κοινωνικού συνόλου απέναντι στην αυταρχικότητα ή αυθαιρεσία του άρχοντα. Οι υπάλληλοι της εξουσίας λογοδοτούσαν στον άρχοντα (Heady, F., *International Encyclopedia of the Social Sciences*, in: *Civil Service*, σελ.496).

Η Γαλλική Επανάσταση, με τα συνθήματα της ελευθερίας και της ισονομίας, οδήγησε στην γέννηση του αστικού εθνικού κράτους και στην ανάγκη νομιμοποίησης της διοίκησης, εν ονόματι κάποιας ιδεατής αρχής. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την πραγμάτωση του αιτήματος της ισονομίας, εκπροσωπείται πλέον το κοινωνικό σύνολο και ο υπάλληλος, είναι υπάλληλος της κοινωνίας που λογοδοτεί σε μια αιρετή κυβέρνηση. Χαρακτηριστικό αυτής της λειτουργίας, πρέπει να είναι η διαφάνεια και ο κανόνας. Για να υπάρξει ισονομία πρέπει να σχεδιαστεί ένας κανόνας που θα ισχύει για όλους. Γι' αυτό και ο Βέμπερ, υποστηρίζει ότι το χαρακτηριστικό του μοντέρνου κράτους είναι ότι λειτουργεί μέσω μιας διοίκησης με νομιμότητα και διαφάνεια. Ο δημόσιος υπάλληλος επομένως, πρέπει να λειτουργεί μέσα στα πλαίσια του Νόμου και δεν πρέπει να αυτενεργεί. Όσον αφορά την διαφάνεια, θα πρέπει να ακολουθούνται τέτοιες διαδικασίες, ώστε να γνωρίζει ο κάθε υπάλληλος τι γίνεται με όλους τους υπόλοιπους. Από αυτή την στιγμή και πέρα γεννιέται η γραφειοκρατία, καθώς απαιτούνται μια σειρά από διαδικασίες και δομές για να εξασφαλίζεται συνεχώς η διαφάνεια και η ισονομία. Για παράδειγμα, για να λειτουργεί κάποιος συνεχώς σύμφωνα με τον Νόμο, θα πρέπει ο δεύτερος να γίνεται όλο και πιο αναλυτικός για να προβλέπει όλες τις πιθανές καταστάσεις. Αυτό μοιραία οδηγεί στον σχεδιασμό ενός γενικού κανόνα που για να εφαρμοστεί θα πρέπει να θεσπιστούν μια σειρά από προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, κ. ά (Schwartz, B., *International Encyclopedia of the Social Sciences*, in: *ADMINISTRATIVE LAW*). Όπως είναι εύλογο, εν ονόματι της διαφάνειας και της ισονομίας, περιορίζεται η πρωτοβουλία των υπαλλήλων και χάνεται η έννοια της ατομικής ευθύνης.

Άρα, αυτή η νομοτέλεια με την διαφάνεια και την νομιμότητα, δημιουργεί τις εκτροπές καθώς δεν υπάρχει κανένας τρόπος να σχεδιαστούν τόσο λεπτομερείς κανονισμοί που να προβλέπουν όλες τις περιπτώσεις και όλες τις πιθανές εξελίξεις. Καταλήγοντας, η γραφειοκρατία δημιουργήθηκε την στιγμή που γεννήθηκε η ανάγκη να στηριχτούν οι δημοκρατικές λειτουργίες της διοίκησης. Δημοκρατία, σημαίνει κατ' ανάγκη και γραφειοκρατία.

2. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Στοιχεία επιχειρηματικότητας και καινοτομίας

Λέγοντας «επιχειρηματικό πνεύμα» εννοούμε τη διάθεση και τις ικανότητες να αξιοποιήσει κανείς τις γνώσεις και τις δεξιότητες που διαθέτει, σύμφωνα με τις εκάστοτε ανάγκες της αγοράς, ώστε να αποφέρουν οικονομικό όφελος (Αντωνία Μανιάτη, 2010). Ως επιχειρηματικότητα θα μπορούσαμε να ορίσουμε *‘το σύνολο των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, την εισαγωγή νέων προϊόντων και τεχνολογιών και την αναζήτηση επιχειρηματικών ευκαιριών. Με τον όρο «επιχειρηματικότητα» εννοούμε ακόμα τη δεξιότητα της οργάνωσης, του σχεδιασμού και της υλοποίησης μιας ιδέας, προκειμένου να προσφερθεί στην αγορά ένα προϊόν ή μια υπηρεσία με τρόπο έξυπνο, πρωτότυπο, ανταγωνιστικό και αποτελεσματικό’*. (Περιοδική έκδοση του ΤΕΙ Πειραιά, 2011).

Η έννοια της επιχειρηματικότητας έχει τις ρίζες της στις επιστήμες της οικονομικής θεωρίας και της κοινωνιολογίας. Ο σχεδιασμός, η οργάνωση, η ανάπτυξη και η θεμελίωση μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας αποτελεί αντικείμενο ενδιαφέροντος και μελέτης επιστημόνων, κυρίως από το χώρο του μανάτζμεντ. Στη σύγχρονη εκδοχή της συνδυάζει στοιχεία από την ψυχολογία, τη διοίκηση και τη βιομηχανική γεωγραφία. (Δρ.Κατερίνα Κεδράκα)

Για την ανάληψη μιας επιχειρηματικής δράσης χρειάζεται να μελετηθεί ο εντοπισμός, η αξιοποίηση και η δημιουργία ευκαιριών, το προφίλ των ανθρώπων που αναλαμβάνουν μια επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως και η σημασία του οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο λειτουργούν οι επιχειρήσεις. Ωστόσο, παρατηρείται ότι οι νέοι, μελλοντικοί ελεύθεροι επαγγελματίες που έχουν μια καλή επιχειρηματική ιδέα, συχνά είναι απροετοίμαστοι και είτε παραιτούνται από την ιδέα είτε ξεκινούν χωρίς σωστή προετοιμασία και καθοδήγηση, με αποτέλεσμα να θέτουν σε κίνδυνο την οικονομική τους δραστηριότητα. Οι κυριότερες περιοχές που σχετίζονται με την ανάπτυξη μιας επιχείρησης, είναι :

Το προφίλ του επιχειρηματία: γεννιέται ή γίνεται;

- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός επιχειρηματία και τι είναι αυτό που καθορίζει την ύπαρξη επιχειρηματικής φύσης σε ένα άτομο;
- Ποια είναι τα κίνητρα που δραστηριοποιούν τον επιχειρηματία;

Η διαδικασία δημιουργίας της νέας επιχείρησης

- Αναζήτηση και εκμετάλλευση (νέων) ευκαιριών
- Αξιολόγηση ευκαιριών
- Διαχείριση καινοτομίας
- Σχεδιασμός της νέας επιχείρησης

- Αναζήτηση κεφαλαίων και πόρων
- Στρατηγικές επιβίωσης κι ανάπτυξης της νέας επιχείρηση

Το επιχειρησιακό περιβάλλον, το οποίο περιλαμβάνει:

- Ευκαιρίες
- Κινδύνους
- Οργανωτικά δίκτυα
- Τις ισχύουσες εθνικές πολιτικές
- Την εξεύρεση πόρων
- Την επίδραση πολιτισμικών στοιχείων στην επιχειρηματική πρωτοβουλία

Η ανάπτυξη της επιχείρησης

- Εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίσει κατά τη διαδικασία ανάπτυξης
- Στρατηγικές ανάπτυξης
- Εύρεση των απαιτούμενων κεφαλαίων

Τα πιθανά οφέλη μιας επιχείρησης

- Χρηματοοικονομικά
- Κοινωνικοπολιτισμικά
- Οφέλη από την ανάπτυξη καινοτομιών (www.epixeirin-news.gr)

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η δημιουργία μιας επιχείρησης είναι πάνω απ' όλα η **ατομική πράξη ενός ανθρώπου που αναλαμβάνει ένα επιχειρηματικό ρίσκο**. Ειδικοί του επαγγελματικού προσανατολισμού εκτιμούν πως η επιτυχία ή αποτυχία της επιχειρηματικής δραστηριότητας, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα στοιχεία της προσωπικότητας του ατόμου. Οι κατεξοχήν **δεξιότητες** που συνδέονται με την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος, είναι οι ακόλουθες (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2001):

- Ανάλυση κινδύνου
- Υπευθυνότητα - επιχειρηματικές δεξιότητες
- Ικανότητα λήψης αποφάσεων
- Πρωτοβουλία
- Δημιουργικότητα
- καινοτομία
- Αντοχή στην πίεση

ΤΕΧΝΙΚΕΣ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΕΣ	ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ
Γραπτή επικοινωνία	Σχεδιασμός	Εσωτερικός έλεγχος
Προφορική επικοινωνία	Λήψη Αποφάσεων	Ανάληψη ρίσκου
Παρακολούθηση περιβάλλοντος	Ανθρώπινες σχέσεις	Καινοτομικότητα
Χρήση τεχνολογίας	Μάρκετινγκ-Πωλήσεις	Όραμα-Αλλαγή

Εικόνα 2.1: Απαραίτητες ικανότητες επιχειρηματικότητας (Περιοδική έκδοση του ΤΕΙ Πειραιά, 2011)

2.1.1 Επιχειρηματική ιδέα

Η επιχειρηματική ιδέα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον επιχειρηματία. Ξεκινά από την ανεξερεύνητη γνώμη του ότι οι καταναλωτές έχουν μια ανάγκη (ή επιθυμία) και ότι αυτή είναι δυνατό να ικανοποιηθεί με την παραγωγή και διάθεση ενός συγκεκριμένου προϊόντος ή την παροχή μιας συγκεκριμένης υπηρεσίας που θα καταλήξει σε οικονομικό όφελος.

Η επιχειρηματική ιδέα είναι μια υπόθεση ότι μια συγκεκριμένη επιχειρηματική ομάδα έχει την τεχνική και οικονομική δυνατότητα να παράγει ένα αγαθό ή μια υπηρεσία για το οποίο υπάρχει εκδηλωμένη ζήτηση σε ποσότητα και τιμή, τόση ώστε να υπάρχει διαφορά μεταξύ συνολικού κόστους και συνολικής προσόδου και έτσι να προκύπτει κέρδος.

Η επιχειρηματική ιδέα είναι δυνατό να υλοποιηθεί με πόρους της επιχειρηματικής ομάδας. Αν αυτό δεν είναι δυνατό, τότε η επιχειρηματική ιδέα είναι αρχικά ανέφικτη ή απορρίπτεται. Εφόσον πρόκειται για επιχειρηματικές δραστηριότητες του λεγόμενου «κοινωνικού τομέα» ή του «ευρύτερου δημόσιου τομέα», το κέρδος μεταφράζεται σε κοινωνική αναγνώριση της οποίας συνέπεια είναι η εκλογή ή ο επαναδιορισμός σε θέσεις της διοίκησης.

Η σύνδεση της επιχειρηματικής ιδέας με το κέρδος είναι συνυφασμένη με τον επιχειρηματικό κίνδυνο. Σε περίπτωση που το αναμενόμενο κέρδος είναι χρηματικό, ο επιχειρηματικός κίνδυνος είναι ανάλογος του αναμενόμενου ποσού. Σε περίπτωση δραστηριοτήτων του ευρύτερου δημοσίου ή του κοινωνικού τομέα, μολονότι ο επιχειρηματικός κίνδυνος είναι περιορισμένος, οι συνέπειές του είναι η αποτυχία και κατ' επέκταση η απώλεια της πολιτικής στήριξης, είτε από τους κομματικούς οργανισμούς, είτε από το λαό.

Η μελέτη της γέννησης της επιχειρηματικής ιδέας απασχολεί διάφορες επιστημονικές περιοχές, μεταξύ των οποίων και αυτές που χρησιμοποιούνται από τη διοίκηση των επιχειρήσεων. Οι επιχειρηματικές ιδέες ανήκουν σε μια από τις δύο γενικές κατηγορίες,

μιμητικές ή καινοτόμες, παρά το γεγονός ότι κάθε ολοκληρωμένη επιχειρηματική ιδέα έχει χαρακτηριστικά που ανήκουν και στις δύο κατηγορίες (Συμβουλευτικό κέντρο επιχειρηματικότητας ΤΕΙ Πειραιά):

1. Μιμητικές επιχειρηματικές ιδέες.
2. Καινοτόμες Επιχειρηματικές Ιδέες

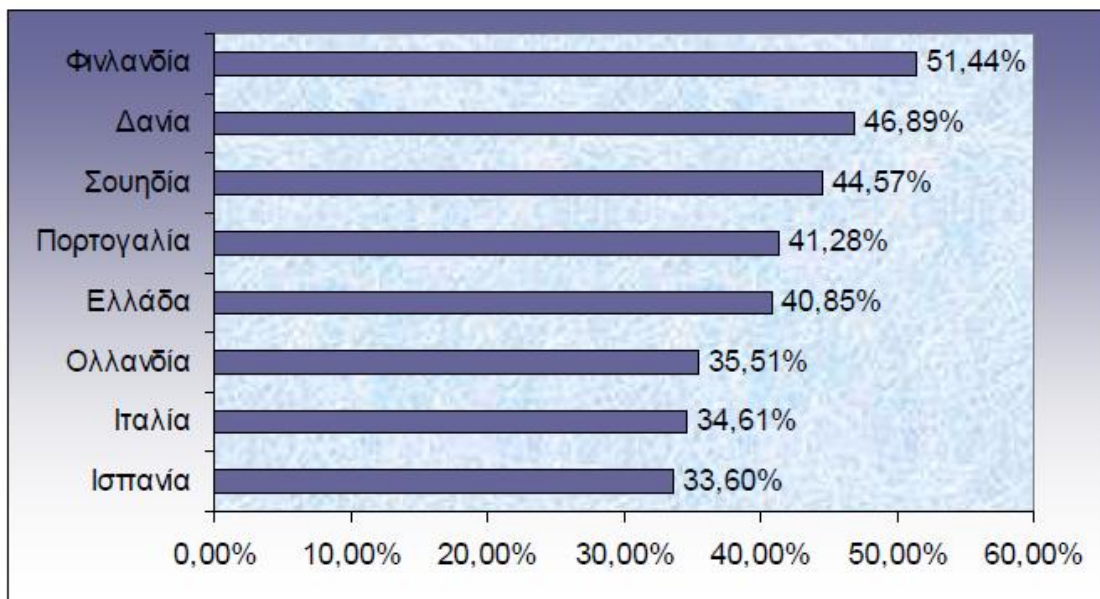
2.1.2 Καινοτομία

Με τον όρο καινοτομία εννοείται η νέα και πρωτοποριακή ιδέα για την υλοποίηση κάποιου πράγματος ή η νέα διαδικασία αυτής της υλοποίησης, καθώς επίσης και η εφαρμογή νέων εφευρέσεων ή ανακαλύψεων για την πραγματοποίηση κάποιου αποτελέσματος. Συχνά ο όρος χρησιμοποιείται σε οικονομικό, επιχειρηματικό και εμπορικό πλαίσιο.

Σύμφωνα με τον ορισμό της καινοτομίας, που προτείνει ο ΟΟΣΑ στο «εγχειρίδιο Frascati», πρόκειται για την μετατροπή μιας ιδέας σε εμπορεύσιμο προϊόν ή υπηρεσία, λειτουργική μέθοδο παραγωγής ή διανομής - νέα ή βελτιωμένη - ή ακόμα σε νέα μέθοδο παροχής κοινωνικής υπηρεσίας. Με τον τρόπο αυτόν ο όρος αναφέρεται στην διαδικασία. Από την άλλη μεριά, όταν με τη λέξη «καινοτομία» υποδηλώνεται ένα νέο ή βελτιωμένο προϊόν, εξοπλισμός, η υπηρεσία που διαχέεται επιτυχώς στην αγορά, η έμφαση δίνεται στο αποτέλεσμα της διαδικασίας.

Συνδέεται με την έρευνα και την ανάπτυξη, ειδικά στο χώρο των επιχειρήσεων, με τα αντίστοιχα τμήματα (R&D, Research and Development). Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η καινοτομία είναι επιτεύξιμος στόχος μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων συνεργασίας μεταξύ διακρατικών εταίρων. Η καινοτομία στην Ε.Ε. μετράται με το Innovation Scorecard, που ξεκίνησε σαν θεσμός το 2006. Η καινοτομία μετράται με δείκτες, οι οποίοι συσταδοποιούνται σε κατηγορίες. Συνάφεια με εμπειρία, μάθηση και ανάπτυξη.

Είναι σημαντικό να γίνει διάκριση μεταξύ της τεχνολογικής καινοτομίας προϊόντων και διαδικασιών και της μη τεχνολογικής καινοτομίας (οργάνωσης και εμπορίας). Για παράδειγμα, τα πιστοποιητικά ISO ή η εισαγωγή συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου ποιότητας είναι τεχνολογική καινοτομία μόνο όταν συνδέονται άμεσα με την εισαγωγή νέων ή σημαντικά βελτιωμένων διαδικασιών. Η δημιουργία μίας απλής ιστοσελίδας με πληροφορίες, χωρίς on-line νέες και πρωτότυπες υπηρεσίες δεν αποτελεί καινοτομία. Αν υπάρχουν οι πρωτότυπες υπηρεσίες τότε αποτελεί παράδειγμα μη τεχνολογικής καινοτομίας. Επίσης, οι οργανωτικές καινοτομίες θεωρούνται τεχνολογικές μόνο στην περίπτωση που βασίζονται σε νέες τεχνολογικές εφαρμογές και επιφέρουν μετρήσιμες αλλαγές στην απόδοση, για παράδειγμα αύξηση στην παραγωγικότητα ή στις πωλήσεις.

Εικόνα 2.2 : Ποσοστό επιχειρήσεων που επέδειξαν καινοτομική δραστηριότητα το 2006 (eurostat)

Ένα σημαντικό κριτήριο για όλα τα είδη καινοτομίας είναι ότι πρέπει να περιέχουν μία σημαντική αλλαγή / διαφοροποίηση στα υπάρχοντα προϊόντα (αγαθά ή υπηρεσίες), τις διαδικασίες, τις μεθόδους εμπορίας ή τις οργανωτικές δομές και πρακτικές της επιχείρησης. Δεν είναι λοιπόν καινοτομία αλλαγές, οι οποίες έχουν μικρή σημασία ή εμβέλεια ή δεν επιφέρουν ικανό βαθμό νεωτερισμού στην επιχείρηση, όπως διακοπή χρήσης μίας διαδικασίας, μεθόδου εμπορίας ή εμπορικής εκμετάλλευσης ενός προϊόντος, αλλαγές προερχόμενες αποκλειστικά από μεταβολές των τιμών των παραγωγικών συντελεστών, απλή αντικατάσταση ή αναβάθμιση ενός προϊόντος ή διαδικασίας ή συσκευασίας, παραγωγή επί παραγγελία, εποχιακές και άλλες κυκλικές μεταβολές. (Κέντρο Ανάπτυξης Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας, 2012)

Μοντέλα καινοτομίας

Αυτό που διαφοροποιεί τα παρακάτω μοντέλα μεταξύ τους είναι το στοιχείο που κυριαρχεί στο κάθε ένα.

- Η καινοτομία ως ενδοεπιχειρησιακή διαδικασία.

Η καινοτομία ως ενδοεπιχειρησιακή διαδικασία στηρίζεται στους μηχανισμούς αλληλεπίδρασης μεταξύ λειτουργιών και παραγόντων (συνεργασία τμημάτων, συμμετοχή των εργαζομένων στην οργανωτική καινοτομία κ.λπ.) και ακολουθεί τα εξής στάδια:

- α) εργαστηριακή έρευνα,
- β) χρηματοδότηση,
- γ) έρευνα αγοράς,
- δ) ανάπτυξη προϊόντος και
- ε) παραγωγή και διάθεση του προϊόντος στην αγορά.

- Η καινοτομία στο ευρύτερο σύστημα θεσμών και οργάνων άσκησης πολιτικής.

Η καινοτομική δραστηριότητα αξιοποιεί πλεονεκτήματα που δημιουργούν τα δίκτυα που συνδέουν την επιχείρηση με το περιβάλλον της: πανεπιστημιακά εργαστήρια, δημόσια ινστιτούτα Έρευνας και Ανάπτυξης, τμήματα Έρευνας και Ανάπτυξης άλλων επιχειρήσεων, οργανισμοί μεταφοράς τεχνολογίας (τεχνολογικά πάρκα, τεχνολογικά δίκτυα, σύμβουλοι τεχνολογίας, κ.λπ.), συστήματα τεχνολογικής πληροφόρησης (τεχνικές βάσεις δεδομένων, πατέντες, πρότυπα κ.λπ.), οργανισμοί χρηματοδότησης (τράπεζες, venture capital κ.λπ.) και τέλος, κρατικά όργανα άσκησης πολιτικής (αναπτυξιακά κίνητρα κ.λπ.).

- Η καινοτομία στο πλαίσιο βιομηχανικής συνοικίας.

Αναφερόμαστε στις ευνοϊκές προϋποθέσεις που δημιουργούνται για την καινοτομία από την ενίσχυση εταιρειών υπηρεσιών παραγωγής που ιδρύονται από ομάδες επιχειρήσεων, όπως εταιρείες έρευνας αγοράς, πληροφόρησης, εμπορικής προώθησης, προώθησης εξαγωγών κ.λπ. Επίσης, ευνοϊκές προϋποθέσεις δημιουργούνται και από την οργάνωση βιομηχανικών και τεχνολογικών πάρκων και τη μεγαλύτερη εγγύτητα των επιχειρήσεων που ενισχύουν τις τοπικές συσπειρώσεις και τη δημιουργία εξωτερικών οικονομιών.

- Η καινοτομία σε ψηφιακό περιβάλλον

Οι νέες προοπτικές που δημιουργεί το διαδίκτυο (on line εργαλεία καινοτομίας, βάσεις δεδομένων κ.λπ.) ενισχύουν την καινοτομική δραστηριότητα των επιχειρήσεων. (Μοντέλα καινοτομίας, Υπουργείο εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, 2012)

2.2 Η νέα επιχειρηματικότητα

Η νέα επιχειρηματικότητα, αν και διατηρεί τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά των προηγούμενων ετών και του σχετικού δείκτη TEA (Total Entrepreneurial Activity), αναφέρεται πλέον ορθότερα ως Επιχειρηματικότητα Αρχικών Σταδίων (Early- Stage Entrepreneurial activity), διαμορφώνοντας έτσι τον αντίστοιχο νέο Δείκτη που πλέον υπολογίζεται για κάθε χώρα. Η επιχειρηματικότητα αυτού του τύπου εξακολουθεί να περιλαμβάνει δύο κατηγορίες ατόμων:

- Τους επίδοξους (nascent) επιχειρηματίες, που περιλαμβάνουν τα άτομα ηλικίας 18-64 ετών που – κατά το τελευταίο 12-μηνο από τη στιγμή της έρευνας – είχαν ξεκινήσει κάποιες

προκαταρτικές ενέργειες στην κατεύθυνση έναρξης ενός νέου εγχειρήματος, στο οποίο θα είναι ιδιοκτήτες είτε του συνόλου, ή κάποιου μέρους του («συνεταίρος»).

Οι ενέργειες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν από τη συγκέντρωση κεφαλαίου και την αναζήτηση χώρων εγκατάστασης και απαραίτητου εξοπλισμού, έως τη σύνταξη ενός επιχειρηματικού σχεδίου για αναζήτηση χρηματοδότη, κ.α. Στην κατηγορία των επίδοξων επιχειρηματιών περιλαμβάνονται ωστόσο και όσοι/όσες έχουν προχωρήσει πράγματι στην έναρξη λειτουργίας της επιχείρησης και έχουν ήδη πληρώσει μισθούς ή έχουν έναν κύκλο εργασιών από αυτή τη δραστηριότητα, όχι όμως για διάστημα μεγαλύτερο των τελευταίων τριών μηνών. Επιπροσθέτως, αυτή η ενέργεια ενδεχομένως να εντάσσεται στην υπάρχουσα εργασία του ατόμου και να πραγματοποιείται για λογαριασμό του εργοδότη, με τη συμμετοχή του ερωτώμενου να αφορά έτσι έναν διοικητικό / διευθυντικό ρόλο και όχι απαραίτητα ιδιοκτησία.

- Τους νέους επιχειρηματίες (ηλικίας 18-64 ετών), που περιλαμβάνουν όσους / όσες είναι ιδιοκτήτες ή διευθυντές ενός νέου εγχειρήματος / δραστηριότητας για το οποίο έχουν ήδη πληρώσει μισθούς και έχουν καταγράψει ένα κύκλο εργασιών για τουλάχιστον τρεις, αλλά όχι περισσότερους από 42 μήνες. (Σταύρος Ιωαννίδης, Άγγελος Τσακανίκας, 2005-2006)

	Επίδοξη επι/κότητα	Νέα Επι/κότητα	Επι/κότητα αρχικών σταδίων	Καθιερωμένη επι/κότητα	Συνολική Επι/κότητα	Πρόθεση έναρξης επι/τικής δραστηριότητας
2006	5,6	2,3	7,9	8,2	16,2	14,1
2007	4,6	1,1	5,7	13,3	18,7	13,7
2008	5,3	4,6	9,9	12,6	22,0	16,6
2009	4,5	4,7	8,8	15,1	23,6	17,2
2010	2,0	3,5	5,3	14,2	18,8	14,4
M.O.	4,4	3,2	7,5	12,7	19,9	15,2

Πηγή: GEM, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Εικόνα 2.3: Εξέλιξη βασικών δεικτών επιχειρηματικότητας (% πληθυσμού 18-64 ετών)
(πηγή: IOBE)

	Ελλάδα	Ισπανία	Ολλανδία	Πορτογαλία	Σουηδία
Έλλειψη χρηματοδότησης στο εσωτερικό των επιχειρήσεων ή του ομίλου	18,46	25,7	8,51	26,82	15,53
Έλλειψη χρηματοδότησης από πηγές εξωτερικές της επιχείρησης	16,2	23,34	4,71	26,15	
Πολύ υψηλό κόστος καινοτομίας	9,52	34,83	7,56	36,63	11,53
Έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού	26,16	16,63	7,01	13,3	15,89
Έλλειψη πληροφόρησης για την τεχνολογία	30,54	11,13	2,62	5,53	
Έλλειψη πληροφόρησης για τις αγορές	35,6	8,52	2,71	6,87	
Άλλες επιχειρήσεις δεσπόζουν στην αγορά	24,15	18,66	4,8	15,14	14,41
Αβεβαιότητα ζήτησης για καινοτόμα αγαθά ή υπηρεσίες	23,19	18,81	3,95	16,25	
Καθόλου ζήτηση για καινοτομία	28,98	10,04	1,1	5,76	
Καθόλου ζήτηση για καινοτομία λόγω προηγούμενων καινοτομιών	23,39	6,11	0,9	4,49	

Πίνακας 2.1 : Σημαντικά εμπόδια στην καινοτομική δραστηριότητα (%) για το σύνολο των καινοτομικά ενεργών επιχειρήσεων (Πετράκης, 2009).

2.2 Τα κίνητρα της επιχειρηματικής δραστηριότητας

Ένα από τα πιο κρίσιμα ποιοτικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων είναι η εξέταση των κινήτρων που ωθούν στην ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η επιχειρηματικότητα ευκαιρίας που αναφέρεται στην επιχειρηματικότητα που έχει ως κίνητρο κυρίως την αξιοποίηση μιας επιχειρηματικής ευκαιρίας που εντοπίζεται από ένα άτομο και αξιολογείται στο πλαίσιο του οικονομικού περιβάλλοντος του και προκρίνεται ικανή είτε να οδηγήσει σε αύξηση του εισοδήματος του είτε να προσφέρει εργασιακή ανεξαρτησία

Επιχειρηματικότητα ανάγκης που αναφέρεται στην περίπτωση που το άτομο ωθείται στην ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας λόγω έλλειψης άλλων επιλογών εργασίας. Το 2010 στην Ελλάδα το ποσοστό του πληθυσμού 18-64 ετών που δηλώνει ως βασικό κίνητρο για την έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας την ανάγκη περιορίζεται στο 1,5% έναντι του 2,3% το 2009.

Κάτι που αξίζει να σημειωθεί είναι το γεγονός ότι αν και η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε περίοδο ύφεσης η επιχειρηματικότητα ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού μειώνεται. Μια εύλογη υπόθεση είναι ότι η κρίση έχει μεταβάλει τον τρόπο που οι νέοι επιχειρηματίες αντιλαμβάνονται τις έννοιες της επιχειρηματικότητας ανάγκης και της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας. Μια δραστηριότητα η οποία πριν από μερικά χρόνια θα ήταν ελκυστική μόνο για λογούς ανάγκης σήμερα ενδεχομένως γίνεται αντιληπτή ως μια καλή επιχειρηματική ευκαιρία. Η αίτια της εξέλιξης σχετίζεται με τη διαφοροποίηση της αντίληψης του νέου επιχειρηματία για το σημείο εκκίνησης.

Μια άλλη ένδειξη για το βάσιμο αυτής της εξήγησης είναι το γεγονός της αύξησης των επιχειρηματιών ευκαιρίας που δηλώνουν ότι εισέρχονται στον επιχειρηματικό στίβο

επιδιώκοντας την εργασιακή τους ανεξαρτησία εξαιτίας της αίσθησης ανασφάλειας για την παρούσα θέση εργασίας τους. Από τον παρακάτω πίνακα προκύπτουν ενδιαφέροντα ευρήματα, ιδιαίτερα σχετικά με την εξέλιξη του εκπαιδευτικού επιπέδου των επίδοξων επιχειρηματιών ανάγκης.

	Επιχ/κότητα ανάγκης (% επιχειρηματιών αρχικών σταδίων)	Επιχειρηματικότητα ευκαιρίας με στόχο την αύξηση εισοδήματος ή/και μεγαλύτερη ανεξαρτησία (% επιχειρηματιών αρχικών σταδίων)
Χώρες Α	33,8	38,2
Χώρες Β	30,9	42,3
Αυστραλία	18,5	58,7
Βέλγιο	9,9	53,5
Δανία	8,0	53,8
Φινλανδία	18,1	54,3
Γαλλία	25,2	56,0
Γερμανία	25,7	48,5
Ελλάδα	27,4	38,6
Ισλανδία	6,8	68,3
Ιρλανδία	30,8	33,1
Ισραήλ	28,8	54,0
Ιταλία	13,4	54,6
Ιαπωνία	36,4	46,9
Κορέα	38,9	49,0
Ολλανδία	8,4	63,9
Νορβηγία	15,4	73,5
Πορτογαλία	21,8	51,8
Σλοβενία	16,2	53,8
Ισπανία	25,4	42,1
Σουηδία	13,4	71,6
Ελβετία	14,1	60,1
Ην. Βασίλειο	10,6	43,1
ΗΠΑ	28,5	51,5
Χώρες Γ	20,1	53,7
Μ.Ο. GEM	29,5	46,0

Πηγή: IOBE, Επεξεργασία στοιχείων GEM

Πίνακας 2.2: Κίνητρα έναρξης επιχειρηματικής δραστηριότητας ανά χώρα, 2010

Ενώ λοιπόν το 2008 ένας στους πέντε επιχειρηματίες που ξεκινούσαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα είχε ολοκληρώσει μετά-δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 2010 το ίδιο ίσχυε για 1 στους 2. Επιπλέον το 2010 καταγράφεται ένα ποσοστό της τάξης του 5,8% κατόχων μεταπτυχιακού τίτλου.

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι τα περισσότερα από τα παραπάνω στοιχεία προέρχονται από τον ΙΟΒΕ. Το ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΙΟΒΕ) είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: αφενός να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

%	Καμία εκπαίδευση	Μερική δευτεροβάθμια	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Μεταπτυχιακός τίτλος
2008	0,0	8,5	70,1	21,1	0,0
2009	0,0	10,7	59,3	30,0	0,0
2010	18,4	10,4	15,3	50,1	5,8

Πηγή: GEM, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Πίνακας 2.3 : Επίπεδο εκπαίδευσης επίδοξων επιχειρηματιών με κίνητρο την ανάγκη

2.3 Γυναίκες και επιχειρηματική δράση

Η κοινωνία, παρά τον εκσυγχρονισμό της και την αλλαγή του τρόπου αντιμετώπισης των δύο φύλων, εξακολουθεί να κάνει σαφή διάκριση μεταξύ γυναικείων και αντρικών ρόλων και συνεχίζει να προβάλλει διαφορετικά επαγγελματικά πρότυπα. Συγκεκριμένα παρατηρούμε ότι τα επιχειρηματικά ανοίγματα των γυναικών περιορίζονται στους τομείς της *μεταποίησης, της κλωστοϋφαντουργίας, των ειδών ένδυσης και υπόδησης, περιποίησης προσώπου και σώματος*. Από την άλλη μεριά, οι άντρες ιδρύουν και συντηρούν επιχειρήσεις *επίπλων, μεταλλικών προϊόντων, καυσίμων και μέσων εγγραφής ήχου, εικόνας και πληροφορικής*. Από τα παραπάνω ενδεικτικά παραδείγματα, διακρίνουμε έναν διαφορετικό επαγγελματικό προσανατολισμό, ο οποίος οφείλεται κυρίως σε έναν *διαφορετικό προσανατολισμό σπουδών και επαγγελμάτων και όχι τόσο στην έλλειψη ικανοτήτων*. Η επικρατούσα αντίληψη είναι ότι οι γυναίκες στρέφονται περισσότερο προς υπαλληλικά, επαγγέλματα διδασκαλίας και παροχής υπηρεσιών, ενώ δίνουν μικρή σημασία σε επιστημονικά, μηχανικά ή επιχειρηματικά επαγγέλματα (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2002). Το γεγονός αυτό περιορίζει τους επιχειρηματικούς τους ορίζοντες και τις επαγγελματικές τους επιλογές. Ακόμα όμως και στους τομείς της ειδικότητάς τους δύσκολα θα αναλάβουν επιχειρηματική δράση. Εκτός όμως

από τα επαγγελματικά πρότυπα βαρύνουσα σημασία έχουν τα κοινωνικά στερεότυπα και η φύση του γυναικείου ρόλου.

Σύμφωνα, λοιπόν, με το κυρίαρχο κοινωνικό πρότυπο ο ρόλος της γυναίκας εστιάζεται περισσότερο στην οικογενειακή παρά στην επαγγελματική ζωή (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2001). Η κοινωνία τη θέλει περισσότερο καλή σύζυγο και στοργική μητέρα παρά επιτυχημένη επαγγελματία. Τη θέλει αδύναμη, χαριτωμένη, ευαίσθητη και υποτακτική και καθόλου μαχητική, φιλόδοξη και προικισμένη με ικανότητες αντιμετώπισης του ανταγωνισμού που κυριαρχεί στο χώρο των επιχειρήσεων, του μόχθου και της σκληρότητας. Πράγματι, όσο κι αν έχει αλλάξει ο ρόλος και η θέση της γυναίκας, παραμένει από τη φύση της ιδιαίτερα ανασφαλής, διστακτική και πεσιμίστρια ώστε να ανοίξει κάποια επιχείρηση. Έχει μάθει να ζυγίζει ορθολογικά όσα προτείνονται και το ρίσκο ότι θα διαθέσει κάποιο κεφάλαιο για κάποια επιχείρηση η οποία δε θα της αποφέρει βέβαια και ασφαλή κέρδη την αποτρέπει από το να το επιδιώξει. Κατά συνέπεια, προτιμά και αναζητά την εύκολη και ασφαλή θέση που της εξασφαλίζει ο δημόσιος τομέας ή αναλώνεται στο να εργάζεται ως ιδιωτικός υπάλληλος σε κάποια άλλη επιχείρηση, όχι δική της. Τα κοινωνικά στερεότυπα σε συνδυασμό με τις χαμηλές προσδοκίες για την προσωπική της επάρκεια και ικανότητα την αποτρέπει να αναλάβει δράση στον επιχειρηματικό τομέα και σε ένα ευρύτερο φάσμα επαγγελματών στα οποία θα μπορούσαν να αναδειχθεί (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2002).

Είναι αναγκαίο να επισημανθεί ότι και ο γάμος είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2001). Ακόμη και σήμερα, που θεωρείται πολύ φυσικό να εργάζονται και οι δυο σύζυγοι, πολλές οικογένειες προτιμούν να παραμένει η σύζυγος στο σπίτι. Αρκετοί σύζυγοι δύσκολα ανέχονται να απουσιάζει η σύζυγός τους αρκετές ώρες από το σπίτι ώστε να αντεπεξέλθει στο απαιτητικό ωράριο των επιχειρήσεων. Απότοκος αυτού θα ήταν η παραμέληση των συζυγικών της καθηκόντων, γεγονός που επιφέρει ποικίλες προστριβές στο ζευγάρι και την οικογένεια. Οι σύζυγοι, άλλωστε, ανάλογα με το φύλο τους, εκφράζουν διαφορετική προθυμία προσαρμογής τους ο ένας στη σταδιοδρομία του άλλου. Αυτό που συνηθέστερα παρατηρείται είναι ότι οι γυναίκες προσαρμόζονται πιο πρόθυμα στις ανάγκες σταδιοδρομίας των ανδρών, απ' ό,τι το αντίθετο (Σιδηροπούλου – Δημακάκου, 2002). Πολλές φορές, λοιπόν, οι γυναίκες αναγκάζονται να υποχωρήσουν και να μην στήσουν την επιχείρηση που επιθυμούσαν. Υπάρχει το ενδεχόμενο να το επιχειρήσουν μόνο όταν υπάρξει κάποια οικονομική ανάγκη και τότε αναγκαστεί και ο σύζυγός τους να υποχωρήσει. Πολλές από τις γυναίκες αυτές επιχειρούν μια «καθυστερημένη είσοδο» στον τομέα της επιχειρηματικότητας, είτε μετά από λύση του γάμου (διαζύγιο, θάνατος συζύγου) είτε εφόσον υπάρχουν παιδιά, αφού αυτά μεγαλώσουν και φύγουν από το σπίτι. Τότε διαπιστώνουν ότι την εποχή που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας οι επαγγελματικές τους δεξιότητες είναι ξεπερασμένες ή ανεπαρκείς με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις. Γίνεται εύκολα κατανοητό το αίσθημα της απογοήτευσης που νιώθουν και η χαμηλή αυτεπάρκεια που βιώνουν.

Όπως και με το γάμο, η κοινωνική αντίληψη επιβάλλει στις γυναίκες να σταματούν τη σταδιοδρομία τους για την εγκυμοσύνη και να μην επιστρέφουν στη δουλειά μέχρις ότου και το τελευταίο παιδί να μην έχει ανάγκη φροντίδας (Σιδηροπούλου, 2001). Ακόμη και σήμερα όπου η απόκτηση του πρώτου παιδιού δε σημαίνει αυτόματα και το τέλος της επαγγελματικής ζωής της γυναίκας, άλλες γυναίκες συνεχίζουν να δουλεύουν ή σταματούν μετά και το δεύτερο παιδί, άλλες μένουν προσωρινά στο σπίτι, ενώ ένα ποσοστό γυναικών προσπαθούν να συνδυάσουν την εργασία εκτός σπιτιού με τις νέες υποχρεώσεις της φροντίδας των παιδιών μειώνοντας το χρόνο απασχόλησής τους (Παζαρζή, 2005). Αυτό θα ήταν εφικτό στο δημόσιο τομέα όπου οι γυναίκες καταφέρνουν να ξεπεράσουν αυτές τις δυσκολίες κάνοντας χρήση των αδειών εγκυμοσύνης και των γονικών και οικογενειακών αδειών. Εάν κάποια γυναίκα στήσει μια επιχείρηση όμως είναι αδύνατον να την κλείσει μέχρι να αναπτυχθούν τα παιδιά της και μετά να ξαναρχίσει από το μηδέν. Παράλληλα, ιδιαίτερες δυσκολίες αντιμετωπίζει όταν δεν υπάρχει κάποιο άτομο του συγγενικού της περιβάλλοντος ώστε να τη βοηθήσει στην ανατροφή του παιδιού, καθώς το ανελαστικό ωράριο των επιχειρήσεων δεν της επιτρέπει να βρίσκεται τις ώρες που απαιτούνται κοντά σ' αυτό. Άλλωστε οι παιδικοί σταθμοί και το ολοήμερο σχολείο καλύπτουν κυρίως τις ανάγκες των γυναικών που εργάζονται στο δημόσιο τομέα και όχι των γυναικών που στήνουν μια επιχείρηση στην οποία θα πρέπει να αναλώνουν και πολλές απογευματινές ώρες. Το γεγονός αυτό στρέφει τις γυναίκες στη μερική απασχόληση και όχι στον τομέα της επιχειρηματικότητας, καθώς είναι ένας τρόπος να συνδυάσουν τη μισθωτή εργασία με τις ευθύνες και τη φροντίδα των παιδιών στο σπίτι (Παζαρζή, 2005).

Εν κατακλείδι, χρειάζεται να επισημανθεί και η σημασία της ελλιπούς πληροφόρησης. Οι γυναίκες, κυρίως όσες ζουν σε επαρχιακές πόλεις και είναι μεγαλύτερης ηλικίας, παρατηρείται ότι δε γνωρίζουν τις υπηρεσίες παροχής βοήθειας και δεν είναι ενημερωμένες γύρω από το εργατικό δίκαιο.

2.4 Η κλαδική διάσταση της επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων

Η έννοια της κλαδικής- ή τομεακής – διάστασης των επιχειρημάτων τα οποία εντοπίστηκαν αναφέρεται βεβαίως στο είδος και το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων που αυτά αφορούν . Όπως κάθε χρόνο οι δραστηριότητες που εντοπίζονται στην έρευνα κατατάσσονται σε 4 ευρείες κατηγορίες:

- τον πρωτογενή τομέα (Γεωργία, Κτηνοτροφία, Θήρα, Δασοκομία, Αλιεία, Ορυχεία, Λατομεία),
- τον βιομηχανικό τομέα (Κατασκευές, Μεταποίηση, Μεταφορές και Διανομή Χονδρικής)
- τις Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις, όπου δηλαδή οι βασικοί πελάτες είναι άλλες επιχειρήσεις και

- τα Προϊόντα / υπηρεσίες προς καταναλωτές, που περιλαμβάνουν δραστηριότητες που απευθύνονται στους τελικούς καταναλωτές ως φυσικά πρόσωπα (λιανικό εμπόριο, ξενοδοχεία / εστιατόρια, υπηρεσίες υγείας, υπηρεσίας εκπαίδευσης, κοινωνικές υπηρεσίες, ψυχαγωγία, κλπ.).

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνεται ότι σχεδόν το 50% των νέων/επίδοξων επιχειρημάτων στην Ελλάδα εντάσσεται στην κατηγορία των προϊόντων / υπηρεσιών με τελικό αποδέκτη τον καταναλωτή ως φυσικό πρόσωπο. Αναδεικνύεται έτσι η διάσταση της “ρηχής” επιχειρηματικότητας για την περίπτωση της Ελλάδας, καθώς πρόκειται για επιχειρήματα με περιορισμένες δυνατότητες σημαντικής επίδρασης στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας σε όρους απασχόλησης, εξαγωγών, δημιουργίας νέων αγορών, κτλ.

Άλλωστε, η κυριαρχία αυτών των δραστηριοτήτων στην νέα επιχειρηματική δραστηριότητα αποτελεί χαρακτηριστικό χωρών με μάλλον χαμηλό και μεσαίο επίπεδο ανάπτυξης (με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ). Αντίθετα, οι δραστηριότητες που σχετίζονται με υπηρεσίες προς επιχειρήσεις και οι οποίες θεωρείται ότι μπορεί να έχουν μεγαλύτερη επίδραση στη συνολική ανάπτυξη μιας οικονομίας, περιορίζονται για την Ελλάδα στο 28%.

	Πρωτογενής τομέας	Βιομηχανική δραστηριότητα	Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	Προϊόντα - υπηρεσίες προς καταναλωτές
2006	0,8	23	12,7	63,5
2007	0,5	24,7	23,5	51,3
2008	3	23,2	15,3	58,5
2009	1,8	36,5	15,2	46,5
2010	1,9	23,7	28,1	46,3

Πίνακας 2.4: Η κλαδική διάσταση της επιχειρηματικής δραστηριότητας αρχικών σταδίων σε ποσοστά ανά κατηγορία (πηγή: IOBE)

2.5 Πράσινη επιχειρηματικότητα και «E-business».

Οι περισσότεροι πολίτες που έρχονται αντιμέτωποι με την προοπτική ίδρυσης μιας επιχείρησης, επιλέγουν αντικείμενα που είναι γνωστά από την καθημερινότητά τους και δεν χρειάζονται καμία εξειδίκευση (πρατήρια άρτου, μίνι- μάρκετ, καφέ-μπαρ, καταστήματα εστίασης κ.ά.). Το γεγονός αυτό όμως δημιουργεί συνθήκες κορεσμού και κατά συνέπεια το ενδεχόμενο επιτυχίας των πρωτοβουλιών τους καθίσταται πολύ περιορισμένο.

Ποιοι είναι λοιπόν οι κλάδοι επαγγελματικής δραστηριότητας που πρέπει να κατευθυνθεί κανείς, ώστε να βελτιστοποιήσει τις πιθανότητες επιτυχίας;

Στις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας, δύο είναι τα πεδία που μπορεί να δραστηριοποιηθεί κανείς με καλές προοπτικές: αυτό της λεγόμενης «πράσινης ανάπτυξης» και αυτό των νέων τεχνολογιών. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι η δραστηριοποίηση σε κάποιον από αυτούς του τομείς δεν διασφαλίζει, ούτε καν απλοποιεί την επιτυχία. Εξακολουθούν να ισχύουν τα προαπαιτούμενα για την επιχειρηματική επιτυχία, όπως είναι η γνώση του αντικειμένου εργασιών, της επιχειρηματικής κατάρτισης, τα προσωπικά χαρακτηριστικά και δεξιότητες, η προηγούμενη εμπειρία, ο μικρός ανταγωνισμός, ο καινοτομικός χαρακτήρας του αντικειμένου εργασιών κ.ά.

Παρακάτω παρουσιάζονται 2 από τα πεδία όπου μπορεί να κατευθύνει κανείς τις επιλογές του: η πράσινη επιχειρηματικότητα και η επιχειρηματικότητα μέσω διαδικτύου.

«Πράσινη επιχειρηματικότητα»

Στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον σημαντικά προβλήματα του φυσικού περιβάλλοντος όπως η αλλαγή του κλίματος, η εξάντληση των φυσικών πόρων, η ατμοσφαιρική ρύπανση, η μόλυνση των υδάτων, η αποψίλωση των δασών, η εντατική γεωργία κ.ά., οδηγούν όλο και περισσότερο στην αύξηση της ζήτησης για προϊόντα και υπηρεσίες φιλικών προς το περιβάλλον, καθώς και στη διασύνδεση της οικολογικής ευαισθησίας με την επιχειρηματική δραστηριότητα.

Στο πλαίσιο αυτό, η λεγόμενη «πράσινη επιχειρηματικότητα» αποτελεί σήμερα ένα δυναμικό πεδίο δραστηριότητας, όπου η αναπτυσσόμενη ευαισθησία των πολιτών διαμορφώνει μία νέα πηγή συγκριτικού πλεονεκτήματος: την περιβαλλοντική ευθύνη. Αυτή η εξέλιξη αναδεικνύει την ανάγκη προσαρμογής των επιχειρηματικών σχεδίων ως την καταλληλότερη πρόταση για επιτυχημένη επιχειρηματικότητα.

Σύμφωνα με τον Βασίλη Τακτικό (2009) η πράσινη επιχειρηματικότητα αναγνωρίζεται σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο ως η βασική προϋπόθεση για την αειφορία και βιώσιμη ανάπτυξη, μπροστά στην απειλή της οικολογικής κατάρρευσης του πλανήτη από τις ρυπογόνους δραστηριότητες του ανθρώπου και το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Θεωρείται μάλιστα ως η μόνη λύση ριζικής αντιμετώπισης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης που λειτουργεί στο επίπεδο της πρόληψης πριν είναι αργά για την "θεραπεία". Είναι το κλειδί για το μέλλον της οικονομίας, καθώς συνδυάζει το τερπνόν της οικοπροστασίας μετά του ωφελίμου της οικονομίας και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Σύμμαχος για την πράσινη επιχειρηματικότητα είναι η νέα υψηλή πράσινη τεχνολογία που εισδύει σε όλους τους τομείς της ενέργειας, παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών και κάνει εφικτή την μετάβαση σε μια νέα οικονομία φιλική για το περιβάλλον. Συνδέεται άμεσα με την πράσινη ζήτηση σε υγιεινά

και ωφέλιμα προϊόντα και υπηρεσίες. Με την ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και την οικοδιαχείριση του νερού. Τα βιοκλιματικά κτίρια και την εξοικονόμηση της ενέργειας, με την πολιτική για τις πράσινες πόλεις και την ανακύκλωση με την οικοπροστασία των δασών και της θάλασσας. Με την αξίωση για καθαρό περιβάλλον και υγεία. Το κέρδος έτσι, είναι διπλό. Από την μία πλευρά έχουμε ενεργητική προωθητική διαδικασία για την προστασία του περιβάλλοντος και από την άλλη πράσινη ανάπτυξη που εξασφαλίζει την βιωσιμότητα των οικοσυστημάτων.

«E-business»

Οι δύο τελευταίες δεκαετίες χαρακτηρίστηκαν από μεγάλες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές αλλαγές. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε σ' αυτές τις εξελίξεις η τεχνολογική ανάπτυξη, ιδιαίτερα δε, η είσοδος στην καθημερινότητα των πολιτών και των επιχειρήσεων του World Wide Web (www) του λεγόμενου διαδικτύου ή ιντερνέτ. Το ιντερνέτ εισήλθε στη ζωή μας σε δύο φάσεις:

1. Web 1.0 (1991 – 2003): Το διαδίκτυο εισήλθε αρχικά σε καθημερινή χρήση ως μία τεχνολογική δυνατότητα προβολής επιχειρήσεων και οργανισμών. Σ' αυτή την πρώτη φάση υπήρξε στατικό και αφορούσε αποκλειστικά μία μονόδρομη μορφή επικοινωνίας: από τον πομπό (κάτοχος / διαχειριστής ιστοσελίδας), στο δέκτη (επισκέπτης / πελάτης).
2. Web 2.0 (2004 – σήμερα): Το διαδίκτυο πλέον αποτελεί μια δυναμική εφαρμογή, όπου δεν περιορίζεται σε περιγραφικό ρόλο, αλλά παρέχει και δυνατότητες συναλλαγών (αμφίδρομη μορφή επικοινωνίας), είτε αυτές αναφέρονται σε πληροφορίες, είτε σε αγοραπωλησίες, είτε σε άλλες σύνθετες χρήσεις.

Πως εμπλέκεται όμως το ιντερνέτ με την επιχειρηματική δραστηριότητα;

Ανάλογα λοιπόν με το βαθμό αξιοποίησης των δυνατοτήτων του διαδικτύου, η χρήση του μπορεί να αφορά:

1. Επιχειρήσεις που επιθυμούν να το χρησιμοποιήσουν ως μέσο προβολής των φυσικών τους προϊόντων ή υπηρεσιών.
2. Επιχειρήσεις που επιθυμούν να το χρησιμοποιήσουν ως μέσο προβολής και προώθησης των φυσικών τους προϊόντων ή υπηρεσιών.
3. Επιχειρήσεις που επιθυμούν να το χρησιμοποιήσουν ως μέσο προβολής και προώθησης εικονικών προϊόντων ή υπηρεσιών.
4. Επιχειρήσεις που επιθυμούν να το χρησιμοποιήσουν ως μέσο εσωτερικής επικοινωνίας.
5. Επιχειρήσεις που επιθυμούν να το χρησιμοποιήσουν ως μέσο συνεργασίας με τους διάφορους συνεργάτες τους και των προμηθευτές τους.

Ο όρος “e-business” αναφέρεται στην εφαρμογή –από μία επιχείρηση- εργαλείων που βασίζονται σε τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών (software / hardware), με στόχο τη δημιουργία αξίας για την ίδια την επιχείρηση, τους πελάτες της και των συνεργατών της.

Αυτή η δημιουργία αξίας βρίσκει εφαρμογή στα κάτωθι:

- Είσοδος σε νέες αγορές.
- Αναβάθμιση της ποιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών.
- Προώθηση των προϊόντων ή των υπηρεσιών.
- Αύξηση της αφοσίωσης των πελατών της.
- Βελτίωση της αποδοτικότητας των εσωτερικών διεργασιών της.
- Εσωτερική διάχυση κουλτούρας και επιχειρησιακής πολιτικής.
- Ανάλυση ευθυνών από το προσωπικό.
- Βελτίωση της εσωτερικής ανταγωνιστικότητας.
- Μείωση κόστους.
- Αύξηση παραγωγικότητας.
- Βελτίωση της επικοινωνίας με τους πελάτες.
- Διαφάνεια των συναλλαγών με τους πελάτες,
- Αύξηση της εξοικείωσης των εργαζομένων.
- Βελτίωση της ανταπόκρισης.
- Βελτίωση των ικανοτήτων της επιχείρησης.

Τα ηλεκτρονικά καταστήματα (e-shop) αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα ebusiness. Διακρίνονται από τα υπόλοιπα καταστήματα από το ότι οι καταναλωτές μπορούν να πραγματοποιούν τις συναλλαγές τους αποκλειστικά με τη χρήση του διαδικτύου. Δημιουργώντας μία επιχείρηση αυτού του τύπου, είναι απαραίτητο να στηθεί μία οργάνωση, μέσα από την οποία οι πελάτες θα μπορούν να εξυπηρετούνται, απλώς με μία διαδικτυακή επίσκεψη (μέσω ιντερνέτ). Ωστόσο, αυτό δεν είναι αρκετό, καθώς απαιτείται και μία συνεχής προσαρμογή μίας τέτοιας επιχείρησης στις νέες τεχνολογίες και τις εφαρμογές τους, ώστε να μπορεί πάντοτε να παραμένει ανταγωνιστική.

Είναι γεγονός ότι κάθε επιχείρηση πρέπει να χαρακτηρίζεται από λειτουργική επάρκεια: να παρέχει δηλαδή, τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της με τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται κατά το δυνατόν καλύτερα στις προσδοκίες των πελατών της. Επιπλέον, η επιχείρηση του διαδικτύου θα πρέπει να μπορεί να απαντήσει σε μερικά προσαρμοσμένα ερωτήματα αναφορικά με το περιεχόμενο της ιστοσελίδας, τους επισκέπτες, την προώθηση, τη νομοθεσία κλπ., καθώς το διαδίκτυο διέπεται από διαφορετικές και ιδιαίτερες αρχές και κανόνες. (Γαλατούλας- Χαραλαμποπούλου, 2011)

2.6 Η επιχειρηματικότητα με στοιχεία του ΟΟΣΑ

Ως την πλέον εχθρική προς την επιχειρηματικότητα χώρα χαρακτηρίζει την Ελλάδα ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) στην έκθεση «Επιχειρηματικότητα με μία ματιά 2011» (Entrepreneurship at a Glance 2011), καθώς εντοπίζει ανελαστικό ρυθμιστικό πλαίσιο για την επιχειρηματική δράση. (<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=408783>, 2012)

Επίσης, αναφέρει ότι το 60% των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα στη χώρα μας δουλεύει σε πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν και τον κανόνα στην Ελλάδα, καθώς ξεπερνούν το 96% του συνόλου.

Ο ΟΟΣΑ αναφέρει ότι οι ελληνικές μικρές επιχειρήσεις παράγουν δυσανάλογα μικρή προστιθέμενη αξία, υπογραμμίζει την μεγάλη εμπλοκή των γυναικών στην επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, ενώ από την έρευνα προκύπτει ότι είμαστε μάλλον έθνος επιχειρηματιών.

Σύμφωνα με τη μελέτη, οι μετανάστες δεν δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά στη χώρα μας, η παρουσία επιχειρηματικών κεφαλαίων (venture capitals) είναι αμελητέα, ενώ η εικόνα που έχουν οι Έλληνες για τους επιχειρηματίες είναι μάλλον αρνητική.

2.6.1 Εμπόδια στην επιχειρηματικότητα

Στην έκθεση, ο διεθνής οργανισμός κατατάσσει την Ελλάδα στην χειρότερη θέση για την έναρξη μίας επιχείρησης, καθώς θεωρεί τις απαιτούμενες διαδικασίες ιδιαίτερα επαχθείς και τοποθετεί τη χώρα μας στην τελευταία θέση σε σύνολο 30 κρατών (με την Ισπανία και την Τσεχία να ακολουθούν).

Το ρυθμιστικό πλαίσιο στο οποίο αναφέρεται ο ΟΟΣΑ είναι οι αδειοδοτήσεις, η εγγραφή της περιουσίας, η πρόσβαση στον δανεισμό, η προστασία των επενδυτών, η πληρωμή φόρων, το διασυνοριακό εμπόριο, η εφαρμογή και τήρηση συμβολαίων και συμφωνιών, το κλείσιμο μίας επιχείρησης, η απασχόληση εργαζομένων και η πρόσβαση στην ενέργεια.

Επίσης, ο ΟΟΣΑ μετρά και τα διοικητικά βάρη στην κατηγορία των start up επιχειρήσεων, όπου η χώρα μας καταλαμβάνει την έκτη θέση από το τέλος (οι χειρότερες επιδόσεις ανήκουν στην Κίνα, το Μεξικό και τη Χιλή).

2.6.2 Πρωτιά στις μικρές επιχειρήσεις

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η Ελλάδα έχει και μία ακόμη πρωτιά: Την μεγαλύτερη αναλογία μικρών επιχειρήσεων (1-9 εργαζόμενοι) σε ολόκληρο τον διεθνή οργανισμό, η οποία ξεπερνάει το 96% και αποτελεί το υψηλότερο ποσοστό στην σχετική κατάταξη. Παρόμοιο προφίλ διαθέτουν η Αυστραλία, το Μεξικό, η Πολωνία και η Τσεχία, ενώ στον αντίποδα

βρίσκονται η Ιαπωνία, η Ιρλανδία, η Κορέα και η Σλοβακία, όπου οι πολύ μεγάλες, οι μεγάλες και οι μεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν τον κανόνα.

Διόλου τυχαίο ότι, κατά την ίδια έκθεση, σχεδόν το 60% των ελλήνων εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα δουλεύει σε πολύ μικρές επιχειρήσεις, κάτι που, επίσης, αποτελεί την υψηλότερη επίδοση στον ΟΟΣΑ.

Η παραγόμενη προστιθέμενη αξία, ωστόσο, ακολουθεί διαφορετικές αναλογίες, καθώς οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, παρά το μέγεθός τους, είναι υπεύθυνες μόλις για το 37,3% της προστιθέμενης αξίας, οι μικρομεσαίες για το 9,2%, οι μεσαίες για το 12,6%, οι μεγάλες για το 15,9% και οι πολύ μεγάλες για το 24,9%.

2.6.3 Έθνος επιχειρηματιών

Επίσης, προκαλεί θετική έκπληξη ότι, σύμφωνα με την έρευνα, το ποσοστό των Ελληνίδων που έχουν επιχείρηση είναι από τα υψηλότερα στην Ευρώπη - 15,51% επί του ενεργού πληθυσμού - κι ένατο στην συγκεκριμένη κατάταξη του ΟΟΣΑ, ενώ ακόμη πιο υψηλά τοποθετείται η επιχειρηματική δραστηριότητα των ανδρών. Αθροιστικά και σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, σύμφωνα με την έκθεση, οι Έλληνες είναι μάλλον έθνος επιχειρηματιών.

Εκ διαμέτρου αντίθετη είναι η επιχειρηματική δραστηριότητα των μεταναστών στη χώρα μας, καθώς εμφανίζουν ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά στην εν λόγω μελέτη (9,7% του ενεργού πληθυσμού), έναντι 26,7% των γηγενών, που είναι και το υψηλότερο στην συγκεκριμένη καταμέτρηση.

2.6.4 Ελάχιστα venture capitals

Σύμφωνα με την έκθεση, η Ελλάδα έχει μία από τις χαμηλότερες θέσεις στην παρουσία επιχειρηματικών κεφαλαίων (venture capital) ως προς το ΑΕΠ, καθώς το ποσοστό τους ανέρχεται σε μόλις 0,01%, όταν κατά μέσο όρο στις περισσότερες δυτικές χώρες είναι τουλάχιστον εξαπλάσιο, με το Ισραήλ να είναι πρώτο με διαφορά στην εν λόγω κατηγορία (0,18% του ΑΕΠ).

Πάντως, σε επίπεδο συνολικών επενδύσεων επιχειρηματικών κεφαλαίων (seed, start up και early development) στην Ελλάδα η εικόνα είναι ιδιαίτερα φτωχή, καθώς αυτές ανέρχονται σε μόλις 0,008% του ΑΕΠ, όταν στις περισσότερες δυτικές χώρες τα ποσοστά είναι πολλαπλάσια.

2.6.5 Αρνητική εικόνα για τους επιχειρηματίες

Σύμφωνα με την έρευνα, οι Έλληνες έχουν την πλέον αρνητική εικόνα για τους επιχειρηματίες στον ΟΟΣΑ, με ποσοστό 19% επί του πληθυσμού, που είναι και η υψηλότερη επίδοση. Ακόμη, εντύπωση προκαλεί η «ισοπαλία» θετικών και ουδέτερων εντυπώσεων για τους επιχειρηματίες (39,5% έναντι 39,2%) που παρουσιάζει η έρευνα. Μάλιστα, φαίνεται ότι η Ελλάδα έχει μία από τις χειρότερες αντιλήψεις για την επιχειρηματικότητα σε ολόκληρο τον ΟΟΣΑ, όπως δείχνει και η μελέτη.

Επίσης, η έρευνα δείχνει πως η πλειονότητα των Ελλήνων (56,1%) θεωρεί ότι το σχολείο δεν τους βοήθησε να καταλάβουν τον ρόλο των επιχειρηματιών στην κοινωνία, επίδοση που είναι από τις υψηλότερες του ΟΟΣΑ.

2.7 Στρατηγική επιχειρήσεων

Η στρατηγική αποτελεί τη γενική πορεία που ακολουθεί η επιχείρηση ή ο οργανισμός για να ανταποκριθεί στην αποστολή και να φθάσει στο όραμα. Ο Igor Ansoff ορίζει τη στρατηγική ως τις θεμελιώδεις επιλογές που αφορούν την άριστη ένταξη της οργάνωσης στο περιβάλλον της, με την έννοια ότι εξασφαλίζουν την επιβίωση, την ανάπτυξη και την ευημερία της. Σύμφωνα με τον Chandler, στρατηγική είναι ο καθορισμός των βασικών μακροπρόθεσμων στόχων της οργάνωσης, η υιοθέτηση πορείας δράσης και η κατανομή των πόρων που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων αυτών. Για την εταιρεία συμβουλών Boston Consulting Group, στρατηγική είναι ένα σχέδιο κατανομής και χρήσης των πόρων της οργάνωσης που αντιμετωπίζει τον ανταγωνισμό και δημιουργεί ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Σύμφωνα με τους προηγούμενους ορισμούς και την υπόλοιπη σχετική βιβλιογραφία, το περιεχόμενο της στρατηγικής συνίσταται σε τέσσερα κύρια σημεία:

- τους μακροπρόθεσμους στόχους
- το εύρος δραστηριοτήτων (scope)
- τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα
- τη λογική

Οι μακροπρόθεσμοι στόχοι είναι τελικά αποτελέσματα που η οργάνωση επιθυμεί να επιτύχει μακροπρόθεσμα (π.χ. θέση στην αγορά, μέγεθος)

Το εύρος δραστηριοτήτων (scope) είναι ο καθορισμός των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της επιχείρησης σε σχέση με:

- τη γεωγραφική περιοχή (περιοχές, χώρες) στις οποίες η επιχείρηση θα ανάπτυξη δραστηριότητα και θα ανταγωνιστεί

- τα προϊόντα / υπηρεσίες που θα προσφέρει σε συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς
- ο βιομηχανικός κλάδος στον οποίο η επιχείρηση δραστηριοποιείται
- ο βαθμός κάθετης ολοκλήρωσης με την έννοια των δραστηριοτήτων που η επιχείρηση υλοποιεί στο εσωτερικό της ή εξωτερικεύει σε προμηθευτές

Τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα είναι τα στοιχεία εκείνα για τα οποία οι υφιστάμενοι η δυνητικοί πελάτες θα επιλέγουν – προτιμούν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της επιχείρησης έναντι αυτών των ανταγωνιστών

Η λογική εκφράζει τις υποθέσεις – παραδοχές, τις σχέσεις αίτιου που εξηγούν το γιατί και το πώς οι στρατηγικές επιλογές θα επιτύχουν τους μακροπρόθεσμους στόχους. Επίσης εκφράζει το πώς οι πολιτικές, η κατανομή των πόρων και ο συνδυασμός των δραστηριοτήτων θα οδηγούν σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Ο M.Porter προσδιορίζει τρεις κύριες στρατηγικές ανταγωνισμού με κριτήρια το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω του οποίου η επιχείρηση ανταγωνίζεται

και το εύρος της αγοράς στην οποία ανταγωνίζεται.

- Η στρατηγική ηγεσία κόστους έχει την έννοια ότι η επιχείρηση ανταγωνίζεται με χαμηλό κόστος και τιμές σε όλο το εύρος μιας αγοράς.
- Η στρατηγική διαφοροποίησης έχει την έννοια ότι η επιχείρηση ανταγωνίζεται προσφέροντας προϊόντα ή υπηρεσίες με γνωρίσματα και μεθόδους τα οποία ο πελάτης τα αντιλαμβάνεται ως διαφορετικά από αυτά των ανταγωνιστών και συνεπώς είναι διατεθειμένος να δεχθεί υψηλότερες τιμές αφού λόγω διαφορετικότητας δεν συγκρίνει τις τιμές με αυτές των ανταγωνιστών (π.χ. αυτοκίνητα Ferrari).
- Η στρατηγική εστίασης έχει την έννοια ότι η επιχείρηση εστιάζει τις προσπάθειες της είτε σε ένα συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς ώστε να επιτύχει χαμηλότερο κόστος από τους ανταγωνιστές (εστίαση με ηγεσία κόστους) είτε να μπορέσει να διαφοροποιηθεί από αυτούς (εστίαση με διαφοροποίηση).

Με βάση τις παραπάνω εννοιολογικές αποσαφηνίσεις, η στρατηγική της επιχείρησης εκφράζει ιδιαίτερα σημαντικές επιλογές που προσδιορίζουν μακροπρόθεσμα την πορεία της, την κατανομή των πόρων της και τα ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα. Πρακτικά και για πλησιέστερη κατανόηση, η επιχειρησιακή στρατηγική μπορεί να διακριθεί σε γενική στρατηγική ή στρατηγική ανάπτυξης και στρατηγική ανταγωνισμού.

2.8 Στοιχεία μικρομεσαίας επιχείρησης

Μια επιχείρηση θεωρείται μικρομεσαία όταν η διοίκηση ασκείται από τον ιδιοκτήτη της επιχείρησης ο οποίος έχει και τον γενικό έλεγχο της εταιρίας του, έχει σχετικά μικρό μερίδιο αγοράς, περιορισμένους οικονομικούς πόρους και απασχολεί σχετικά μικρό αριθμό εργαζομένων. Η μικρομεσαία επιχείρηση ανήκει στην κατηγορία των προσωπικών επιχειρήσεων για τον απλούστατο λόγο ότι τα εξειδικευμένα διοικητικά στελέχη είναι περιορισμένα ενώ ο ιδιοκτήτης-διευθυντής παίζει μεγάλο ρόλο στην επιτυχία ή αποτυχία της εταιρίας. Παρόλο που η ευέλικτη μορφή και οι καινοτομίες στην παραγωγή νέων προϊόντων κάνουν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να έχουν ένα ξεχωριστό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, τα τελευταία χρόνια και ειδικότερα την τελευταία δεκαετία οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις παρουσιάζουν υψηλό δείκτη θνησιμότητας. Ο υψηλός δείκτης θνησιμότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων οφείλεται κυρίως στο αυξανόμενο μονοπώλιο των μεγάλων επιχειρήσεων και στην τιμολογιακή πολιτική. Το αυξημένο κόστος παραγωγής που οφείλεται στην αύξηση του κόστους των παραγωγικών συντελεστών βγάζουν «εκτός αγοράς» τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες δεν μπορούν να «αντέξουν» τον πόλεμο των τιμών. Εκτός όμως από αυτές τις βασικές αιτίες θνησιμότητας, η επιβίωση μιας επιχείρησης και ειδικά μιας μικρομεσαίας εξαρτάται από την οργάνωση, τη διοίκηση και τη λειτουργία της. Ο ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων γίνεται ολοένα και μεγαλύτερος και οι μικρομεσαίες εταιρίες δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις διοικητικές απαιτήσεις των μεγάλων επιχειρήσεων. Μια μικρομεσαία επιχείρηση έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα.

Τα πλεονεκτήματα της μικρομεσαίας επιχείρησης είναι:

- Ευελιξία και ταχύτητα στη λήψη αποφάσεων
- Καλύτερη και ευκολότερη ροή πληροφοριών
- Καινοτομίες στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών
- Δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας
- Έλλειψη γραφειοκρατίας
- Συντονισμός προσπαθειών

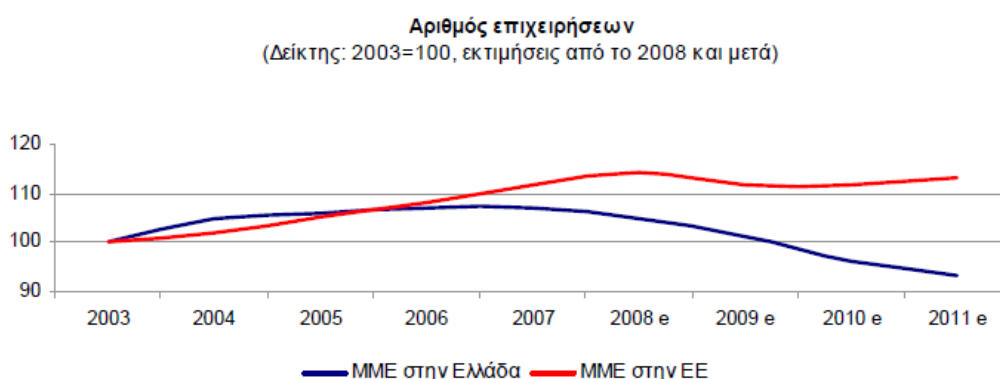
Τα μειονεκτήματα της μικρομεσαίας επιχείρησης είναι:

- Μεγάλος επιχειρηματικός κίνδυνος
- Περιορισμένοι οικονομικοί πόροι
- Περιορισμένος αριθμός εξειδικευμένων διοικητικών στελεχών
- Αβεβαιότητα για το μέλλον
- Δεν υπάρχει τμήμα σχεδιασμού εκπαίδευσης

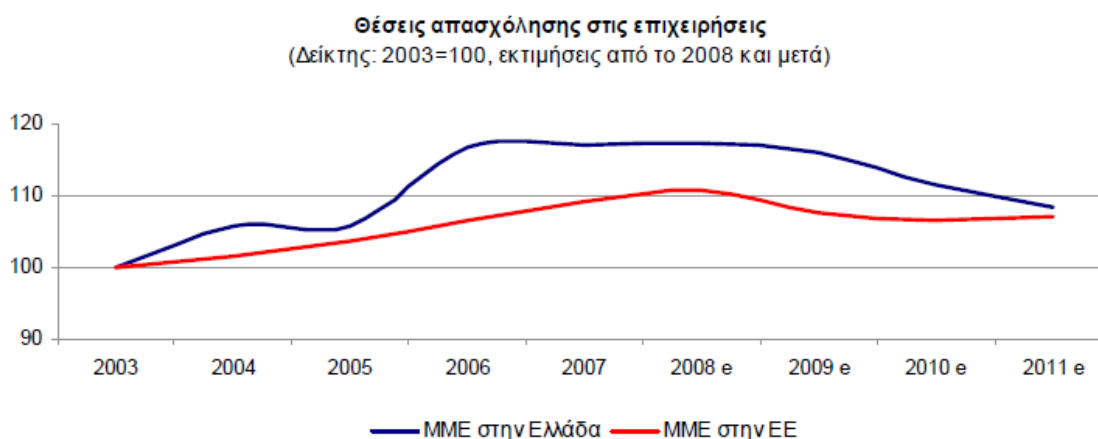
Η συγκέντρωση εξουσίας στο πρόσωπο του ιδιοκτήτη καθιστά δύσκολο τον προγραμματισμό για το μέλλον. Επειδή ο ιδιοκτήτης – διευθυντής είναι το πρόσωπο κλειδί στην ανάπτυξη της μικρομεσαίας επιχείρησης θα πρέπει να είναι ένα άτομο το οποίο να διαθέτει δημιουργική φαντασία δηλαδή μια μορφή επενδυτικής δραστηριότητας και να εργάζεται σκληρά. Οι επιχειρηματίες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων παίζουν το σημαντικότερο ρόλο για την ανάπτυξη της εταιρίας αφού εκείνοι χαράσσουν συγκεκριμένη κατεύθυνση και με τις δικές τους αποφάσεις συμβάλλουν στη μεγιστοποίηση της αξίας της εταιρίας (βασικός στόχος όλων των επιχειρήσεων) και στην κατεύθυνση των αποταμιεύσεων σε παραγωγικές επενδύσεις και στην προσφορά νέων προϊόντων τα οποία ικανοποιούν τις ανάγκες της αγοράς και επομένως θα οδηγήσουν την εταιρία σε αύξηση του μεριδίου αγοράς. Το κέρδος δεν είναι το μοναδικό κίνητρο αλλά η επιθυμία της μικρομεσαίας εταιρίας για καινοτομία και επέκταση σε νέες αγορές και μεθόδους παραγωγής, δύο σημαντικά βήματα που μπορούν να οδηγήσουν την εταιρία σε ραγδαία ανάπτυξη.

Η Ελλάδα διαθέτει ένα πολύ μεγάλο ποσοστό ΜΜΕ, ιδιαίτερα πολύ μικρών επιχειρήσεων, σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ. Η σημασία των πολύ μικρών επιχειρήσεων αντικατοπτρίζεται και στο μερίδιο που αντιπροσωπεύουν όσον αφορά τη δημιουργία θέσεων εργασίας και προστιθέμενης αξίας, καθώς περισσότεροι από ένας στους δύο Έλληνες που εργάζεται στον μη χρηματοπιστωτικό τομέα απασχολείται σε πολύ μικρή επιχείρηση. Ο τομέας των ΜΜΕ στο σύνολό του απασχολεί περισσότερο από το 85 %, ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από τον μέσο όρο της ΕΕ. Η συμβολή των ελληνικών ΜΜΕ στην προστιθέμενη αξία υπερβαίνει επίσης κατά πολύ τον μέσο όρο της ΕΕ (35,3 % σε σχέση με 21,8 %). Ωστόσο, δεδομένης της κυριαρχίας αυτής της τάξης μεγέθους τόσο όσον αφορά τον αριθμό των επιχειρήσεων όσο και τις θέσεις απασχόλησης, αυτό είναι αναμενόμενο. Στην πράξη, οι μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν μόλις το 14 % του συνόλου των θέσεων εργασίας στην Ελλάδα (μέσος όρος της ΕΕ: 33 %) καταφέρνουν, παρόλα αυτά, να παράγουν περισσότερο από το 28 % της συνολικής προστιθέμενης αξίας, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι ελληνικές πολύ μικρές επιχειρήσεις έχουν χαμηλή παραγωγικότητα. Οι ελληνικές ΜΜΕ απασχολούν κατά μέσο όρο μόλις 2,9 άτομα, πολύ λιγότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ που είναι 4,2 άτομα. Παρά τη σημασία που έχει για την ελληνική οικονομία ο τομέας του τουρισμού, ο τομέας των υπηρεσιών των ΜΜΕ στην Ελλάδα είναι στην πράξη μικρότερος από τον μέσο όρο της ΕΕ (34 % έναντι 44 %) όσον αφορά τον αριθμό των επιχειρήσεων. Το ίδιο ισχύει και για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και προστιθέμενης αξίας στον τομέα των υπηρεσιών. Από την άλλη, οι ελληνικές ΜΜΕ φαίνεται ότι αναλογικά δραστηριοποιούνται περισσότερο στον τομέα του εμπορίου σε σχέση με τις αντίστοιχες της ΕΕ, καθώς το 42% των ελληνικών ΜΜΕ δραστηριοποιείται στον τομέα αυτό (μέσος όρος της ΕΕ: 31 %). Εάν εξετάσουμε τις πρόσφατες τάσεις, είναι σαφές ότι οι ελληνικές μικρές επιχειρήσεις, όπως και οι αντίστοιχες της ΕΕ, έχουν πληγεί από την κρίση. Οι δυσμενείς συνέπειες έγιναν αισθητές και στους τρεις δείκτες που παρουσιάζονται στα παρακάτω γραφήματα. Ο συνολικός

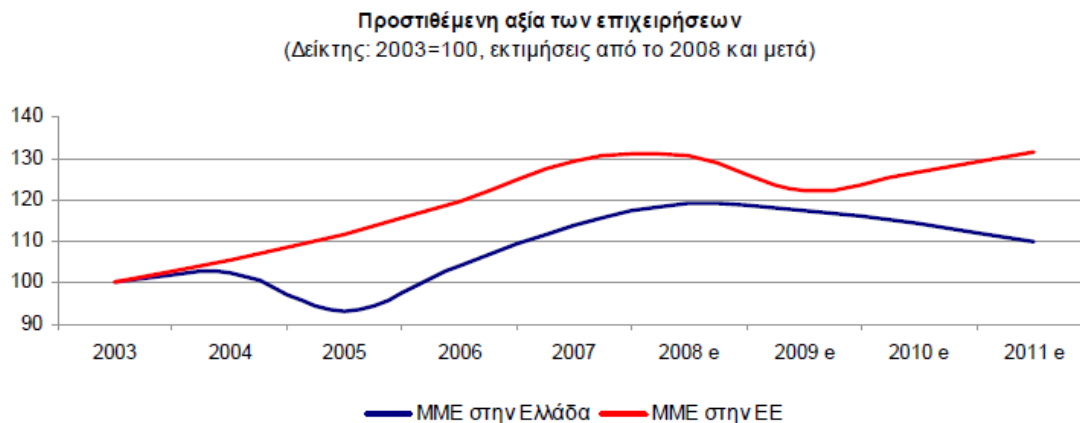
αριθμός των ελληνικών ΜΜΕ σημείωσε σταθερή πτώση τα τελευταία χρόνια, γεγονός που σημαίνει, σε απόλυτες τιμές, ότι το 2010 υπήρχαν 30.000 λιγότερες επιχειρήσεις από ότι το 2003. Παρόμοια τάση παρατηρείται όσον αφορά την απασχόληση στον τομέα των ελληνικών ΜΜΕ, στον οποίο χάθηκαν περισσότερες από 135.000 θέσεις εργασίας από την έναρξη της κρίσης. Έντονη είναι επίσης η μείωση της προστιθέμενης αξίας. Ωστόσο, υπάρχουν κάποιες ενδείξεις σταθεροποίησης της πτώσης και για τους τρεις δείκτες. (European commission, 2010)

Εικόνα 2.5: Τάσεις των ΜΜΕ στην Ελλάδα / αριθμός επιχειρήσεων (European commission, 2010)

Εικόνα 2.6: Τάσεις των ΜΜΕ στην Ελλάδα / θέσεις απασχόλησης (European commission, 2010)

Εικόνα 2.7: Τάσεις των ΜΜΕ στην Ελλάδα / προστιθέμενη αξία των επιχειρήσεων (European commission, 2010)

2.8.1 Ανταγωνιστικότητα επιχειρήσεων

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας μπορεί να οριστεί σε διάφορα επίπεδα, όπως αυτό των μεμονωμένων επιχειρήσεων, των παραγωγικών κλάδων και των εθνικών οικονομιών. Οι διασυνδέσεις ανάμεσα στην επιχειρηματική και στην εθνική ανταγωνιστικότητα είναι άμεσες. Η ανταγωνιστικότητα των διαφόρων κρατών αποτελεί έκφραση του δυναμισμού των εγχώριων επιχειρήσεων και της ικανότητας τους να επενδύουν και να καινοτομούν, του επιπέδου του γραφειοκρατικού συστήματος καθώς και της συνθέσεως και της αποδοτικότητας των δημόσιων επιχειρήσεων. Ανταγωνιστικότητα σημαίνει υποστήριξη της ικανότητας των επιχειρήσεων, κλάδων, περιφερειών, χωρών ή διακρατικών περιοχών να δημιουργούν σχετικά υψηλά επίπεδα εισοδήματος και απασχόλησης των συντελεστών τους, ενώ παραμένουν εκτεθειμένες στο διεθνή ανταγωνισμό. (OECD 1996)

Η παραγωγικότητα θεωρείται ως ένας από τους βασικότερους δείκτες μέτρησης της ανταγωνιστικότητας. Μια αποτίμηση όμως της ανταγωνιστικότητας επικεντρωμένη στην αύξηση της παραγωγικότητας κρίνεται ως μη ολοκληρωμένη. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ο.Κ.Ε. «...η ανταγωνιστικότητα προϋποθέτει ιδιαιτέρως την παραγωγικότητα, αλλά η ανταγωνιστικότητα και η παραγωγικότητα είναι διαφορετικά θέματα. Η ανταγωνιστικότητα μπορεί να θεωρηθεί ως ο συνδυασμός ανταγωνιστικών τιμών, που επιτυγχάνονται με την αύξηση της παραγωγικότητας, και ανταγωνιστικών χαρακτηριστικών που δεν σχετίζονται με το κόστος».

Ως προσδιοριστικοί επίσης παράγοντες της ανταγωνιστικότητας αναφέρονται οι ανθρώπινοι πόροι, η τεχνολογία και η καινοτομία, οι οικονομίες μοναδιαίου κόστους και οι υλικές και άυλες υποδομές. Οι παράγοντες αυτοί λειτουργούν σε ένα μακροοικονομικό περιβάλλον και σε ένα θεσμικό πλαίσιο που με τη σειρά τους επηρεάζουν άμεσα το επίπεδο της

ανταγωνιστικότητας: η μακροοικονομική πολιτική σε μακροχρόνιο ορίζοντα καθορίζει την διάρθρωση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας, ενώ το θεσμικό πλαίσιο καθορίζει το ρόλο του κράτους και της δημόσιας διοίκησης.

Σε μέσο επίπεδο, ο κλάδος ή βιομηχανία μιας χώρας αποτελείται από μια ομάδα επιχειρήσεων που ανταγωνίζονται όχι μόνο μεταξύ τους, αλλά και ως σύνολο με αντίστοιχες βιομηχανίες άλλων χωρών.

Οι επιχειρήσεις στη βιομηχανία μιας χώρας μπορεί να ακολουθούν παρόμοιες στρατηγικές που καθιστούν την στρατηγική μιας εθνικής βιομηχανίας σαφώς διαφορετική από την στρατηγική μιας άλλης εθνικής βιομηχανίας. Επίσης οι βιομηχανίες μπορεί, εκτός από ιστορικούς, θεσμικούς και περιβαλλοντικούς λόγους να διαφέρουν ως προς τη δομή τους, τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των προμηθευτών και των αγοραστών καθώς και άλλα χαρακτηριστικά που αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία (δικτυώσεις, συνέργιες κλπ) που μπορούν να οδηγήσουν σε μια διαδικασία αυξανόμενης ανταγωνιστικότητας.

Στο πλαίσιο αυτό ο τομέας μιας χώρας είναι ανταγωνιστικός, συγκρινόμενος με τους αντίστοιχους τομείς άλλων χωρών, εάν ως σύνολο έχει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που του επιτρέπουν να δημιουργήσει με συνέπεια υψηλότερη προστιθέμενη αξία και υψηλότερα κέρδη (διάσταση διεθνών μεριδίων-κερδών, προϋποθέσεων / αποτελέσματος της ανταγωνιστικότητας)(Μιχάλης Χλέτσος, 2008).

Σε επίπεδο επιχειρήσεων, ανταγωνιστικότητα είναι η δυνατότητα (ικανότητα) μιας επιχείρησης να επιβιώσει και να ευημερήσει, λαμβάνοντας υπόψη τον ανταγωνισμό άλλων επιχειρήσεων για τα ίδια κέρδη (στον κλάδο ή στην αγορά). Η ανταγωνιστικότητα μιας επιχείρησης εξαρτάται από την ικανότητα δημιουργίας και ενδυνάμωσης ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων ως προς τις άλλες επιχειρήσεις. Όμως, ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, όσο ισχυρό και αν είναι, μπορεί εύκολα να βρει μιμητές σε μια ανταγωνιστική αγορά και να χάσει την αξία του. Ως εκ τούτου, η ανταγωνιστικότητα μιας επιχείρησης μπορεί να συντηρηθεί μέσω της διατήρησης και ενίσχυσης των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Όταν αναφερόμαστε σε επιχειρήσεις ένας γενικός ορισμός της ανταγωνιστικότητας είναι η ικανότητα της επιχείρησης να παράγει και να πουλάει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της σε μια δεδομένη αγορά σε χαμηλότερη τιμή από τους ανταγωνιστές της (όταν πρόκειται για ομοειδή προϊόντα). Η έννοια της χαμηλότερης τιμής δεν ανταποκρίνεται σε προϊόντα διαφοροποιημένα για τον λόγο ότι διέπονται από διαφορετικές συναρτήσεις ζήτησης βάσει των προτιμήσεων των εκάστοτε αγοραστών –καταναλωτών.

Η ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης όσον αφορά τις διεθνείς αγορές εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από δύο στοιχεία. Πρώτον, το περιβάλλον που δραστηριοποιείται παραγωγικά, δηλαδή την εθνική οικονομία και κυρίως υποδομές, τεχνολογία, εργατικό δυναμικό, πρώτες ύλες και δεύτερον από τον προσανατολισμό των δραστηριοτήτων της σε τομείς με χαμηλό

κόστος ευκαιρίας σε σχέση με τις διεθνείς αγορές (συγκριτικό πλεονέκτημα). (Σαρρή Δέσποια, 2008).

2.8.2 Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις και Ανταγωνιστικότητα

Οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜμΕ) συνιστούν την καρδιά της Ευρωπαϊκής Οικονομίας και του Ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Παρόμοια εικόνα ισχύει και σε άλλες χώρες εκτός Ευρώπης. Λόγω του ότι δημιουργούν θέσεις εργασίας σε μεγαλύτερο βαθμό από τις μεγάλες Επιχειρήσεις, αποτελούν το μοχλό ανάπτυξης σε όλες σχεδόν τις Ανεπτυγμένες Οικονομίες.

Σύμφωνα με την ανάλυση των στοιχείων του Παρατηρητηρίου των Ευρωπαϊκών ΜμΕ το 2008 (European Observatory for SMEs), ο ρόλος στην οικονομία της Ε.Ε. είναι σημαντικότερος από ό,τι σε άλλες χώρες. Το 2008 οι ΜμΕ στην Ε.Ε.-19 απασχολούσαν το 67,1% του συνόλου των εργαζομένων, παρουσιάζοντας μια αύξηση της τάξης του 17,1% από το 2003. Τα αντίστοιχα ποσοστά διαμορφώθηκαν στο 43,5% και 88,7% για τις ΗΠΑ, ενώ στην οικονομία της Ιαπωνίας οι ΜμΕ καλύπτουν το 38,4% της συνολικής απασχόλησης της χώρας και το 57,4% της απασχόλησης του τομέα ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Στο σύνολο των ΜμΕ της Ε.Ε.-19 το 2008 το 91,8% είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις (0-9 εργαζομένων), το 6,9% μικρές επιχειρήσεις (10-49 εργαζομένων) και το 1,1 % είναι μεσαίες επιχειρήσεις (50-249 εργαζομένων). Ο ρόλος των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην οικονομία της Ε.Ε.-19 επιβεβαιώνεται και από την υψηλότερη μεταξύ των τριών κατηγοριών επίδοσή τους, σε όρους κύκλου εργασιών που καταγράφει μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής 14,9%. Ακολουθεί η κατηγορία μεσαίων επιχειρήσεων με 9,9%.

Στην Ελλάδα, παρά το πολύ μικρό επιχειρηματικό μέγεθος που καταγράφεται ως κυρίαρχο, οι ελληνικές ΜμΕ επιτυγχάνουν υψηλότερη προστιθέμενη αξία ανά απασχολούμενο το 2003. Σημειώνεται ότι στη χώρα μας το 97,1% των ΜμΕ είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις έναντι 96% στην Ιταλία, 94% στην Πορτογαλία και 93% στην Ισπανία. Επισημαίνεται πως στην Ελλάδα οι πολύ μικρές επιχειρήσεις έχουν το μικρότερο μέσο μέγεθος απασχόλησης (1 άτομο) έναντι των άλλων χωρών, συνίστανται δηλαδή κατεξοχήν σε αυτοαπασχολούμενους.

Επίσης, κρίνοντας από το μέσο ποσοστό επιχειρηματιών στο σύνολο του εργατικού δυναμικού της χώρας, στην Ελλάδα είναι 18,6% έναντι 11,2 % των χωρών του ΟΟΣΑ. Στις μικρές και στις περιφερειακές οικονομίες της Ευρώπης, οι οποίες δε στηρίχθηκαν στο αναπτυξιακό μοντέλο των μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, ο ρυθμός δημιουργίας νέων επιχειρήσεων και κατ' επέκταση ο ρόλος των ΜμΕ είναι σημαντικότερος

Στο 60% των ΜμΕ στην Ευρώπη παρατηρήθηκε αύξηση της έντασης του ανταγωνισμού κατά τα τελευταία χρόνια. Στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό ήταν ακόμα υψηλότερο και ανήλθε στο 81% των ΜμΕ. Οι κλάδοι στους οποίους οι επιχειρήσεις ανέφεραν τη μεγαλύτερη αύξηση του ανταγωνισμού ήταν εκείνοι του εμπορίου (90%) και των μεταφορών (86%).

Σύμφωνα με την έρευνα του European Observatory for SMEs 2008, οι ελληνικές ΜμΕ συγκρίνονται με αυτές της Ε.Ε. μόνο στην επιχειρηματικότητα, ενώ υστερούν σε όλους τους άλλους τομείς, όπως management, χρηματοδότηση, καινοτομία και παγκοσμιοποίηση.

Σύμφωνα με έρευνα του IOBE, πάνω από τις μισές ελληνικές ΜμΕ μείωσαν σημαντικά τις πωλήσεις τους την περίοδο 2000-2003 έναντι του ενός τρίτου των ΜμΕ των άλλων ευρωπαϊκών χωρών που εξετάστηκαν. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι ελληνικές ΜμΕ παρουσίασαν μεγαλύτερη μείωση της απασχόλησης έναντι των ευρωπαϊκών (το 38% των ελληνικών ΜμΕ σημειώνει αύξηση της απασχόλησης έναντι του 57% των αντίστοιχων ευρωπαϊκών, ενώ το 37,3% των ελληνικών ΜμΕ μειώνει το προσωπικό του έναντι 17,1% των ευρωπαϊκών).

Η αιτία της χαμηλής ανταγωνιστικότητας των ελληνικών ΜμΕ αποδίδεται στη διαφορετική στρατηγική που ακολουθείται. Η μία στις δύο ευρωπαϊκές αντιδρά επιθετικά στη μεταβολή των πωλήσεων, με αναβάθμιση της παραγωγικής δραστηριότητας, ενώ η μία στις τρεις λειτουργεί αμυντικά, με μείωση της παραγωγής. Αντίθετα, η μία στις δύο ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις υιοθετεί αμυντική στρατηγική, ενώ μόνο μία στις τέσσερις υιοθετεί επιθετική, με τεχνολογική αναβάθμιση προϊόντων, παραγωγή και προώθηση νέων προϊόντων στην αγορά.

Η διαφορετική στρατηγική που υιοθετούν οι ΜμΕ σε κάθε χώρα συνίσταται, κυρίως, στο διαφορετικό επενδυτικό προσανατολισμό τους και ιδιαίτερα στις τεχνολογικές επενδύσεις τους. Οι περισσότερες (69,2%) από τις ελληνικές ΜμΕ που επενδύουν την περίοδο 1999-2003 δίνουν προτεραιότητα στην ανανέωση του μηχανολογικού εξοπλισμού και των κτιριακών τους εγκαταστάσεων σε αντιδιαστολή με τις ευρωπαϊκές, εκ των οποίων το 50,4% επενδύει κατεξοχήν στη βελτίωση και την ανάπτυξη νέων προϊόντων, στην αγορά πατέντων, τη χρήση νέων υλικών και παραγωγικών τεχνολογιών, προκειμένου να αναβαθμίσουν την ανταγωνιστικότητά τους. Με άλλα λόγια, οι ΜμΕ των άλλων εξεταζόμενων περιφερειακών χωρών της Ε.Ε. επενδύουν σε μεγάλο βαθμό στην τεχνολογία.

Τα πρωτογενή εμπειρικά δεδομένα για την τριετία 2000-2003 δείχνουν πως το 41,4% των ελληνικών ΜμΕ που επενδύει στην τεχνολογία προσανατολίστηκε κυρίως στην απλή μηχανοργάνωση των διοικητικών λειτουργιών και μόνο το 19% επένδυσε σε προηγμένο τεχνολογικό εξοπλισμό και νέες τεχνολογίες παραγωγής. Ακόμα λιγότερες (10,3%) είναι οι ελληνικές ΜμΕ που δαπάνησαν σε τεχνολογία σχεδιασμού προϊόντων, η οποία προϋποθέτει υψηλή τεχνογνωσία και εκπαίδευση.

Τα αναπτυξιακά προγράμματα που οι ελληνικές ΜμΕ αξιοποιούν για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους συνίστανται κατά 51,9% σε δάνεια και πιστωτικές ευκολίες και κατά 17,3% σε υποστήριξη του εργατικού κόστους. Πρόκειται δηλαδή για μέτρα περιορισμένης αναπτυξιακής δυναμικής. Το γεγονός πως η συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών ΜμΕ χρησιμοποιεί ίδια κεφάλαια και όχι τραπεζικό δανεισμό ή άλλη χρηματοδότηση για

επενδύσεις καταδεικνύει την ασθενή επενδυτική υποστήριξη που το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο παρέχει στις ΜμΕ, την ακαμψία του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος και την αδυναμία του να προσαρμοστεί στις ιδιαιτερότητες των ΜμΕ. Εδώ θα πρέπει να υπογραμμιστεί και η μηδενική τραπεζική χρηματοδότηση που παρέχεται στις ελληνικές ΜμΕ για τεχνολογική έρευνα και ανάπτυξη -ακόμα και σε περιπτώσεις συνεργασίας με έγκριτα ερευνητικά ιδρύματα-, λόγω του υψηλού επιχειρηματικού ρίσκου. Θα πρέπει όμως να επισημανθεί και η αδυναμία ανταπόκρισης των ελληνικών ΜμΕ στις προδιαγραφές και στα κριτήρια καταλληλότητας για επιχορήγηση.

Παράλληλα, ο βαθμός αξιοποίησης των κοινοτικών και εθνικών προγραμμάτων τεχνολογικής ανάπτυξης και κατάρτισης από τις ελληνικές ΜμΕ είναι ιδιαίτερα περιορισμένος (μόλις στο 3%) έναντι του αντίστοιχου που σημειώνουν οι ΜμΕ των άλλων περιφερειακών οικονομιών της Ε.Ε. (20%).

Οι σχετικές αναλύσεις για την ανταγωνιστικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων προσδιορίζουν τρεις ομάδες παραγόντων καθοριστικών της ανταγωνιστικότητας τους:

- το εξωτερικό περιβάλλον,
- τους ενδοεπιχειρησιακούς παράγοντες
- τη συμπεριφορά του επιχειρηματία.

Οι εξ ορισμού περιορισμένοι πόροι και εμβέλεια των ΜμΕ στην αγορά τις κάνει πιο ευάλωτες στις εξωτερικές επιρροές και τις πολιτικοοικονομικές ανακατατάξεις συγκριτικά με τις μεγάλες επιχειρήσεις, επηρεάζοντας τόσο τα ενδοεπιχειρησιακά χαρακτηριστικά όσο και τη συμπεριφορά του επιχειρηματία.

Η έλλειψη κατάλληλα ειδικευμένου εργατικού δυναμικού επίσης αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες ανάπτυξης για τις ΜμΕ. Το γεγονός αυτό αποδίδεται κυρίως στις τεχνολογικές αλλαγές, στις μεταβαλλόμενες δομές εργασίας, στη διεθνοποίηση των αγορών, στη γήρανση του εργατικού δυναμικού στην Ευρώπη -και ειδικότερα στην Ελλάδα- και στην αδυναμία του επίσημου συστήματος εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης «να συναντήσει τις σημερινές ανάγκες του παραγωγικού συστήματος». Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας, η οποία μαζί με τη χαμηλή επένδυση και χρήση νέων τεχνολογιών οδηγεί σε μείωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών ΜμΕ.

Παράγοντες που ευθύνονται για το χαμηλό επίπεδο του εργατικού δυναμικού των ΜμΕ και της δυσκολίας ανάπτυξής του και ειδικότερα των πολύ μικρών επιχειρήσεων συνήθως είναι:

- Η συχνά βραχυπρόθεσμη απασχόληση των εργαζομένων.
- Το κόστος εκπαίδευσης.
- Η απροθυμία των επιχειρηματιών και διευθυντών για επενδύσεις σε ανθρώπινους πόρους.

- Η περιορισμένη συχνά ικανότητα των επιχειρηματιών και διευθυντών να αντιληφθούν τις ανάγκες τους ή να προσεγγίσουν εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Καθοριστική συμβολή στην αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού των ΜμΕ έχει η επαγγελματική κατάρτιση -αρχική και συνεχιζόμενη/διά βίου εκπαίδευση- τόσο των εργαζομένων όσο και των στελεχών.

(Πηγή: http://www.morax.gr/includes/frontPage/left_nav/print_article.php?artID=934)

2.8.3 Εμπόδια στην υιοθέτηση και ανάπτυξη καινοτομίας από της Ελληνικές ΜΜΕ

- Έλλειψη διασύνδεσης παραγωγής με την έρευνα, ανεπάρκεια ενσωμάτωσης καινοτομικών εφαρμογών που μπορεί να προτείνονται ή να αναπτύσσονται από ερευνητικά κέντρα
- Υψηλό κόστος έρευνας, διάχυσης και κατ' αρχήν εφαρμογής μιας καινοτομικής ιδέας.

Είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι καινοτομικές επιδόσεις της Ελλάδας υπολείπονται των χώρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω ενός πλήθους εξωεπιχειρησιακών και ενδοεπιχειρησιακών παραγόντων. Η χαμηλή κατάταξη της Ελλάδας στην καινοτομία οφείλεται σε ένα πλήθος εμποδίων που συναντούν οι ΜΜΕ. Τα εμπόδια που προκύπτουν από το εξωτερικό επιχειρηματικό περιβάλλοντος είναι τα εξής:

- Το ασταθές θεσμικό πλαίσιο : Το ασταθές θεσμικό πλαίσιο δυσχεραίνει την επιχειρηματική δραστηριότητα και τον σχεδιασμό μακροχρονίων στρατηγικών από τις ΜΜΕ .
- Τα υψηλά γραφειοκρατικά κόστη :Οι χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για πολλούς επιχειρηματίες να αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους .
- Η αναποτελεσματική στοχεύσει των δαπανών σε έρευνα και τεχνολογία : Οι προσπάθειες της χώρας να αναπτύξει την έρευνα και τεχνολογία θα πρέπει να στραφούν και στην βελτίωση της κατανομής των δαπανών
- Ελλιπής ενημέρωση για χρηματοδοτικές πηγές :Πολλές ΜΜΕ δεν γνωρίζουν τις χρηματοδοτικές πηγές (π .χ επιδοτήσεις) από τις οποίες μπορούν να αντλήσουν κεφάλαιο για να χρηματοδοτήσουν τις καινοτομικές τους προσπάθειες .
- Η έλλειψη κουλτούρας καινοτόμου επιχειρηματικότητας: Οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο φόβο που έχουν οι ΜΜΕ για την καινοτομία , καθώς την έχουν συνδέσει με τις μεγάλες επιχειρήσεις , υψηλό ρίσκο , και ριζικές μορφές καινοτομίας .

Ενώ τα εμπόδια που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά των ελληνικών επιχειρήσεων είναι η παραδοσιακή δομή και το μικρό μέγεθος , η εσωστρέφεια και ο φόβος για την αποτυχία. Η αντιμετώπιση των εμποδίων αυτών απαιτεί μια συνολική προσπάθεια των φορέων διαμόρφωσης πολιτικής και των επιχειρήσεων . Όμως ,κάθε επιχείρηση ξεχωριστά μπορεί να

αντιμετωπίσει τα παραπάνω προβλήματα μεθοδεύοντας κατάλληλα τις καινοτομικές προσπάθειες. (Πιπερόπουλος Π.Γ.(2007) Επιχειρηματικότητα , Καινοτομία και Business Cluster, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)

2.8.4 Μέτρα για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜμΕ

Τα προηγούμενα προβλήματα δρουν περιοριστικά ως προς την ανταγωνιστικότητα και των ελληνικών ΜμΕ, οι οποίες θα πρέπει να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα για τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους. Παρακάτω προτείνονται ενέργειες τις οποίες μπορούν να αναλάβουν σε συνδυασμό με μέτρα τα οποία ήδη εφαρμόζονται στις χώρες της Ε.Ε.

- **Έρευνα και ανάπτυξη**

Η έρευνα, η τεχνολογική ανάπτυξη και η καινοτομία αποτελούν τις κινητήριες δυνάμεις της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας και βοηθούν την Ευρώπη να διατηρεί την παγκόσμια πρωτοπορία.

Οι ελληνικές ΜμΕ θα πρέπει να δαπανήσουν σημαντικά ποσά για έρευνα και ανάπτυξη προκειμένου να αναπτύξουν βελτιωμένα ή νέα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, που θα τις βοηθήσουν να βελτιώσουν τα περιθώρια κέρδους τους. Οι οικονομίες κλίμακας και η έρευνα και ανάπτυξη έχουν γίνει οι πλέον σημαντικοί παράγοντες ανταγωνισμού στην παγκόσμια οικονομία. Παρόλο που οι προβλέψεις ήταν δυσοίωνες για τις ΜμΕ ενόψει της παγκοσμιοποίησης, καθώς οι επιχειρήσεις αυτές ευρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς τους παράγοντες αυτούς, πολλές ΜμΕ έχουν κατορθώσει να βελτιώσουν τη θέση τους στις παγκόσμιες αγορές. Σύμφωνα με τον Schumpeter, η νέα τεχνολογία δημιουργεί μονοπωλιακό περιβάλλον για μια επιχείρηση, τουλάχιστον προσωρινά. Αυτή η κατάσταση τους δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας υψηλών κερδών, τα οποία θα χρησιμοποιήσουν στη συνέχεια για ανάπτυξη και εφαρμογή νέας τεχνολογίας. Μία από τις πρωταρχικές δυνάμεις προώθησης της οικονομικής παγκοσμιοποίησης είναι η τεχνολογία. Λόγω όμως του υψηλού κόστους κεφαλαίου που τις χαρακτηρίζει, προτείνεται οι ΜμΕ να λάβουν τα ακόλουθα μέτρα:

- **Συνεργασίες με πανεπιστημιακά και ερευνητικά ιδρύματα.** Πρόσφατη βιβλιογραφία αναφέρει ότι οι ΜμΕ ευνοούνται από την έρευνα και ανάπτυξη που γίνεται σε πανεπιστημιακά ιδρύματα και σε μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις (Acs et al., 1994, Anselin et al., 1996).
- **Συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις ή εξαγορές μικρών επιχειρήσεων με έντονο τεχνολογικό προσανατολισμό.** Οι συνεργασίες μπορούν να επιδιώξουν επίσης την εκμετάλλευση οικονομιών κλίμακας παραγωγής επιτυγχάνοντας έτσι και μείωση του κατά μονάδα κόστους. Για τη μεταφορά τεχνολογίας από μια χώρα σε άλλη, οι

συνεργασίες (joint ventures) μεταξύ της μητρικής εταιρείας και των θυγατρικών θεωρούνται πολύ αποτελεσματικές.

- **Εφαρμογή της Τεχνολογίας της Πληροφορίας (IT)**

2.9 Τροχοπέδι στην επιχειρηματικότητα η ελληνική οικονομία

Πέντε είναι οι βασικές παθογένειες της ελληνικής οικονομίας: (α) η δομή της οικονομίας αποθαρρύνει τις επενδύσεις και τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας, (β) ο ευρύτερος δημόσιος τομέας είναι μεγάλος και μη αποδοτικός, (γ) η δομή και οι όροι της αγοράς εργασίας περιορίζουν την ευελιξία και την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, (δ) το νομικό και δικαστικό σύστημα είναι δύσβατο και αποθαρρύνει τις επενδύσεις και, (ε) η παραοικονομία είναι πολύ εκτεταμένη

α. Η αποθάρρυνση επενδύσεων και μεγάλων επιχειρηματικών μονάδων

Όπως σε πολλές μεσογειακές χώρες με έντονη την παρουσία οικογενειακών επιχειρήσεων, έτσι και στην Ελλάδα οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας. Ενδεικτικά στη μεταποίηση, πάνω από το 30% των εργαζομένων απασχολείται σε επιχειρήσεις με εννέα ή λιγότερους υπαλλήλους. Ακόμα και στην Ιταλία, το αντίστοιχο ποσοστό είναι 15% ενώ στη Γερμανία είναι μόλις 5%. Κατά κανόνα, αυτές οι μικρές επιχειρήσεις λειτουργούν σε επίπεδα παραγωγικότητας που είναι χαμηλότερα κατά 40% σε σύγκριση με την παραγωγικότητα σε μονάδες άνω των 250 υπαλλήλων (βάσει μέσων όρων Ε.Ε. 27)

Παράλληλα με τον μεγάλο αριθμό πολύ μικρών επιχειρήσεων και τα μεγάλα ποσοστά αυτοαπασχολούμενων, παρατηρείται σχετική υστέρηση στην ανάπτυξη μεγάλων μονάδων και στην επίτευξη οικονομιών κλίμακας. Αυτή η υστέρηση οφείλεται στην ύπαρξη πολλών αντικινήτρων που περιλαμβάνουν υπερευθυμιζόμενους τομείς οικονομικής δραστηριότητας (παράμετροι όπως το επίπεδο ανταγωνισμού, ο αριθμός των συμμετεχόντων και οι περιορισμοί στην είσοδο νεοεισερχομένων ελέγχονται νομοθετικά), πολυνομία και γραφειοκρατία που καθυστερούν τις επενδύσεις, καθώς και ένα φορολογικό και εργατικό νομικό πλαίσιο που δεν ευνοεί την κλίμακα.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες με τη μεγαλύτερη υπερ-ρύθμιση στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών (Σχήμα 10). Έχει αποδειχθεί διεθνώς ότι οι μεγάλοι βαθμοί ρύθμισης προκαλούν αναπόφευκτα χαμηλότερη παραγωγικότητα.

β. Μεγάλος και μη αποδοτικός δημόσιος τομέας

Σε σχέση με το μέγεθος της χώρας και της οικονομίας της, ο δημόσιος τομέας είναι ένας από τους μεγαλύτερους και πιο δαπανηρούς στην Ευρώπη. Υπολείπεται σε μέγεθος κρατών στο Βορρά της Ευρώπης, που αναγνωρίζεται ότι προσφέρουν όμως πολύ καλύτερη ποιότητα

κοινωνικών υπηρεσιών και άλλων αγαθών κοινής ωφέλειας. Το World Economic Forum κατατάσσει την Ελλάδα σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα αναφορικά με την ποιότητα των προσφερόμενων δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών. Αυτή η χαμηλή ποιότητα σε συνδυασμό με την υψηλή δημόσια δαπάνη, καταδεικνύει την τεράστια αναποτελεσματικότητα του ελληνικού δημόσιου τομέα.

Ταυτόχρονα ο δημόσιος τομέας πάσχει από τον κατακερματισμό και την επικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ οργανισμών και υπουργείων, δημιουργώντας επιπλέον βάρη και καθυστερήσεις στις επιχειρηματικές δραστηριότητες, με συνεπακόλουθη ενίσχυση της παραοικονομίας. Το μεγάλο μέγεθος και η χαμηλή αποτελεσματικότητα προστίθενται στον μακρύ κατάλογο των στρεβλώσεων που ο δημόσιος τομέας επιβάλλει στην οικονομία. Πέρα από το στενό δημόσιο τομέα, υπάρχει ένα πλήθος μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων και οργανισμών, που ελέγχονται άμεσα ή έμμεσα από το κράτος (ακόμη κι αν επίσημα κατατάσσονται στον ιδιωτικό τομέα) και παρουσιάζουν τις ίδιες δομικές στρεβλώσεις στη χρήση των πόρων τους. Η έλλειψη μηχανισμού ελέγχου όσον αφορά στη δημόσια δαπάνη, συμπεριλαμβανόμενων και των δημόσιων προμηθειών, δημιουργεί στρεβλώσεις στους όρους ανταγωνισμού στον ιδιωτικό τομέα. Η εμπορική λειτουργία πολλών επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κράτος. Το γεγονός αυτό και μόνο καταδεικνύει τη ζωτική ανάγκη να μειωθεί η εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από το δημόσιο τομέα και να βελτιωθεί σημαντικά η αποδοτικότητα του.

γ. Έλλειμμα ευελιξίας και ευρείας συμμετοχής στην αγορά εργασίας

Η Ελλάδα δεν εκμεταλλεύεται τις δυνατότητες που της προσφέρει το εργατικό της δυναμικό. Πρόσφατα υπήρξαν ορισμένες σημαντικές προσαρμογές προς την κατεύθυνση των ευρωπαϊκών προτύπων, αλλά οι εργοδότες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν αντικίνητρα στις προσλήψεις, κυρίως λόγω του δύσκαμπτου νομικού πλαισίου, της επίδρασης των συλλογικών συμβάσεων στην αύξηση του κόστους εργασίας και στη συχνά στρεβλή λειτουργία του θεσμού της διαιτησίας. Επιπλέον, οι απόφοιτοι των ελληνικών πανεπιστημίων δεν βρίσκουν εύκολα εργασία, πρόβλημα που οφείλεται και στο μεγάλο χάσμα ανάμεσα στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τον επιχειρηματικό κόσμο.

Εξαιτίας αυτών των στρεβλώσεων, η Ελλάδα έχει τη χαμηλότερη κινητικότητα στην αγορά εργασίας στην Ευρώπη και τη μεγαλύτερη μέση παραμονή σε μία δουλειά απ' όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ.

Η κινητικότητα στην αγορά εργασίας είναι ένας κρίσιμος δείκτης που αντικατοπτρίζει την υγεία μίας οικονομίας. Το χαμηλό επίπεδο του δείκτη κινητικότητας αντανακλά και τη χαμηλή συμμετοχή του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό.

δ. Δύσβατο νομικό και δικαστικό σύστημα

Η επιχειρηματική δράση στην Ελλάδα εμποδίζεται από ένα δύσβατο σύστημα απονομής δικαιοσύνης με μεγάλο αριθμό νόμων, που είναι συχνά διφορούμενοι, παρωχημένοι ή και αλληλοαναιρούμενοι (π.χ. στην περιβαλλοντική νομοθεσία), με πολλαπλές επικαλύψεις και συχνές αναθεωρήσεις (π.χ. στον τομέα της φορολογίας). Η επακόλουθη πολυπλοκότητα δημιουργεί μία ανελαστική, μη παραγωγική δημόσια διοίκηση που προκαλεί καθυστερήσεις, σύγχυση και τριβές μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.

Γι' αυτούς τους λόγους εν πολλοίς, το δικαστικό σύστημα είναι υπερφορτωμένο με υποθέσεις προς εκδίκαση και πάσχει από έλλειψη διαδικασιών και εξειδικευμένων πόρων που θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τη συμφόρηση. Ενδεικτικά, στο Συμβούλιο της Επικρατείας υποβάλλονται κάθε χρόνο 8-9 χιλιάδες νέες υποθέσεις από τις οποίες εκδικάζονται μόνο 3 χιλιάδες περίπου. Εκκρεμοδικεί έτσι ένας όγκος υποθέσεων που εκτιμάται πως θα απαιτηθούν 2-6 χρόνια για να εκδικαστούν. Ταυτόχρονα, δεν υπάρχουν κριτήρια με βάση τα οποία θα μπορούσαν να ιεραρχηθούν οι υποθέσεις, αλλά ούτε και οργανωτικοί πόροι για να καλύψουν τις πολλές διαδικαστικές απαιτήσεις. Η συσσώρευση υποθέσεων παρατηρείται επίσης και στα κατώτερα διοικητικά δικαστήρια, όπου η έλλειψη δικαστικών λειτουργιών και διοικητικού προσωπικού είναι ένα συχνό φαινόμενο.

ε. Εκτεταμένη παραοικονομία

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος αλλά και άλλων οργανισμών, η παραοικονομία στην Ελλάδα ανέρχεται περίπου στο 30% της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας. Αυτό συνεπάγεται μία πολύ σημαντική σε έκταση φοροδιαφυγή. Εκτιμάται ότι το 2009 το κράτος απέτυχε να εισπράξει περίπου €15-20 δισ. σε φόρο εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, καθώς και σε ΦΠΑ. Το ποσό αυτό ισοδυναμεί με 7%-9% του ΑΕΠ και 60%-80% του ελλείμματος του 2010. Αυτή η δομική αδυναμία να εισπραχθούν οι φόροι οφείλεται κυρίως στην έλλειψη προηγμένων διαδικασιών και μεθοδολογίας για τον προσδιορισμό και την ανίχνευση της φοροδιαφυγής, την κατηγοριοποίηση των διαφορετικών υποθέσεων, τις τακτικές παρέμβασης και τις μεθόδους είσπραξης. Παρά τις πρόσφατες προσπάθειες προς τη σωστή κατεύθυνση, ώστε να τεθούν αυτά τα θέματα σε συστηματική βάση, εξακολουθεί να επικρατεί ένα μεγάλο χάσμα σε σύγκριση με τις διεθνείς πρακτικές σε όλες τις πτυχές του φορολογικού συστήματος. Ιδιαίτερα εμφανείς είναι οι ελλείψεις στην αυτοματοποιημένη επισήμανση περιπτώσεων δυνητικής φοροδιαφυγής (βασισμένη σε προηγμένα στατιστικά εργαλεία και ηλεκτρονικές υποδομές), η ικανότητα να ελέγχεται γρήγορα και αποτελεσματικά ένας μεγάλος αριθμός υποθέσεων και η στρατηγική και τακτική ενορχήστρωση παρεμβατικών μεθόδων προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η είσπραξη οφειλών και προστίμων. Πέρα από την τακτική φοροδιαφυγή, υπάρχει και η μαύρη αγορά εργασίας όπου δεν εισπράττεται φόρος εισοδήματος και δεν αποδίδονται εργατικές εισφορές. Ταυτόχρονα, υπάρχουν τομείς όπως οι παράνομες εισαγωγές και τα τυχερά παιχνίδια όπου

ένα σημαντικό μέρος των συναλλαγών επίσης πραγματοποιείται εκτός της επίσημης οικονομίας.

2.10 Δράσεις για την αύξηση της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 - 2013 αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013 (www.espa.gr, 2011).

Εκπονήθηκε στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής προσέγγισης για την Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με την οποία το ΕΣΠΑ «...εξασφαλίζει ότι η συνδρομή από τα Ταμεία συμβαδίζει με τις κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη συνοχή και προσδιορίζει το σύνδεσμο μεταξύ των κοινοτικών προτεραιοτήτων αφενός και του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων αφετέρου».

Για τη διαμόρφωση του ΕΣΠΑ 2007-2013 ως εγγράφου προγραμματισμού, αξιοποιήθηκαν εισροές από ένα σημαντικό αριθμό προτάσεων που υπεβλήθησαν στο Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών, κατευθύνσεων - πολιτικών επιλογών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και ποσοτικών δεδομένων και μελετών.

Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2005, με τις οποίες διασφαλίστηκαν έως το 2013 οι πόροι της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής για τη χώρα, οι νέοι Κανονισμοί των Ταμείων της ΕΕ, καθώς και οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική Συνοχής, αποτέλεσαν το πλαίσιο στο οποίο βασίστηκαν, μεταξύ των άλλων, οι εθνικές αρχές προκειμένου να προσεγγίσουν τις βασικές παραμέτρους του αναπτυξιακού προγραμματισμού και να καταρτίσουν το ΕΣΠΑ.

Επιπλέον, τα κυριότερα έγγραφα της ΕΕ που αναφέρονται στην αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβώνας και το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005-2008, ελήφθησαν υπόψη κατά τη διαμόρφωση των βασικών στρατηγικών επιλογών - προτεραιοτήτων, καθώς συνιστούν κεντρικές μακροπρόθεσμες επιλογές για την Ευρωπαϊκή Ένωση, στις οποίες κλήθηκε να συμβάλει και η αναπτυξιακή πολιτική του νέου ΕΣΠΑ. Βάσει των ανωτέρω, η στοχοθεσία του ΕΣΠΑ διατυπώθηκε σε 4 επίπεδα:

- στο επίπεδο των στρατηγικών στόχων του ΕΣΠΑ,
- στο επίπεδο των θεματικών (5) και χωρικών (3) προτεραιοτήτων, όπως απαιτείται από το Γενικό Κανονισμό των Ταμείων,
- στο επίπεδο των Γενικών Στόχων (18), στους οποίους αναλύεται κάθε θεματική προτεραιότητα,
- στο επίπεδο των ειδικών στόχων και των κύριων μέσων επίτευξης.

Παράλληλα, η αναπτυξιακή στρατηγική διαμορφώθηκε και με γνώμονα εθνικές πολιτικές που διατυπώνονται σε στρατηγικά έγγραφα όπως η Εθνική Έκθεση Στρατηγικής για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ένταξη 2006-2008, η Ψηφιακή Στρατηγική 2006-2013, το «Σχέδιο Ανάπτυξης Μεταφορών 2007-2013 και εικοσαετίας», Εθνική Λιμενική Πολιτική, το Εθνικό Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 κλπ.

Το πλαίσιο χρηματοδότησης διαμορφώθηκε στη βάση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2005 και των προδιαγραφών - περιορισμών των νέων κανονισμών και προέκυψε με βάση τις αναπτυξιακές ανάγκες ανά τομέα και Περιφέρεια στην επόμενη περίοδο, συνεκτιμώντας τις ανάγκες ολοκλήρωσης των συνεχιζόμενων έργων της προηγούμενης περιόδου και τις απαιτήσεις για δράσεις που εξυπηρετούν τη Στρατηγική της Λισσαβόνας. Βασική επιλογή ήταν η βέλτιστη αξιοποίηση των πόρων της νέας προγραμματικής περιόδου προς όφελος της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας.

Οι βασικές αρχές που διέπουν το πλαίσιο διαχείρισης, παρακολούθησης & ελέγχου των ΕΠ της περιόδου 2007-2013 αποτέλεσαν αντικείμενο ευρείας διαβούλευσης και αποτυπώθηκαν σε κείμενα θέσεων των συμμετεχόντων φορέων. Συμπληρώθηκαν από τα πορίσματα συστηματικής ανάλυσης των απαιτήσεων των νέων Κανονισμών της ΕΕ (Γραμματεία σχεδιασμού του ΕΣΠΑ, ΜΟΔ ΑΕ, ΔΑ ΚΠΣ/ΕΥΣ) και σχετικής μελέτης που εκπονήθηκε για το ΥΠΟΙΟ με θέμα τη «Βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου των ΕΠ του ΚΠΣ 2000 – 2006, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής και στην προσαρμογή αυτών για την περίοδο 2007 – 2013».

Η διάρθρωση του ΕΣΠΑ σε Επιχειρησιακά Προγράμματα

Η αρχιτεκτονική των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ) του ΕΣΠΑ 2007–2013 διαμορφώθηκε έτσι ώστε να υλοποιηθούν με το βέλτιστο τρόπο οι στρατηγικές επιλογές της χώρας, ενώ λήφθηκαν υπόψη τα νέα δεδομένα της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 (63% του πληθυσμού της χώρας σε καθεστώς μεταβατικής στήριξης).

Το νέο σχήμα χαρακτηρίζεται από μικρότερο πλήθος Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο 2000-2006, που οδηγεί σε πιο ευέλικτο σχήμα διαχείρισης: ο στρατηγικός σχεδιασμός της χώρας για την περίοδο 2007-2013 θα υλοποιηθεί μέσα από οκτώ (8) Τομεακά ΕΠ, πέντε (5) Περιφερειακά ΕΠ και δεκατέσσερα (14) Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας. Την περίοδο 2007-2013 το σύνολο των υποδομών προσπελασιμότητας θα υλοποιηθεί πλέον στο πλαίσιο ενός τομεακού ΕΠ, ενώ για τους τομείς της υγείας και του πολιτισμού δεν θα υπάρχει πλέον διακριτό ΕΠ και οι σχετικές δράσεις θα υλοποιηθούν από Περιφερειακά και Τομεακά ΕΠ.

Η συνολική στρατηγική προσέγγιση

Η πορεία της Ελληνικής οικονομίας καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από την ικανότητα προσαρμογής της στο διεθνές περιβάλλον μέσω μιας ισχυρής και διαρκούς ώθησης της ανταγωνιστικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται σύνθετη και ολοκληρωμένη δράση σε ευρύ πεδίο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Η στρατηγική εστιάζει στην ανάγκη άσκησης πολιτικής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο με τρόπο που θα καταστήσει τις Περιφέρειες αλλά και τις πόλεις της χώρας, τόπους έλξης και εγκατάστασης επιχειρήσεων, βελτιώνοντας ταυτόχρονα το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της και αμβλύνοντας τις διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Η νέα αυτή προσέγγιση εδράζεται στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών μέσω απλοποιημένων μηχανισμών σχεδιασμού και εφαρμογής.

Στόχος είναι η διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της χώρας, η επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και η αύξηση της παραγωγικότητας σε επίπεδα υψηλότερα του μέσου κοινοτικού όρου, για την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων των πολιτών χωρίς αποκλεισμούς.

Η Ελλάδα της νέας περιόδου 2007-2013 στοχεύει στην ανάδειξή της σε μια εξωστρεφή χώρα με ισχυρή διεθνή παρουσία: Μία Ελλάδα παραγωγική, ανταγωνιστική και με έμφαση στην ποιότητα και την καινοτομία. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η στρατηγική εστιάζει :

- **στην προώθηση της καινοτομίας, της έρευνας και της επιχειρηματικότητας καθώς και στη διασύνδεσή τους.**

Η υποστήριξη της οικονομίας της γνώσης θα αναζητηθεί στη διαρκή βελτίωση της παραγωγής γνώσης από το σύνολο του παραγωγικού ιστού της χώρας. Δεδομένης και της σχετικής υστέρησης της χώρας στον τομέα αυτό, η στρατηγική θα εστιάσει στην κάλυψη του ελλείμματος στην έρευνα, καινοτομία και τεχνολογία, με έμφαση στη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και στον προσανατολισμό στην αριστεία και στην Κοινωνία της Γνώσης.

Μέσω της στρατηγικής θα προωθηθεί η επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων και η υποστήριξη των ΜΜΕ που αντιμετωπίζουν πρόβλημα επέκτασης καθώς και η διεύρυνση της αναπτυξιακής προσπάθειας προς συσσωματώσεις (clusters) ή κατηγορίες επιχειρήσεων που εμφανίζουν θετικές προοπτικές και παρουσιάζουν σημαντικές δυνατότητες. Έμφαση θα δοθεί στην ανάπτυξη των τομέων όπου κατά κύριο λόγο η καινοτομία μετατρέπεται κατά την παραγωγή σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

- **στην επένδυση σε βιώσιμες υποδομές,** απαραίτητη προϋπόθεση βελτίωσης της ελκυστικότητας της χώρας για την προσέλκυση επενδύσεων και την ποιότητα ζωής.

Σημαντική θέση κατέχουν η ολοκλήρωση έργων, οι λειτουργικές διασυνδέσεις των μεταφορών (δίκτυα), η βέλτιστη αξιοποίηση των ήδη υλοποιημένων έργων, καθώς και η ανάπτυξη και παροχή συναφών υπηρεσιών. Στον τομέα της ενέργειας θα δοθεί έμφαση και στην ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον μορφών ενέργειας και στη βελτίωση του

ενεργειακού εφοδιασμού που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της χώρας μεσο-μακροπρόθεσμα.

- **στην επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο**, που κατέχει κυρίαρχη θέση στη στρατηγική της χώρας και αποσκοπεί στη δημιουργία περισσότερων αλλά και καλύτερων θέσεων εργασίας.

Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζεται η σημασία της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση (ΕΣΑ), τόσο όσον αφορά στον καθορισμό των πολιτικών για την αγορά εργασίας, όσο και τα μέτρα στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής που αποβλέπουν στην ενσωμάτωση ομάδων που απειλούνται με αποκλεισμό. Η Ελλάδα θα επικεντρωθεί στην ανάπτυξη ποιοτικού ανθρώπινου δυναμικού που συμβάλλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η προεξάρχουσα σημασία του ανθρώπινου δυναμικού συναρτάται ευθέως με την εισαγωγή νέων μορφών οργάνωσης της εργασίας, όπου το ανθρώπινο κεφάλαιο αποτιμάται πλέον κυρίως σε γνώση (παραγωγή νέας και διάχυση της διαθέσιμης), δεξιότητες και τη δυνατότητα ευέλικτης προσαρμογής και ενσωμάτωσης καλών πρακτικών. Η προαγωγή της δια βίου μάθησης, η βελτίωση της ποιότητας εκπαίδευσης και κατάρτισης και η προσαρμοστικότητα εργαζομένων, εργοδοτών και επιχειρήσεων αποτελούν στο πλαίσιο αυτό κομβικές στρατηγικές επιλογές, αντιμετωπίζοντας διαρθρωτικά προβλήματα της αγοράς εργασίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στην εργασία συναρτάται άμεσα με τη συνολική ανάπτυξη της χώρας, την επίτευξη και διατήρηση υψηλών επιπέδων ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία νέων ευκαιριών για εργασία. Η σχετική υστέρηση της χώρας σε δαπάνες για ενεργητικά μέτρα απασχόλησης και η ανάγκη για τη διεύρυνση των μέτρων αυτών είναι γνωστή. Για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου ζητήματος λαμβάνονται υπόψη τόσο οι συστάσεις του Συμβουλίου 2004 για την απασχόληση όσο και η αποτίμηση των αδύνατων σημείων του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.

Επίσης, η ανάπτυξη ποιοτικού ανθρώπινου δυναμικού συνδέεται με την αναβάθμιση του θεσμικού περιβάλλοντος, με την απλούστευση του κανονιστικού πλαισίου (μείωση της γραφειοκρατίας) και τον ουσιαστικό εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης για τη μετατροπή του σε σύγχρονο και αποτελεσματικό εργαλείο σχεδιασμού και εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών. Η ενδυνάμωση της διοικητικής ικανότητας των δημόσιων υπηρεσιών θα συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ποιότητας της εργασίας, την προώθηση της επιχειρηματικότητας, την προσέλκυση επενδύσεων και τη δημιουργία απασχόλησης.

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, την ευρύτατη διαβούλευση και με βάση τους ανωτέρω στρατηγικούς στόχους, προσδιορίζονται **οι παρακάτω πέντε (5) θεματικές προτεραιότητες**, οι οποίες εξειδικεύουν τη στρατηγική στόχευση της χώρας για τη νέα προγραμματική περίοδο και προωθούν την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος:

- Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας
- Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία
- Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή
- Θεσμικό Περιβάλλον
- Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών, ως τόπου επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης.

Κεντρικό στοιχείο της αναπτυξιακής στρατηγικής αποτελεί η περιφερειακή διάσταση και εξειδίκευση των αναπτυξιακών παρεμβάσεων. Η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών Περιφερειών είναι εξέχουσας σημασίας για τη χώρα, για την επίτευξη της οποίας απαιτούνται σημαντικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην οικονομία κάθε Περιφέρειας. Το μέλλον κάθε ελληνικής Περιφέρειας εξαρτάται από την ανταγωνιστικότητα του παραγωγικού ιστού της η οποία συνδέεται άμεσα με τις επενδύσεις σε κλάδους παραγωγής που είναι εκτεθειμένοι στον εθνικό και διεθνή ανταγωνισμό.

Η προσαρμογή των αγορών εργασίας και προϊόντων και η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και της δημόσιας διοίκησης θα συνεισφέρουν στη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, την αύξηση της παραγωγικότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας της οικονομίας των Περιφερειών της χώρας. Ειδικότερα, η αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε προϊόντα και υπηρεσίες που ανταγωνίζονται στη διεθνή αγορά ή διαθέτουν βάσιμες μελλοντικές προοπτικές, συντελεί στην ισχυροποίηση της βάσης ανάπτυξης κάθε Περιφέρειας με πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στο παραγόμενο προϊόν, το εισόδημα και την απασχόληση. Η στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης εστιάζει στη διαμόρφωση ευρύτερων και ανταγωνιστικότερων χωρικών ενότητων, με την εφαρμογή προσαρμοσμένης αναπτυξιακής στρατηγικής και τη δημιουργία ενός μικρού αριθμού ανταγωνιστικών πόλων ανάπτυξης σε αυτές.

Η στρατηγική ανάπτυξης της χώρας ολοκληρώνεται με τη χωρική της διάσταση, με την εισαγωγή στον προβληματισμό συγκεκριμένων στοιχείων που προκύπτουν από τη θεώρηση της γεωγραφικής - φυσικής διάστασης του χώρου. Η εξισορροπημένη και αειφόρος χωρική ανάπτυξη φιλοδοξεί να ικανοποιήσει, ταυτόχρονα, στόχους που συνδέονται άρρηκτα με την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον. Αποσκοπεί στον εμπλουτισμό του προβληματισμού που συνάγεται από τη περιφερειακή και θεματική θεώρηση με πρόσθετα στοιχεία τα οποία θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση προτεραιοτήτων και ιεραρχήσή τους καθώς και στην εξειδίκευση δράσεων των συγκεκριμένων πολιτικών που με τον τρόπο αυτό θα καταστούν αποτελεσματικότερες. Επίσης μέσα από τον εξειδικευμένο προβληματισμό της χωρικής διάστασης μπορούν να συναχθούν συμπεράσματα ιδιαίτερα χρήσιμα για την αντιμετώπιση με ολοκληρωμένο τρόπο των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα χωρικά σύνολα. Επισημαίνονται τρεις στόχοι άμεσα συνδεδεμένοι με το χώρο, οι οποίοι και προσδιορίζουν το περιεχόμενο της χωρικής ανάπτυξης: η ανάπτυξη ενός ισόρροπου και

πολυκεντρικού αστικού συστήματος και μιας νέας σχέσης πόλης – υπαίθρου, η εξασφάλιση της ισότητας πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση, καθώς και η αειφόρος ανάπτυξη και ορθολογική διαχείριση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Έτσι αναδεικνύονται πέντε χωρικές προτεραιότητες:

- η βιώσιμη αστική ανάπτυξη,
- η ανάπτυξη των ορεινών περιοχών,
- η ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών,
- η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και των περιοχών που συνδέονται με την αλιεία,
- η διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία.

2.10.1 Θεματικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής

Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας

Γενικός στόχος 1: Η αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων και των εισροών Ξένων Άμεσων Επενδύσεων

Ο γενικός στόχος εστιάζει στη στοχευμένη προσέλκυση επενδυτών και θα επιτευχθεί μέσω της υποστήριξης παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στην αύξηση των εξαγωγών και στη μείωση της εισαγωγικής διείσδυσης, της διασύνδεσης με διεθνή ολοκληρωμένα συστήματα παραγωγής, της εγκατάστασης μόνιμων συνεργασιών ελληνικών και διεθνών επιχειρήσεων. Επιπλέον ο στόχος θα προωθηθεί μέσω της αναβάθμισης των επιχειρήσεων προς δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, των επενδύσεων σε τομείς υψηλής τεχνολογίας με αυξημένες απαιτήσεις σε επιστημονικό δυναμικό, του προσανατολισμού στις διεθνείς αγορές (NA Ευρώπης, Μεσογείου, Παρευξινίων χωρών, κλπ) καθώς και της δημιουργίας δυνατοτήτων αυτόνομης δραστηριοποίησης των Περιφερειών για την προσέλκυση ξένων επενδυτών.

Γενικός στόχος 2: Η ανάπτυξη βιώσιμης επιχειρηματικής πρωτοβουλίας

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην τόνωση της προδιάθεσης για επιχειρηματικότητα
- στη μετατόπιση από την επιχειρηματικότητα ανάγκης στην εταιρική επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων
- στη στήριξη της καινοτομικής επιχειρηματικότητας σε τομείς με ανταγωνιστικό πλεονέκτημα
- στην προώθηση της επιχειρηματικής διάστασης στην προστασία και διαχείριση του Περιβάλλοντος

Γενικός στόχος 3 : Η αύξηση της ζήτησης και η γενική ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της χώρας και των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη την Ελληνική επικράτεια και στη μείωση της εποχικότητας
- στη διεθνή προβολή της χώρας ως ασφαλούς και ελκυστικού τουριστικού προορισμού

Γενικός στόχος 4 : Η προβολή της χώρας στη διεθνή κοινότητα και στις αγορές στόχου ως γεωστρατηγικής πύλης εισόδου στην ΕΕ και χώρος ανάπτυξης διεθνούς επιχειρηματικότητας.

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί καταρχήν μέσω του εντοπισμού και της ανάδειξης τομέων της οικονομίας με σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης, που θα αξιοποιήσουν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της χώρας ως πύλης πρόσβασης προς και από την ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης και θα προσελκύσουν ξένες επενδύσεις στη χώρα. Περαιτέρω, προτεραιότητα θα δοθεί στη διαμόρφωση ελκυστικού πακέτου για επενδυτές, μέσω της ανάπτυξης δικτυώσεων, υποδομών στήριξης της επιχειρηματικότητας, στη δημιουργία δυνατοτήτων δραστηριοποίησης των περιφερειών με γνώμονα τα στοιχεία ελκυστικότητας αυτών και μέτρων που θα υποστηρίξουν την εδραίωση της χώρας ως διεθνούς επιχειρηματικού και οικονομικού κέντρου. Στο πλαίσιο αυτό έμφαση θα δοθεί και στην ανάπτυξη νέου συστήματος στοχευμένης προβολής ευκαιριών επενδύσεων μέσω διεθνών και περιφερειακών διαύλων επικοινωνίας προς ξένους δυνητικούς επενδυτές (π.χ. one stop investment agencies).

Κοινωνία της Γνώσης και Καινοτομία

Γενικός στόχος 5 : Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στην επένδυση στο μέλλον - βελτίωση του επιπέδου των βασικών δεξιοτήτων όλων
- στις μεταρρυθμίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα ώστε η Δια Βίου Μάθηση να καταστεί πραγματικότητα για όλους
- στην αύξηση της ποιότητας και της ελκυστικότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης,

Γενικός στόχος 6 : Η ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους τους κλάδους ως βασικού παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στην παραγωγή νέας γνώσης σε τομείς προτεραιότητας που ενδιαφέρουν τον παραγωγικό ιστό της χώρας και υπηρετούν ασκούμενες πολιτικές σε διάφορους τομείς
- στη μετατροπή της γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες και στην υποβοήθηση της μεταφοράς τεχνολογίας - τεχνογνωσίας προς τις επιχειρήσεις και ειδικότερα τις ΜΜΕ
- στην προώθηση της εξωστρέφειας μέσω της ευρωπαϊκής και διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της ΕΤΑ
- στην οριζόντια δράση για το ανθρώπινο δυναμικό στον τομέα της έρευνας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας

Γενικός στόχος 7 : Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ).

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στη βελτίωση της παραγωγικότητας μέσω της χρήσης των ΤΠΕ και νέων δεξιοτήτων
- στη βελτίωση της ποιότητας ζωής με τη χρήση των ΤΠΕ.

Η «βελτίωση της παραγωγικότητας μέσω της χρήσης των ΤΠΕ» εστιάζει στη χρήση ΤΠΕ και στην παροχή ψηφιακών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, στην ενίσχυση της συμβολής του κλάδου ΤΠΕ στην ελληνική οικονομία, στην προώθηση της επιχειρηματικότητας σε τομείς που αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες, στην περαιτέρω προώθηση ενός σύγχρονου περιβάλλοντος ηλεκτρονικών και ευρυζωνικών υποδομών που θα βελτιώσει σημαντικά την «δικτυακή ετοιμότητα» της χώρας, αλλά και σε θεσμικές παρεμβάσεις που θα επιταχύνουν τη μετάβαση στην ψηφιακή ευρυεκπομπή. Η «βελτίωση της ποιότητας ζωής αξιοποιώντας ΤΠΕ» εστιάζει στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε τομείς που βελτιώνουν την καθημερινή ζωή των πολιτών ενισχύοντας παράλληλα την ισότιμη πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες, στην ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών εξυπηρέτησης των πολιτών, στην προώθηση της πρόσβασης των πολιτών σε ευρυζωνικές και καινοτόμες υπηρεσίες

Απασχόληση και κοινωνική συνοχή

Γενικός στόχος 8 : Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζόμενων και των επιχειρήσεων.

Αφορά στη σταδιακή αύξηση της συμμετοχής σε ενέργειες εκπαίδευσης και κατάρτισης, από τα σημερινά χαμηλά επίπεδα σε αυτά του Κοινοτικού μέσου όρου, έτσι ώστε τα άτομα να εφοδιάζονται με τις δεξιότητες και ικανότητες που απαιτούνται για να ανταπεξέρχονται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς εργασίας και παράλληλα, να βελτιώνεται η ποιότητα και η παραγωγικότητα της εργασίας. Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην εφαρμογή του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ)
- στη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας
- στην ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων

Γενικός στόχος 9 : Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση.

Αφορά στη δημιουργία περισσότερων και ποιοτικότερων θέσεων απασχόλησης προσβάσιμων σε όλους. Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στη διεύρυνση, αναδιοργάνωση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ενεργητικών πολιτικών στην αγορά εργασίας
- στην ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών και προώθηση της ισότιμης πρόσβασης και εξέλιξής τους στην αγορά εργασίας
- στην ενίσχυση της απασχόλησης των νέων
- στον εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση των δομών και των συστημάτων της αγοράς εργασίας για την εξυπηρέτηση του πολίτη
- στην καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας και τη μη καταγεγραμμένης ανεργίας
- στην ανάπτυξη μέτρων για την ενεργό γήρανση του εργατικού δυναμικού
- στη συστηματική καταγραφή και πρόβλεψη των αλλαγών που επέρχονται στις τοπικές αγορές εργασίας

Γενικός στόχος 10 : Προώθηση της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης. Στόχος είναι η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων στην αγορά εργασίας και η πρόληψη των φαινομένων περιθωριοποίησης και αποκλεισμού.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στην πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών ομάδων του πληθυσμού
- στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας και της επιχειρηματικής δραστηριότητας ευάλωτων κοινωνικά ομάδων
- στην ενίσχυση του αποκεντρωμένου δικτύου Κοινωνικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών και των δομών πρωτοβάθμιας Κοινωνικής Φροντίδας

- στην προώθηση της ομαλής ενσωμάτωσης των μεταναστών στην ελληνική αγορά εργασίας

Γενικός στόχος 11 : Η δημιουργία ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στην προστασία της Δημόσιας Υγείας και Ανάπτυξη της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας
- στη βελτίωση της ανταποδοτικότητας του υγειονομικού συστήματος
- στην ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- στην ολοκλήρωση της Μεταρρύθμισης του Τομέα Ψυχικής Υγείας

Γενικός στόχος 12 : Η ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη – απασχόληση - κοινωνική συνοχή).

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στη λήψη εξειδικευμένων - στοχευμένων μέτρων αρωγής των γυναικών («θετικές δράσεις»)
- στην αποτελεσματικότερη προσαρμογή της διάστασης του φύλου στις τομεακές και περιφερειακές πολιτικές όλων των προτεραιοτήτων του ΕΣΠΑ (gender mainstreaming)

Θεσμικό περιβάλλον

Γενικός στόχος 13 : Η βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και η αποτελεσματική εφαρμογή τους για τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στη βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και ενίσχυση της ανοιχτής διοίκησης
- στον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης της δημόσιας δράσης και των δομών και διαδικασιών λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών
- στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Δημόσιας Διοίκησης
- στη δημιουργία προϋποθέσεων επιτυχούς εισαγωγής της διοικητικής αλλαγής

Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών ως τόπου επενδύσεων εργασίας και διαβίωσης.

Γενικός στόχος 14: Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην αντιμετώπιση των ασυνεχειών στα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών
- στην ανάπτυξη συνδυασμένων μεταφορών και την ενίσχυση της διατροπικότητας του συστήματος μεταφορών
- στη σύνδεση των περιοχών της χώρας με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών
- στην ανάπτυξη και επέκταση των αστικών μεταφορών
- στην αναβάθμιση υποδομών
- στην προώθηση θεσμικών και οργανωτικών παρεμβάσεων

Γενικός στόχος 15: Η ενίσχυση της συμβολής του ενεργειακού τομέα στην ανταγωνιστικότητα, την εξωστρέφεια και την αειφόρο ανάπτυξη της χώρας

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω σε τρεις ειδικούς, αλληλοσυνδεόμενους, στόχους:

- στην ενίσχυση του γεωστρατηγικού ρόλου της χώρας στον ενεργειακό χάρτη της ευρύτερης περιοχής,
- στη μείωση της εξάρτησης της χώρας από το πετρέλαιο, με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον,
- στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και την εύρυθμη λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας,

Γενικός στόχος 16 : Η αειφορική διαχείριση του Περιβάλλοντος

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στην ορθολογική διαχείριση των εδαφικών συστημάτων
- στην διαχείριση των Υδατικών Πόρων
- στην εξασφάλιση και διατήρηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού και του ακουστικού περιβάλλοντος
- στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής
- στη διαχείριση κινδύνου
- στην αειφορική διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος.

Γενικός στόχος 17 : Η άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στη βελτίωση του σχεδιασμού και της εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής
- στην ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών στα θέματα περιβαλλοντικής προστασίας

Γενικός στόχος 18 : Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- στην ενίσχυση των πολιτιστικών υποδομών της χώρας και
- στην τόνωση της ζήτησης στον τομέα του Πολιτισμού

*Το μεγαλύτερο μέρος του υποκεφαλαίου 2.10.1 προέρχεται από το εθνικό στρατηγικό πλαίσιο αναφοράς του Υπουργείου Οικονομικών.

3. ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ

3.1 Ιστορικά στοιχεία

Η γραφειοκρατία αποτελεί οργανωτική μορφή παγκόσμιας εμβέλειας που έχει επηρεάσει τόσο τις δημόσιες υπηρεσίες όσο και το επιχειρηματικό πεδίο σε όλον τον πλανήτη. Θα μπορούσε να περιγραφεί ως το σύστημα διεκπεραίωσης υποθέσεων, στο οποίο κυριαρχούν οι περιπτές ενέργειες ή υπερβολική προσήλωση στους τύπους, επιβραδύνοντας την όλη διαδικασία.

3.1.1 Η γραφειοκρατία κατά τον Max Weber

Ο πρώτος που διατύπωσε την έννοια της γραφειοκρατίας ήταν ο Max Weber όπως ανέφερε η συνηθέστερη μορφή γραφειοκρατικής οργάνωσης «χαρακτηρίζεται από συγκεντρωτισμό, ιεραρχία, εξουσία, πειθαρχία, κανόνες, καριέρα, καταμερισμό εργασίας, θητεία». Οι υποστηρικτές του αυτού του τρόπου οργάνωσης τονίζουν ότι παρέχει σαφείς διαδικασίες επικοινωνίας, καθώς και σαφείς προδιαγραφές εξουσίας, αρμοδιότητας και ευθύνης, αποκλείοντας, ή τουλάχιστον μειώνοντας σε μεγάλο βαθμό, φαινόμενα ευνοιοκρατίας, διακρίσεων και εξουσιαστικών αυθαιρεσιών. Παράλληλα προϋποθέτει τις έννοιες της ειδίκευσης και της εμπειρίας. (Πηγή: <http://tsakthan.blogspot.com/2009/11/tsakthan-daily-10-november-2009-1.html>). Με την εμφάνιση του απολυταρχικού κράτους στην Ευρώπη εμφανίζεται και η γραφειοκρατία με την σημερινή της μορφή. Γραφειοκρατικές ωστόσο οργανώσεις σε τεράστια μεγέθη υπήρχαν και σε άλλες περιοχές και εποχές, κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Ως ιστορικά παραδείγματα μεγάλων γραφειοκρατικών συστημάτων ο Weber αναφέρει:

- την Αίγυπτο της εποχής του Νέου Βασιλείου,
- την τελευταία περίοδο των Ρωμαϊκών Πριγκιπάτων και ιδιαίτερα κατά την περίοδο της βασιλείας του Διοκλητιανού, όπως και κατά την περίοδο του Βυζαντίου που τη διαδέχτηκε (σε συνδυασμό με πάμπολλα φεουδαλικά και πατρογονικά στοιχεία, πολιτικής και κοινωνικής κυριαρχίας),
- την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, από το τέλος του δέκατου τρίτου αιώνα και μετά,
- την Κίνα από την εποχή του Shi Huang Ti ως τις μέρες μας.

Στην Αυστριακή Αυτοκρατορία από το 18ο αιώνα είχε κιόλας αναπτυχθεί μια ενήμερη, αποτελεσματική, συγκεντρωτική και σχετικά εκσυγχρονισμένη γραφειοκρατία, απαλλαγμένη από προλήψεις και ελάχιστα διαβρωμένη από την κεντρική εξουσία. Στη διάρκεια του επόμενου αιώνα έπαψε να διατηρεί όλα αυτά τα χαρίσματα. Διατηρούσε πάντως ακόμα κάποια στοιχεία που την έκαναν πολύ πιο αποτελεσματική σε σύγκριση με τις γραφειοκρατίες άλλων χωρών. Στην Πρωσία, την πατρίδα του Weber, τα πράγματα είχαν εξελιχθεί ευνοϊκότερα σε αυτόν τον τομέα. Η πολιτιστική αναγέννηση που συντελείται στη χώρα αυτή κατά το 19ο αιώνα και οι μεταρρυθμίσεις που εισάγονται στα πανεπιστήμια δημιούργησαν

ένα πνεύμα αξιών και παιδείας που επηρέασε το προσωπικό στις δημόσιες υπηρεσίες. Αργότερα η τάξη των γραφειοκρατών θα ταυτιστεί σχεδόν με τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης, σε σημείο που η διοίκηση να πάρει τη θέση της κυβέρνησης.

Καθ' όλη τη διάρκεια του προηγούμενου αιώνα κυριάρχησε μια διοικητική μηχανή που θεωρήθηκε από πολλούς ως πρότυπο τάξης, αποτελεσματικότητας και πειθαρχίας. Έτσι, εισάγεται και να εξαπλώνεται η γραφειοκρατική οργάνωση σε όλες τις κοινωνικές σχέσεις. Επικρατούν σταδιακά σε όλους τους χώρους η λογική και οι κανόνες του γραφειοκρατισμού, εκτοπίζοντας προϋπάρχουσες αρχές, σχέσεις και θεσμούς. Συμπερασματικά η εμφάνιση των γραφειοκρατικών δομών και η επικράτηση της γραφειοκρατικής λογικής, λειτουργούν ως παράγοντες θεσμικών αλλαγών και κοινωνικών μεταπτώσεων, που οδηγούν στην πρόοδο και την εξέλιξη, σύμφωνα με τον Weber. (Πηγή: Τερλεξής Πανταζής, 1996)

3.1.2 Λόγοι επικράτησης της γραφειοκρατίας κατά τον Weber

Οι λόγοι επικράτησης και επέκτασης της γραφειοκρατικής οργάνωσης στη σύγχρονη εποχή, κατά τον Weber, είναι:

- Η επικράτηση της χρηματικής οικονομίας.

Η επέκταση της χρηματικής οικονομίας είναι μια από τις βασικές προϋποθέσεις της σύγχρονης γραφειοκρατίας, στο βαθμό που η αμοιβή των υπαλλήλων που την υπηρετούν, γίνεται με τη μορφή μισθών σε κανονική βάση. Αλλά, όσο σημαντική και αν είναι η χρηματική οικονομία για την εμφάνιση και λειτουργία της γραφειοκρατικής οργάνωσης, δεν θα πρέπει από μόνη της να θεωρείται ικανή συνθήκη για την εδραίωση της. Απλώς επηρεάζει τη μορφή και τους ρυθμούς της επέκτασης της, αφού η ιστορία μας δείχνει ότι χωρίς τη χρηματική οικονομία, η γραφειοκρατική δομή δεν μπορεί να αποφύγει τις εσωτερικές αλλοιώσεις. Και με αυτή την έννοια η επικράτηση της χρηματιστικής οικονομίας θεωρείται προϋπόθεση της επέκτασης της γραφειοκρατικής οργάνωσης.

- Εμφάνιση και εδραίωση της καπιταλιστικής οικονομίας.

Ο υψηλός βαθμός αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας της γραφειοκρατικής οργάνωσης, είναι στενά συνυφασμένος με την ανάπτυξη του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής. Απαιτείται μια εκτεταμένη κατανομή της εργασίας για να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες της αποτελεσματικότητας των μεγάλων επιχειρήσεων. Η επέκταση του κεφαλαίου δεν συντελεί μόνο στην απομάκρυνση του εργάτη από τα μέσα παραγωγής. Απαιτεί επίσης όλο και περισσότερο αποτελεσματικά μέσα διοίκησης, ώστε να προσαρμόζεται συνεχώς στην τεχνολογική πρόοδο που αφορά τις παραγωγικές διαδικασίες. Είναι ανάγκη να δημιουργηθούν σταθερές συνθήκες αγοράς, ώστε να μην διακόπτονται από τυχαία ή απρόβλεπτα περιστατικά, όπως είναι οι αυθαίρετες πολιτικές αλλαγές ή οι ανεξέλεγκτες

κοινωνικές ταραχές. Ο καπιταλισμός χρειάζεται σταθερή και νόμιμη κυβέρνηση, που σημαίνει κυβερνητικά σχήματα και διευθυντικούς μηχανισμούς γραφειοκρατικά οργανωμένα.

- Ροπή των δυτικών κοινωνιών προς τον ορθολογισμό.

Πρόκειται για μια συστηματική οργάνωση της πραγματικότητας. Η γενική τάση προς τον ορθολογισμό εμφανίζεται επίσης στην ανάπτυξη της σύγχρονης επιστήμης, σε συνδυασμό με την ορθολογική θεωρία, το μαθηματικό ορθολογισμό και τη συστηματική εμπειρική παρατήρηση.

- Δημοκρατία.

Το δημοκρατικό καθεστώς διακυβέρνησης έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της γραφειοκρατίας, με την έννοια της ανατροπής της παραδοσιακής εξουσίας των ευγενών και της αντικατάστασης τους από εξειδικευμένους κρατικούς λειτουργούς, οι οποίοι διορίζονται στις θέσεις που κατέχουν με βάση την εκπαίδευση, τα προσόντα και τις ικανότητες τους. Η γραφειοκρατική οργάνωση, στη σύγχρονη μορφή της, επιδιώκει την εξισορρόπηση ανάμεσα σε οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες. Η ανάπτυξη δηλαδή της γραφειοκρατίας ευνοεί την επικράτηση ενός εξισωτικού πνεύματος ανάμεσα στους πελάτες, τα μέλη ή τους οπαδούς της όποιας γραφειοκρατικής οργάνωσης. Όπως και το αντίστροφο. Κάθε εξισωτική διαδικασία συμβάλλει στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την ανάπτυξη της γραφειοκρατίας, μειώνοντας ή εξουδετερώνοντας το 'δημόσιο λειτουργό' ή τον 'αξιωματούχο' (κάτοχο ελεγκτικού ή διευθυντικού ρόλου) που ασκεί εξουσία η οποία βασίζεται σε προνόμια, παρανομία ή απάτη.

- Η αύξηση των μεγεθών και η πολυπλοκότητα των διευθυντικών προβλημάτων.

Στην Ευρώπη, τα κεντρικά οργανωμένα κράτη από το Μεσαίωνα και εδώ, έπρεπε να αντιμετωπίσουν πρωτόγνωρα διευθυντικά καθήκοντα. Τα κράτη αυτά ήταν υποχρεωμένα να ελέγχουν εκτεταμένες περιοχές και πολυάριθμους πληθυσμούς, ενώ παράλληλα έπρεπε να παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες της μορφής και της έκτασης που ήταν αγνωστα σε κάθε προηγούμενη μορφή κράτους. Η πολυπλοκότητα αυτών των καθηκόντων απαιτούσε ακρίβεια, ταχύτητα, εξειδικευμένη γνώση και αποτελεσματική οργάνωση. Απαιτούσε με άλλα λόγια γραφειοκρατικούς μηχανισμούς οργάνωσης και ελέγχου. Παράλληλα, η κατά καιρούς ραγδαία αύξηση του πληθυσμού πολλαπλασίαζε τα διευθυντικά καθήκοντα που θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν με τη βοήθεια ευρύτερων οργανωτικών συστημάτων. Οι πολυπληθείς οργανώσεις, που συστήνονται από το 16ο αιώνα και μετά, παίρνουν γραφειοκρατικές μορφές και διαστάσεις. Τα γραφειοκρατικά συστήματα οργάνωσης αναπτύσσονται στις μεγάλης κλίμακας καπιταλιστικές επιχειρήσεις. Και όσο μεγαλύτερη η επιχείρηση, τόσο ευρύτερος ο ρόλος της γραφειοκρατίας.

- Τεχνική υπεροχή.

Η γραφειοκρατία αναπτύχθηκε χάρη στην ορθολογική και τεχνική υπεροχή της, σε αποτελεσματικό μηχανισμό για την αντιμετώπιση πολύπλοκων προβλημάτων της σύγχρονης κοινωνίας. Ο αποφασιστικός λόγος για την ανάπτυξη απέναντι σε οποιαδήποτε άλλη μορφή οργάνωσης. Μια πλήρως αναπτυγμένη γραφειοκρατική μηχανή βρίσκεται, σε σύγκριση με άλλες οργανώσεις, στην ίδια αντιστοιχία που βρίσκεται ο μηχανικός σε σύγκριση με το μη μηχανικό τρόπο παραγωγής". Η ιδιαιτερότητα της σύγχρονης κουλτούρας και ιδιαίτερα η τεχνική και οικονομική της βάση, απαιτούν ακριβή και τεκμηριωμένο απολογισμό των αποτελεσμάτων κάθε δραστηριότητας. (Πηγή: Τερλεξής Παναζής, 1996)

3.1.3 Βασικά χαρακτηριστικά της γραφειοκρατίας.

Κατά τον Weber η γραφειοκρατία ορίζεται σαν ένας «ιδεατός τύπος» και τα βασικά του χαρακτηριστικά είναι:

- Τα άτομα που συμμετέχουν σε μια γραφειοκρατική οργάνωση είναι πρόσωπα ελεύθερα και υπακούουν μόνο σε συγκεκριμένα καθήκοντα και υποχρεώσεις που προκύπτουν από τη θέση που κατέχουν. Έχουν δηλαδή μια τυπική σχέση με την οργάνωση και οφείλουν να συμμορφώνονται προς τις απρόσωπες οργανωτικές ρυθμίσεις και τους κανόνες που δεν αντιτίθενται με τις διαδικασίες που προβλέπονται σ' αυτή την οργάνωση.
- Σε κάθε γραφειοκρατική οργάνωση τα μέλη έχουν συγκεκριμένες αρμοδιότητες και καθήκοντα, τα οποία πρέπει να εκτελέσουν. Οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντα καθορίζονται από τους ισχύοντες νόμους, κανόνες, κ.λ.π. και χωρίζονται ανάλογα με το βαθμό ή το αξίωμα που έχει κάθε μέλος. Η έκταση των αρμοδιοτήτων σε συνάρτηση με την ιεραρχική δόμηση της οργάνωσης ποικίλει, όσον αφορά τα περιθώρια ελευθερίας δράσης, υπευθυνότητας και επιβολής ελέγχου. Σύνθετοι τομείς δραστηριοτήτων διαιρούνται σε επιμέρους δραστηριότητες που πρέπει να εκτελεσθούν από τα μέλη.
- Η εξουσία στις γραφειοκρατικές οργανώσεις είναι διαρθρωμένη ιεραρχικά, δηλαδή η υπευθυνότητα και η ισχύς αυξάνονται κλιμακωτά από κάτω προς τα πάνω και ο βαθμός αρμοδιοτήτων καθορίζεται ανάλογα με τη βαθμίδα. Οι ανώτερες διοικητικές θέσεις μπορούν να ασκήσουν έλεγχο και εποπτεία σε όλες τις κατώτερες θέσεις. Η ιεραρχική μορφή γραφειοκρατικής διάρθρωσης παρατηρείται στο δημόσιο αλλά και στον ιδιωτικό τομέα λαμβάνοντας πάντα την μορφή της πυραμίδας. Όσο πιο κάτω βρίσκεται μια θέση, τόσο λιγότερη ευθύνη και ισχύ διαθέτει. Όσο αυξάνονται η ευθύνη

και η ισχύς, τόσο μειώνεται ο αριθμός των θέσεων που παρέχουν το δικαίωμα να την ασκήσουν.

- Τα άτομα που στελεχώνουν ένα γραφειοκρατικό μηχανισμό επιλέγονται (δεν εκλέγονται) με βάση τα προσόντα τους, τις γνώσεις τους και τις ικανότητές τους που επιβεβαιώνονται είτε με αναγνωρισμένους τίτλους σπουδών είτε με εξετάσεις. Εκτός από τις γνώσεις που κατέχει ο υπάλληλος, όταν προσληφθεί σε μια γραφειοκρατική οργάνωση, αποκτά με τον καιρό πρόσθετες γνώσεις αφ' ενός στο συγκεκριμένο πεδίο αρμοδιοτήτων του και αφ' ετέρου στον τρόπο της συνολικής λειτουργίας της οργάνωσης.
- Η αμοιβή των υπαλλήλων συνιστάται κατά κύριο λόγο στην καταβολή σταθερού μισθού και συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Το ύψος της αμοιβής ποικίλλει ανάλογα με την ιεραρχική θέση και τη χρονική διάρκεια της απασχόλησης.
- Η απασχόληση έχει συνήθως χαρακτήρα μονιμότητας. Η καταγγελία της συμβασιακής σχέσης μπορεί να προέλθει και από τα δύο μέρη. Η καθιέρωση της μονιμότητας θεσπίστηκε, με σκοπό να εξασφαλίσει την ουδετερότητα, την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα των υπαλλήλων κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους απέναντι στις πολιτικές διακυμάνσεις και στην ευνοιοκρατία.
- Η μονιμότητα και η κατοχύρωση της σταδιοδρομίας επιβάλλουν στους υπαλλήλους την υποχρέωση να απασχολούνται αποκλειστικά στη γραφειοκρατική οργάνωση ή τουλάχιστον να αποτελεί η απασχόλησή τους αυτή την κύρια θέση τους.
- Η παραγωγή και η εξέλιξη των υπαλλήλων γίνεται είτε κατ' αρχαιότητα, δηλαδή παραμονή στην κάθε βαθμίδα για ένα χρονικό διάστημα, είτε κατ' εκλογή, δηλαδή ανάλογα με τις ικανότητες και τις επιδόσεις.
- Η περιουσία της γραφειοκρατικής οργάνωσης διαχωρίζεται από την προσωπική περιουσία των μελών της οργάνωσης. Τα μέλη της οργάνωσης δεν κατέχουν κανένα τμήμα της ούτε μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη θέση τους ή τον εξοπλισμό της οργάνωσης για προσωπικό πλουτισμό .
- Ο «ιδανικός υπάλληλος» εκτελεί τα καθήκοντά του κρατώντας μια στάση τυπική και απρόσωπη. Η εκπλήρωση των καθηκόντων και υποχρεώσεων προδιαγράφεται από τους κανόνες και τις ρυθμίσεις που διέπουν την οργάνωση και όχι από τις προσωπικές εκτιμήσεις και τα συναισθήματα απέναντι στους συναδέλφους και στους πελάτες. (Πηγή: Παναγιωτοπούλου Ρ., 1997)

Για τον Weber η επέκταση και εδραίωση του γραφειοκρατικού φαινομένου, υπήρξε καθοριστικός παράγοντας κοινωνικής εξέλιξης. Είδε την γραφειοκρατία ως δύναμη επαναστατική, ικανή να επιφέρει θεσμικές αλλαγές που μπορούσαν να μεταβάλλουν τη μορφή του κόσμου. Ο Weber θεωρείται πρωτοπόρος στη διερεύνηση του γραφειοκρατισμού, ως δύναμης που ξεπερνάει τα όρια της δημόσιας διοίκησης. Διαχέεται σε όλες τις θεσμοθετημένες σφαίρες των ανθρωπίνων σχέσεων και των κοινωνικών επαφών (οικονομία, θρησκεία, συνδικαλισμό, εκπαίδευση κτλ.) Αυτό συνεπάγεται την αποξένωση των παραγωγών, όχι μόνο από τα μέσα παραγωγής, αλλά και από τα μέσα της διοίκησης, του ελέγχου, της ιδεολογικής κατήχησης, της εκπαιδευτικής διαδικασίας, της καλλιτεχνικής δημιουργίας κτλ. Η απόλυτη τεχνική υπεροχή της γραφειοκρατικής οργάνωσης έναντι των άλλων μορφών οργάνωσης, είναι η αιτία της συνεχούς εξάπλωσης της σε ολόκληρο τον κοινωνικό χώρο, ιδιαίτερα τους τελευταίους δύο αιώνες: Ακρίβεια, ταχύτητα, καθαρότητα, γνώση των αρχείων, συνοχή, εχεμύθεια, ενότητα, αυστηρή υποταγή, μείωση του υλικού και προσωπικού κόστους - όλα αυτά τα βρίσκουμε στον υψηλότερο βαθμό μόνο στην αυστηρή γραφειοκρατική διοίκηση. (Πηγή: Τερλεξής Πανταζής, 1996)

Κεντρικό χαρακτηριστικό της Βεμπεριανής θεώρησης είναι η ορθολογικότητα. Η εξουσία βασίζεται στην ορθολογική και κανονιστική κωδικοποίηση. Ορίζονται τα όρια κάθε εργασίας μέσω του καταμερισμού και των προδιαγραφών εργασίας και του καθορισμού λειτουργικών τμημάτων. Τα όρια της εξουσίας προσδιορίζονται για το κάθε μέλος απρόσωπα και τα μέλη είτε διορίζονται είτε εκλέγονται. Κάθε γραφειοκρατική θέση διαθέτει συγκεκριμένη εξουσία. Η εξουσιαστική ιεραρχία αποτελεί προσδιορισμένη αλυσίδα εντολών και ελέγχου. Ο συγκεντρωτισμός παρέχει στη διεύθυνση τη δυνατότητα συντονισμού των λειτουργιών και εργασιών της οργάνωσης. Οι κανόνες, τα κίνητρα για την υποταγή στους κανόνες, η ύπαρξη χρονικά καθορισμένης θητείας και ο έλεγχος του εσωτερικού περιβάλλοντος της οργάνωσης συμβάλλουν στη σταθερότητα και στην προβλεψιμότητα. (Πηγή: <http://tsakthan.blogspot.com/2009/11/tsakthan-daily-10-november-2009-1.html>)

Μετά τον Βέμπερ, οι οπαδοί των ιδεών του εξακολούθησαν να εστιάζονται στις διοικητικές λειτουργίες της κρατικής γραφειοκρατίας και τη σημασία τους για το κοινωνικό και πολιτικό σύστημα. Παράλληλα όμως, υπογράμμισαν και τη μη ορθολογική, αναποτελεσματική της πλευρά. Υποστηρίχτηκε δηλαδή ότι η έμφαση που αποδίδεται στην ακρίβεια και την εμπιστοσύνη, τη σταθερότητα και τη συστηματική δράση, μπορεί να έχει τα αντίθετα αποτελέσματα από τα αναμενόμενα.

Κανόνες και διατάξεις, μεθοδεύσεις και κανονισμοί, που συνήθως θεωρούνται απλά μέσα για την επίτευξη σκοπών, μπορεί κάλλιστα να γίνουν αυτοσκοποί. Εργαζόμενοι κάτω από ίδιες ή παρόμοιες συνθήκες εργασίας, οι υπάλληλοι μιας γραφειοκρατίας αναπτύσσουν συναισθήματα ομαδικότητας και συνοχής, τα οποία μπορεί να καταλήξουν εμπόδιο σε ενδεχόμενες αλλαγές. Εκεί όπου οι αξιωματούχοι υποτίθεται ότι έχουν οριστεί να υπηρετούν

το κοινό, είναι δυνατόν, το απρόσωπο στοιχείο που παρεμβαίνει κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους να τους φέρει αντιμέτωπους με τα εξατομικευμένα συμφέροντα των πελατών τους. Η γραφειοκρατική δομή της οργάνωσης, συνεπώς, που για τον Weber είναι ορθολογική, μπορεί εύκολα να καταλήξει σε παραλογισμούς και για το κοινό που υπηρετεί, και για τους ίδιους τους σκοπούς της οργάνωσης. (Πηγή: Τερλεξής Πανταζής, 1996)

Πολλοί ερευνητές της κοινωνικής οργάνωσης προσπάθησαν να αποδείξουν το αστήρικτο των απόψεων του Weber γύρω από το θέμα της γραφειοκρατίας, τονίζοντας ότι σε κάθε γραφειοκρατική τακτοποίηση παρατηρούνται ορισμένες απρόβλεπτες αντιδράσεις και απρογραμμάτιστες συνέπειες, που αλλοιώνουν το χαρακτήρα της και εμποδίζουν την εκπλήρωση των σκοπών για τους οποίους αρχικά η οργάνωση αυτή έχει συσταθεί. Οι δυσλειτουργίες αυτές είναι συνήθως το πρακτικό αποτέλεσμα αυτού του ίδιου του τυπικού, μηχανιστικού χαρακτήρα των γραφειοκρατιών, που δε λαμβάνει υπόψη, ή σκόπιμα υποτιμά, τη θεμελιακή φύση του μεγαλύτερου μέρους της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις εμφανίζονται άλλου είδους δυσλειτουργίες που μειώνουν αισθητά ή εξουδετερώνουν τελείως την αποτελεσματικότητα της γραφειοκρατικής οργάνωσης.

Παράδειγμα: Για λόγους ταχύτερης εξυπηρέτησης ή διευθέτησης υποθέσεων, συχνά παραχωρούνται εξουσίες από τα ανώτερα επιτελικά όργανα ή κλιμάκια της οργανωτικής πυραμίδας στα κατώτερα. (Πηγή: Κοντοστάθη Σοφία, 2010)

3.2 Η γραφειοκρατία κατά τον Karl Marx

Μια άλλη σημαντική θεωρία που αναπτύχθηκε σχετικά με την γραφειοκρατία, ήταν αυτή του Karl Marx. Σε αντίθεση με τον Weber, για τον Marx η γραφειοκρατία δεν αποτελεί μέρος της γενικότερης και αναπόφευκτης συνθήκης του καταμερισμού εργασίας που παρατηρείται σε όλες τις σφαίρες της κοινωνικής ζωής.

Συγκέντρωσε την προσοχή του στην αποκάλυψη των μεθόδων με τις οποίες ένας ορισμένος τρόπος παραγωγής, σε συνδυασμό με ορισμένες πολιτικές σχέσεις και καπιταλιστικές μορφές εκμετάλλευσης, εδραιώνουν και προάγουν την κυριαρχία της αστικής τάξης.

Οι θεωρίες του Marx του έγιναν όραμα, ιδεολογία, κίνημα. Η σκέψη του δεν έπαψε να επισκιάζει οποιαδήποτε άλλη σκέψη πάνω στο θέμα. Μια σειρά από κοινωνικές αναλύσεις και θεωρητικές προτάσεις που ακολούθησαν, εμφανίστηκαν σε αντιπαράθεση προς τις θέσεις του Marx ή σε μια προσπάθεια να προωθήσουν τη σκέψη του ένα βήμα παραπέρα. Παρόλα αυτά, ο Marx δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ο βασικός αναλυτής του γραφειοκρατικού φαινομένου. Ο αντικειμενικός του στόχος, που υιοθετήθηκε ενθέρμως αργότερα από τον Lenin, ήταν σε γενικές γραμμές η «καταστροφή της κρατικής μηχανής» από την προλεταριακή επανάσταση.

Ο Marx είδε το πρόβλημα της γραφειοκρατίας να μην περιορίζεται μόνο στην ύπαρξη μερικών ανίκανων και ανεύθυνων διοικητικών υπαλλήλων, αλλά να επεκτείνεται στις σχέσεις του διευθυντικού μηχανισμού με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί, αλλά δεν ασχολήθηκε με το φαινόμενο συστηματικά και εκτεταμένα. Ο Marx ασχολήθηκε με το πρόβλημα μόνο σε συνδυασμό με άλλα προβλήματα, όπως η ταξική εκμετάλλευση, που βρίσκεται πάντα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος του, ή η κρίση της καπιταλιστικής κοινωνίας και η μετάβαση της μέσα από το σοσιαλισμό στην κομμουνιστική κοινωνία. Αναφέρεται στη γραφειοκρατία, όταν μιλάει για την Οικονομικά κυρίαρχη τάξη ή όταν προχωρεί στη διάκριση ανάμεσα στην πολιτική κοινωνία (το κράτος) και την κοινωνία των πολιτών. Όταν αναφέρεται στη γραφειοκρατία, έχει υπόψη του συνήθως τις συνθήκες που διαχωρίζουν τον πολίτη, ως μέλος της αστικής κοινωνίας, από το κράτος. Η γραφειοκρατία είναι το φυσικό επακόλουθο του διαχωρισμού ανάμεσα στην πολιτική κοινωνία (το κράτος) και στην κοινωνία των ιδιωτών (τη σφαίρα της ατομικής ελευθερίας). Οι γραφειοκρατικές σχέσεις διεισδύουν και καλύπτουν όλες τις σφαίρες της ζωής, αφού όλα σε αυτό τον κόσμο γίνονται αντικείμενο διευθυντικής διαπραγμάτευσης. Σε κανένα στάδιο κοινωνικής εξέλιξης δεν είδε τη γραφειοκρατία ως μηχανισμό εκδημοκρατισμού ή ως παράγοντα εκλογίκευσης των διαδικασιών της παραγωγής, όπως θα κάνει αργότερα ο Weber.

3.2.1 Λόγοι επικράτησης της γραφειοκρατίας και τα βασικά χαρακτηριστικά της κατά τον Karl Marx

Ο γραφειοκρατισμός, είναι αποτέλεσμα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και των πολιτικοκοινωνικών σχέσεων. Η λειτουργία και ανάπτυξη της γραφειοκρατίας είναι αποτέλεσμα δύο κυρίως παραγόντων:

- της διαίρεσης ανάμεσα στην κοινωνία και το κράτος, χωρίς την οποία δεν θα είχε κανένα λόγο ύπαρξης,
- της αντίθεσης ανάμεσα στα διάφορα οικονομικά συμφέροντα και τις κοινωνικές ομάδες, η καθεμία από τις οποίες αγωνίζεται να επικρατήσει και να επεκτείνει τη δύναμη της, σε βάρος των άλλων (ταξική πάλη).

Η ιεραρχία, μια από τις βασικότερες οργανωτικές αρχές της γραφειοκρατίας, ευνοεί και αναπαράγει αυθαιρεσίες της διοίκησης. Αυτοί που βρίσκονται στα κατώτερα κλιμάκια της ιεραρχίας αναγκάζονται να υποκύπτουν στους ανωτέρους και να υπακούουν πιστά στους κανόνες και τις διαταγές, βοηθώντας έτσι στην διατήρηση της αυθαιρεσίας και της υποτέλειας. Αυτοί που βρίσκονται στα ανώτερα κλιμάκια, στηρίζονται μόνο σε αυτούς που βρίσκονται στα κατώτερα κλιμάκια. Και οι δύο αυτές ομάδες μαζί γίνονται ένα, ενάντια σε όλους όσους βρίσκονται έξω από αυτό το σύστημα ιεραρχίας. Με αυτό τον τρόπο η γραφειοκρατία μετατρέπεται σε μια "κλειστή και επιμελώς περιφρουρούμενη κάστα".

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό της γραφειοκρατίας είναι η ανικανότητα. Υπάρχει έλλειψη πρωτοβουλίας και φαντασία. Ο γραφειοκράτης συχνά δε συνειδητοποιεί την παρασιτική φύση της δουλειάς του, πιστεύοντας ότι ενεργεί για το γενικό συμφέρον. Αυτή η αυταπάτη ενισχύεται από την ιεραρχία και την πειθαρχία που επιβάλλει η γραφειοκρατία. Επίσης, οι γραφειοκράτες αγωνίζονται για την κατοχύρωση της θέσης τους και των προνομίων τους και θεωρούν ότι αυτό που κάνουν είναι χρήσιμο και απαραίτητο για τους σκοπούς της οργάνωσης και γενικότερα για την κοινωνία. Έτσι, η γραφειοκρατία μετατρέπεται σε ένα καλά οργανωμένο σύστημα συντεχνιακών συμφερόντων.

Προάγει και σκόπιμα διασφαλίζει τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης, αν και πάντα προσπαθεί για την απόκτηση δύναμης και για λογαριασμό της. Ο σκοπός του κράτους μετατρέπεται σε ιδιωτικό σκοπό της γραφειοκρατίας. Η γραφειοκρατία λοιπόν ως κρατικός μηχανισμός συμβάλει στην διατήρηση της οικονομικής και πολιτικής κυριαρχίας της άρχουσας τάξης, ενώ είναι ταυτόχρονα και μηχανισμός διαχείρισης των περίπλοκων υποθέσεων της κοινωνικής ζωής.

Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε ότι ο Marx δεν αναφέρθηκε μόνο στη δημόσια γραφειοκρατία, όπως πιστεύεται. Ασχολήθηκε επίσης και με την ιδιωτική γραφειοκρατία, που στις μέρες του είχε αναπτυχθεί στις μεγάλες επιχειρήσεις, στα πλαίσια της καπιταλιστικής οργάνωσης. (Πηγή: Τερλεξής Πανταζής, 1996)

3.3 Χαρακτηριστικά της σύγχρονης γραφειοκρατίας στην Ελλάδα

Όπως αναφέρθηκε η γραφειοκρατία υπήρξε ιστορικά ένα αποτελεσματικό σύστημα οργάνωσης επειδή επέτρεψε την αποσύνδεση των δραστηριοτήτων μιας οργάνωσης από τους συγκεκριμένους ανθρώπους που την ασκούσαν. Η καθιέρωση τυποποιημένων διαδικασιών, η διατήρηση φακέλων, οι προαγωγές με βάση την ικανότητα και η εξειδίκευση προσδίδουν σε μια οργάνωση, πάνω απ' όλα, διάρκεια και συνέχεια. Έτσι, το γεγονός ότι η γραφειοκρατική διοίκηση θεωρείται από τεχνική πλευρά ως ο περισσότερο έλλογος τύπος διακυβέρνησης, την καθιστά απαραίτητο διευθυντικό μηχανισμό.

Στα πλεονεκτήματα του γραφειοκρατικού μοντέλου θα μπορούσαμε να εντάξουμε την ορθολογική κατανομή του έργου, το σύστημα κανόνων και προτύπων λειτουργίας και την αξιοκρατική επιλογή του ανθρώπινου δυναμικού, που συμβάλουν θετικά στην αποτελεσματικότητα του δημοσίου. (Πηγή: Τερλεξής Πανταζής, 1996)

3.3.1 Προσπάθειες καταπολέμησης της γραφειοκρατίας

Πάγιος στόχος όλων των κυβερνήσεων την τελευταία εικοσαετία είναι η καταπολέμηση της γραφειοκρατίας - έστω και αν η πολιτική τους απεδείχθη ατελέσφορη- στη βάση της κοινής

παραδοχής ότι «Η γραφειοκρατία επηρεάζει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα».

Από το 1986, με τα άρθρα 9, 10 και 11 του Ν. 1599/86, επιχειρήθηκε η μαζική κατάργηση περιττών δικαιολογητικών - όπως τα πιστοποιητικά γέννησης – μέσω κοινών υπουργικών αποφάσεων. Τα όποια ωφελήματα όμως ακυρώθηκαν στην πράξη αφού, εκτός των άλλων, δεν λειτούργησε τότε ούτε ένας μηχανισμός ελέγχου. Ο Ν. 1892/90, από την άλλη πλευρά, με τον οποίο επιχειρήθηκε να μειωθούν οι υπογραφές στις διοικητικές πράξεις, παρέμεινε ουσιαστικά ανεφάρμοστος. Ο λόγος ήταν ότι οι υπηρεσίες έκαναν «μαζική χρήση» των εξαιρέσεων που προέβλεπε.

Το φαινόμενο της παραβίασης του νόμου μέσω «παράθυρου» που ο ίδιος δημιούργησε επαναλήφθηκε και στον Ν. 2026/92. Το ίδιο ακριβώς συνέβη και με τις διατάξεις του Ν. 1943/91 (άρθρο 5), με τον οποίον επιχειρήθηκε η καθιέρωση αποκλειστικής προθεσμίας εντός της οποίας πρέπει να απαντά η διοίκηση. Όλες οι υπηρεσίες ζήτησαν και απαλλάχθηκαν από τη σχετική ρύθμιση. (Πηγή: <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=75&artid=162488&dt=21/11/2004>)

Εξαιρέση από τον κανόνα υπήρξε μόνον ο Ν. 2539/97 που προέβλεπε την έκδοση κοινών υπουργικών αποφάσεων για την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών. Εξεδόθησαν 15 κοινές υπουργικές αποφάσεις με τις οποίες επήλθε ποσοστιαία μείωση ως 58% των απαιτούμενων δικαιολογητικών. Ωθηση στην πολιτική απλούστευσης έδωσε και η ρύθμιση του άρθρου 31 του Ν. 3013/2002, η οποία επαναλαμβάνει τη δυνατότητα κατάργησης δικαιολογητικών με διαδικασίες που πρόκειται να ενταχθούν στα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών. Μέσω της ηλεκτρονικής αυτής εφαρμογής δημιουργήθηκε μια βάση δεδομένων με χαρακτήρα «μητρώου διαδικασιών» που «υποχρέωσε» με τη σειρά της την τυποποίηση των εντύπων στα οποία αποτυπώνονται οι διαδικασίες αυτές. Έτσι ανασχεδιάσθηκαν και τυποποιήθηκαν 879 ηλεκτρονικά έντυπα που βρίσκονται στα ΚΕΠ.

Παρά ταύτα όμως η κατάσταση παραμένει ουσιαστικά η ίδια. Η γραφειοκρατία η οποία είναι διάχυτη στους περισσότερους τομείς της Δημόσιας Διοίκησης έχει βαρύτερες επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και προκαλεί τλαιπωρία στους πολίτες, εφόσον:

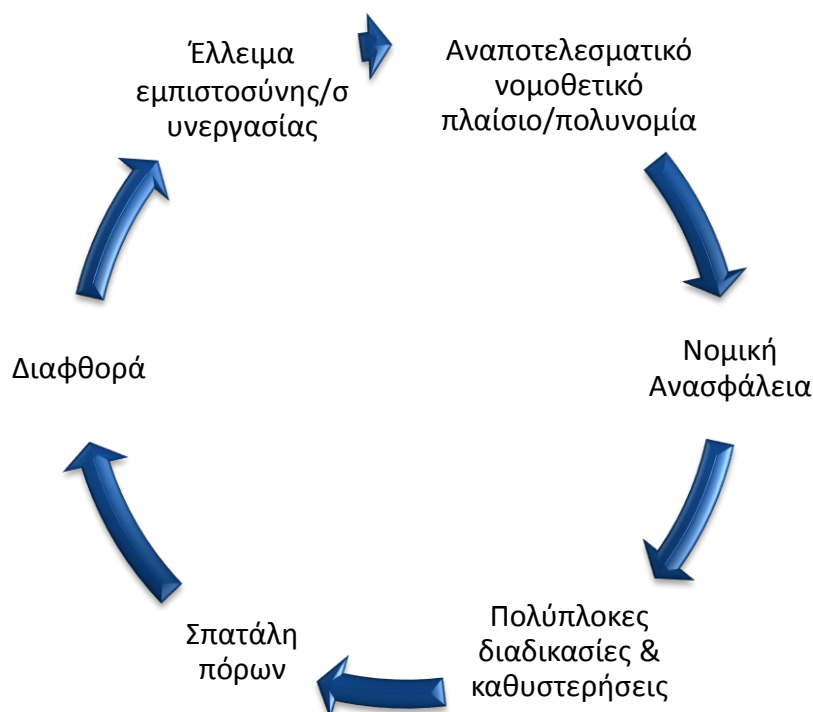
- Δημιουργεί δυσκολίες στους πολίτες-χρήστες στην πρόσβαση στις υπηρεσίες του κράτους αυξάνοντας το χρόνο και την δαπάνη που απαιτείται για την εξυπηρέτησή τους
- Οδηγεί συχνά σε διαδικασίες και πρακτικές οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με τη σύγχρονη απαίτηση για διαφάνεια, λογοδοσία και ανοικτή διοίκηση
- Ευνοεί την κακοδιοίκηση η οποία, όπως είναι γνωστό, οδηγεί αρκετές φορές και στη διαφθορά ή ευνοεί την ανάπτυξή της
- Προκαλεί δυσκολίες και καθυστερήσεις στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και επίλυσης προβλημάτων

- Οδηγεί σε σπάταλη διαχείριση των διαθέσιμων πόρων και αύξηση του κόστους λειτουργίας των κρατικών υπηρεσιών
- Εμποδίζει την γενικότερη ανάπτυξη της χώρας καθώς δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου και καθιστά δυσχερείς τις επενδύσεις σύμφωνα με τις Εκθέσεις Διεθνών Οργανισμών για τη χώρα μας (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα, κλπ.).

3.3.2 Την γραφειοκρατία την διακρίνουμε σε δυο μεγάλες κατηγορίες

- Την εσωτερική, εκείνη δηλαδή που δεν είναι ορατή στον πολίτη, αναφέρεται δηλαδή στα εσωτερικά της δημοσίας διοίκησης. Ο πολίτης, δυστυχώς, είναι ο τελικός αποδέκτης των συνεπειών της.
- Και την εξωτερική, δηλαδή αυτή που ζει καθημερινά ο πολίτης. Οι δυο αυτές μορφές αποτελούν έναν από τους βασικότερους συντελεστές της ταλαιπωρίας των πολιτών και σημαντικό τροφοδότη της διαφθοράς.

Το ελλιπές, ασαφές και αναχρονιστικό νομοθετικό-κανονιστικό πλαίσιο, η ανεπαρκής υπηρεσιακή και περιορισμένη επιστημονική κατάρτιση, η ευθυνοφοβία των υπαλλήλων είναι οι κύριοι τροφοδότες της γραφειοκρατίας συνιστώντας έναν φαύλο κύκλο. (Πηγή: Φλωράτος Α. Χρήστος, 2005)

Εικόνα 3.1: Ο φαύλος κύκλος της γραφειοκρατίας (Πηγή: Λεωνίδας Χριστόπουλος, Στέλεχος ΕΥΣΣΕΠ-ΥΠΕΣΑΗΔ)

3.4 Γραφειοκρατία στο Δημόσιο

3.4.1 Γενικά για τη Δημόσια Διοίκηση

Τα συστήματα διοικητικής οργάνωσης είναι οι τρόποι με τους οποίους οργανώνεται η άσκηση εξουσίας που φέρει η δημόσια διοίκηση, έτσι ώστε η εξουσία αυτή αφενός να ασκείται σε ολόκληρη την επικράτεια και αφετέρου να επιλύει όλα τα προβλήματα της κοινωνικής και πολιτειακής ζωής στο πλαίσιο λειτουργίας του Κράτους δικαίου.

Τα συστήματα διοικητικής οργάνωσης, γενικότερα, έχουν τις εξής μορφές:

- Το συγκεντρωτικό σύστημα: σε αυτό αποφασιστική αρμοδιότητα ασκούν μόνο τα όργανα της δημόσιας διοίκησης, τα οποία εδρεύουν στην πρωτεύουσα του κράτους. Τα όργανα της περιφέρειας ασκούν απλώς εκτελεστική αρμοδιότητα. Το συγκεντρωτικό σύστημα είναι αναγκαίο για τη διατήρηση της ενότητας και της ασφάλειας οποιουδήποτε Κράτους.
- Το αποκεντρωτικό σύστημα: σε αυτό αποφασιστική αρμοδιότητα επί των τοπικών υποθέσεων ασκούν, σε όση έκταση εφαρμόζεται, και όργανα της διοίκησης που εδρεύουν μακριά από την πρωτεύουσα του κράτους.
- Το σύστημα της διοικητικής αυτοδιοίκησης: σε αυτό, μέρος των διοικητικών υποθέσεων διοικείται από ξεχωριστά όργανα, μη κρατικά, με δική τους ευθύνη. Οι υποθέσεις αυτές είναι δυνατό να αφορούν ορισμένο τόπο, οπότε γίνεται λόγος για τοπική αυτοδιοίκηση ή ορισμένο είδος αναγκών, οπότε γίνεται λόγος για ειδική καθ' ύλην αυτοδιοίκηση.

Στην Ελλάδα συνυπάρχουν, κατά το Σύνταγμα, τα τρία προαναφερόμενα συστήματα: οι κεντρικές υπηρεσίες ασκούν ειδικές αρμοδιότητες, κατευθύνουν, συντονίζουν και ελέγχουν τα περιφερειακά όργανα. Τα περιφερειακά όργανα έχουν γενική αποφασιστική αρμοδιότητα για τις υποθέσεις της περιφέρειας τους. Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης ενώ δεν αγνοείται η καθ' ύλην αυτοδιοίκηση, όπως π.χ. των ΑΕΙ. Συμπληρωματικά με τα προαναφερόμενα λειτουργούν οι δημόσιες επιχειρήσεις και οι Ανεξάρτητες, διοικητικές Αρχές.

Η επιλογή του ενός ή του άλλου συστήματος διοικητικής οργάνωσης ανήκει στην κυριαρχική εξουσία του κράτους που είναι ο φυσικός φορέας της οργανωτικής εξουσίας της δημόσιας διοίκησης και τελεί υπό την άμεση επίδραση παραγόντων ιστορικού, ιδεολογικού, οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα.

Μονάδες διοικητικής οργάνωσης είναι οι δημόσιες υπηρεσίες και οι αρχές. Οι αρχές είναι τα μονοπρόσωπα ή συλλογικά όργανα του κράτους ή των ΝΠ., που ασκούν αρμοδιότητα έκδοσης εκτελεστών διοικητικών πράξεων. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των αρχών είναι η

άσκηση αποφασιστικής αρμοδιότητας. Οι δημόσιες υπηρεσίες, υπό την ουσιαστική έννοια του όρου, είναι η δραστηριότητα δημόσιων νομικών προσώπων ή και ιδιωτών, που ενεργούν κατά παραχώρηση, με αντικείμενο τη θεραπεία βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου. Δημόσιες υπηρεσίες, υπό την τυπική ή οργανική έννοια του όρου, είναι διοικητικά όργανα στα οποία ανατέθηκε από το νόμο η διαχείριση ορισμένων διοικητικών υποθέσεων. Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι η θεραπεία του δημοσίου συμφέροντος.

Όργανα διοικητικής οργάνωσης είναι τα φυσικά πρόσωπα τα οποία φέροντας δημόσια εξουσία εκφράζουν με τις πράξεις τους τη βούληση της δημόσιας διοίκησης. Πρόκειται για τα όργανα του νομικού προσώπου του κράτους ή άλλων ΝΠΔ, τα οποία εκτελούν τη βούληση του κράτους ενεργώντας αντί γι' αυτό, το οποίο, με βάση την κρατούσα οργανική θεωρία, αναγνωρίζεται ως κοινωνική οντότητα, με βούληση ιδιαίτερη από εκείνη των οργάνων του.

Τα προαναφερόμενα συστήματα, μονάδες και όργανα διοικητικής οργάνωσης, όπως ισχύουν στην ελληνική έννομη τάξη, συγκροτούν την έννοια της δημόσιας γραφειοκρατίας.

3.4.2 Αρμοδιότητες Δημόσιας Διοίκησης

Ο τρόπος οργάνωσης των κρατικών λειτουργιών διαφοροποιείται ανάλογα με το πεδίο πολιτικής. Σύμφωνα με το αυξητικό μοντέλο, οι δημόσιες πολιτικές διαμορφώνονται ως μικρές αλλαγές σε υφιστάμενες πολιτικές, και ως εκ τούτου απαιτούνται για την εφαρμογή τους μόνο κάποιες τροποποιήσεις σε υφιστάμενες ρυθμίσεις και μικρές προσαρμογές των αντίστοιχων προϋπολογισμών (Jacob 1988).

Η μορφή αυτή άσκησης πολιτικής αποτυπώνεται στις λεπτομερείς καταγραφές των αρμοδιοτήτων των μονάδων της κεντρικής διοίκησης σε κανονιστικά κείμενα, τα οποία τροποποιούνται συχνά και δεν αποτυπώνουν αρμοδιότητες που να περιγράφουν την ευρύτερη αποστολή κάθε δημόσιας οργάνωσης. Με τον τρόπο αυτό μοιάζει η αποστολή της δημόσιας διοίκησης να ταυτίζεται με την μικρο-διαχείριση υφιστάμενων προβλημάτων. Ο τρόπος αυτός άσκησης δημόσιας πολιτικής οδηγεί συν το χρόνω σε ένα τέλμα αναποτελεσματικότητας, εφ' όσον η ευθύνη για την έλευση αποτελεσμάτων διαχέεται σ' ένα περίπλοκο πλέγμα πολλών δρώντων, οι οποίοι στη διάρκεια της εξέλιξης της δημόσιας πολιτικής είχαν διεκδικήσει ένα μερίδιο της ισχύος που απέρρευε από την εμπλοκή στην εφαρμογή της.

Εκείνο που ενδιαφέρει τον χρήστη των υπηρεσιών του κράτους δεν είναι, ωστόσο, η προέλευση των αποφάσεων που οδηγούν στην παροχή τους αλλά η ποιότητά τους. Η ποιότητα, όμως, ως αρχή οργάνωσης και λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών προϋποθέτει την αλλαγή των όρων συγκρότησής τους. Αντί των κανονιστικά και αξιωματικά προσδιορισμένων αρμοδιοτήτων, οι δημόσιες υπηρεσίες πρέπει να οργανώνονται με βάση τις πραγματικές απαιτήσεις και ανάγκες των υποκειμένων (πολιτών και επιχειρήσεων) του

«πεδίου πολιτικής». Η έννοια του πεδίου πολιτικής που αποτέλεσε, κατά την δεκαετία του '60, την κορυφαία συνεισφορά της διοικητικής επιστήμης στη μελέτη του πολιτικο-διοικητικού φαινομένου, είχε ως αποτέλεσμα τον εμπλουτισμό της γνώσης των ειδικών και τη βελτίωση των ακολουθούμενων πρακτικών. Οι δημόσιες υπηρεσίες σε πολλές χώρες του κόσμου, αλλά όχι στην Ελλάδα, άρχισαν να αναπροσαρμόζουν την αποστολή και τη δράση των δημοσίων υπηρεσιών με βάση τις απαιτήσεις του πεδίου πολιτικής. Περαιτέρω, η ενσωμάτωση των θεωριών και πρακτικών του μάνατζμεντ στην επιστήμη των οργανώσεων εμπλούτισε και τις δημόσιες οργανώσεις με νέα εργαλεία τα οποία δεν περιορίζονται στην αρτιότητα των ρυθμίσεων (όπως συμβαίνει με την παραδοσιακή έννοια της «αρμοδιότητας» στο παραδοσιακό νομικό, δημοσιο-διοικητικό πρότυπο) αλλά επεκτείνονται στην εφαρμογή των οριζομένων, στην αξιολόγησή τους και στον ανασχεδιασμό τους.

Στην σύγχρονη θεωρία της διακυβέρνησης τα πεδία πολιτικής συγκροτούν ομάδες, κατηγορίες αρμοδιοτήτων και λειτουργιών του κράτους οι οποίες παρεμβαίνουν σε τομείς της κοινωνίας και της οικονομίας. Τα χαρακτηριστικά των πεδίων αυτών διαφοροποιούνται ανάλογα με τον βαθμό ωριμότητας του κάθε πολιτικού συστήματος και της κάθε κρατικής δομής. (Πηγή: Λευκή Βίβλος για την Διακυβέρνηση)

3.4.3 Γραφειοκρατία και αποδοτικότητα των Δημοσίων υπηρεσιών

Η πλειοψηφία των αρμοδιοτήτων του κράτους απορρέει από Προεδρικά Διατάγματα (63,78%), ακολουθούν οι νόμοι (11,65%) και οι Υπουργικές Αποφάσεις (24,57%). Η εικόνα αυτή αποδεικνύει ότι η πλειονότητα των αρμοδιοτήτων εκχωρείται αφού οι σχετικές διατάξεις υποστούν τον έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας, γεγονός το οποίο διασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό τόσο τον απαιτούμενο συνταγματικό έλεγχο όσο και τον οργανωτικό έλεγχο σχετικά με την ύπαρξη αντιφάσεων ή επικαλύψεων. Ωστόσο, το εναπομένον ποσοστό αρμοδιοτήτων που αποδίδεται με νόμους και Υπουργικές αποφάσεις είναι ιδιαίτερα υψηλό και δημιουργεί προβληματισμό τόσο για τη νομική όσο και, κυρίως, για την οργανωτική και διοικητική του ορθότητα και ποιότητα. Ένα άλλο, αξιοσημείωτο στοιχείο είναι η ανισοκατανομή των επιτελικών λειτουργιών στα Υπουργεία ανάλογα με το πεδίο πολιτικής στο οποίο αφορούν.

Η κατανομή των αρμοδιοτήτων στην κεντρική διοίκηση είναι ιδιαίτερα γραφειοκρατική, αποτελώντας ανάχωμα στην αποδοτικότητα των δημοσίων υπηρεσιών και την ποιότητα εξυπηρέτησης των συναλλασσόμενων. Η προβληματική κατανομή των αρμοδιοτήτων της Ελληνικής δημόσιας διοίκησης οφείλεται τόσο στον υπερβολικό αριθμό κατάτμησής τους, όσο και στην παρουσία επικαλύψεων και αυξημένων συναρμοδιοτήτων. Επιπρόσθετα σημαντικά προβλήματα εντοπίζονται στο συντονισμό των εμπλεκόμενων κατά τη φάση εφαρμογής των δημοσίων πολιτικών και την απουσία ξεκάθαρων εκρμών για τη συντριπτική

πλειοψηφία των αρμοδιοτήτων, σε σχέση με τις εξυπηρετούμενες ανάγκες των πολιτών και των επιχειρήσεων.

Βασιζόμενη σε μία αναχρονιστική και συγκεντρωτική λογική καθετοποιημένης κατανομής και κατάτμησης των αρμοδιοτήτων, όπου απουσιάζει η οποιαδήποτε πρόβλεψη συντονισμού ομοειδών αντικειμένων και άρσης των επικαλύψεων, η διοικητική αρχιτεκτονική αναπαράγει και συχνά, δημιουργεί νέους γραφειοκρατικούς περιορισμούς στην αποδοτικότητα των υπηρεσιών. Η παρουσία της γραφειοκρατίας προκύπτει, σε μεγάλο βαθμό, από το υπερβολικό πλήθος και την ανορθολογική διασπάθιση των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων.

Οι 27.995 αρμοδιότητες που καταμετρήθηκαν μόνο σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης, αποτελούν ίσως τον βασικότερο φραγμό στην πολιτική προώθησης των αλλαγών στο δημόσιο τομέα και την επίτευξη του στόχου προώθησης της αποδοτικότητας και της ανταγωνιστικότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η αποδοτικότητα των δημοσίων υπηρεσιών αποτελεί κεντρικό πρόβλημα στη λειτουργία του δημοσίου τομέα, γεγονός το οποίο κατατάσσει την χώρα μας στις τελευταίες θέσεις της Ευρώπης των 27.

- Ως ενδεικτικό παράδειγμα πολλαπλών, επικαλυπτόμενων αρμοδιοτήτων μπορεί να αναφερθεί η πολιτική της δασοπροστασίας. Ως βασικό κριτήριο της επιτυχίας της πολιτικής αυτής είναι η ταχύτητα, ο συντονισμός και η διοικητική ικανότητα των αποκεντρωμένων αρμόδιων φορέων. Στην ελληνική περίπτωση, όμως, εμπλέκονται 64 διαφορετικοί φορείς και οι πολλαπλές αρμοδιότητες ασκούνται βάσει 59 διαφορετικών ρυθμιστικών κειμένων. Συνεπώς, σφάλματα και παραλείψεις θα πρέπει να αναζητηθούν και στον τρόπο απονομής και άσκησης των αρμοδιοτήτων και όχι μόνον στην έλλειψη των τεχνικών και υλικών μέσων άσκησης της πολιτικής.

Η ανισομερής και εσφαλμένη κατανομή των χιλιάδων αρμοδιοτήτων δημιουργεί σημαντικά ερωτηματικά ως προς την ποιότητα και την ικανότητα σχεδιασμού των δημοσίων πολιτικών. Εξάλλου, ο υπερβολικός αριθμός των τυπικά χαρακτηριζόμενων ως επιτελικών αρμοδιοτήτων δημιουργεί διάσπαση και αδυναμία συντονισμού των δημοσίων πολιτικών, οδηγώντας σε αυξημένες δημοσιονομικές ανάγκες. Αυτό ισχύει και για τις 1563 διαφορετικές διαδικασίες ελέγχων και αυτοψιών οι οποίες δημιουργούν μία παράλληλη γραφειοκρατία, που χαρακτηρίζεται από συγχύσεις, περιττά διοικητικά βάρη και έλλειψη επιχειρησιακής λογικής, αφού οι περισσότεροι από αυτούς περιορίζονται στον έλεγχο νομιμότητας και δεν υπεισέρχονται στον απολύτως αναγκαίο έλεγχο της ποιότητας των αποτελεσμάτων.

Ο συγκεντρωτισμός και η διάσπαση του αντικειμένου των πολιτικών σε εκατοντάδες επικαλυπτόμενες αρμοδιότητες, συνιστά ένα διεθνές διοικητικό παράδοξο: ο μεγάλος όγκος

των παροχικών και ελεγκτικών υπηρεσιών να ανήκουν στους κεντρικούς φορείς – Υπουργεία, τα οποία υποτίθεται ότι είναι επιφορτισμένα αποκλειστικώς με το στρατηγικό σχεδιασμό και την επιτελική εποπτεία των ασκούμενων δημοσίων πολιτικών, υποσκάπτει καίρια τον επιτελικό/στρατηγικό τους χαρακτήρα. Εάν συνδυαστεί η αρχιτεκτονική αυτή του διοικητικού συστήματος με την εφαρμογή πληροφοριακών συστημάτων και οριζόντιων συντονιστικών μηχανισμών που επιτρέπουν την εσωτερική επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων, καθώς και την αναποτελεσματική ενσωμάτωση μέσω επιχειρησιακού σχεδιασμού, τότε ο γρίφος της αποδοτικής παροχής των δημοσίων υπηρεσιών γίνεται ακόμα πιο περίπλοκος.

Το πρόβλημα της κατάτμησης και του συγκεντρωτισμού των ασκούμενων αρμοδιοτήτων, όπως και η ύπαρξη πληθώρας ομοειδών ή και αντιθετικών διατάξεων, πηγάζουν από την ποιότητα του ρυθμιστικού πλαισίου. Ενός ρυθμιστικού πλαισίου που χαρακτηρίζεται από την ασάφεια των αρμοδιοτήτων, τη δημιουργία επικαλύψεων και την αδυναμία σαφούς οριοθέτησης και τυποποίησης των σταδίων και απαιτήσεων παροχής των δημοσίων υπηρεσιών. Το πρόβλημα επιτείνεται εάν αναλογιστεί κανείς τον τρόπο και την κουλτούρα που δημιουργήθηκε όσον αφορά την μεταφορά αρμοδιοτήτων από το κέντρο στην περιφέρεια. Η λεπτομερειακή μεταφορά των αρμοδιοτήτων (εξαιρουμένου του «Καλλικράτη») δημιουργεί μια μεγάλη σύγχυση και, συχνά, αδυναμία λειτουργικής διάκρισης μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διοίκησης. Έτσι, σήμερα εμφανίζονται πολλές παραδοξότητες, μεταξύ των οποίων και η ύπαρξη νομικών προσώπων ή ανεξάρτητων αρχών με μεγαλύτερη διοικητική ικανότητα από την κεντρική υπηρεσία. Μάλιστα, ορισμένες από τις «εποπτευόμενες» υπηρεσίες συμβαίνει, συχνά, να ασκούν και καθαρά επιτελικά καθήκοντα, έχοντας μετατρέψει την εκτελεστική οργάνωση σε επιτελική και την επιτελική σε συμβολική.

Εν κατακλείδι, ο αυξημένος αριθμός των αρμοδιοτήτων και ο μεγάλος βαθμός κατάτμησης τους σε συνδυασμό με την απουσία μηχανισμών οριζόντιου και πολυεπίπεδου συντονισμού οδηγεί στην αδυναμία αποτελεσματικής διαχείρισης του συνόλου των διαθέσιμων πόρων για την επίτευξη των στόχων των δημοσίων οργανώσεων. (Πηγή: Λευκή Βίβλος για την Διακυβέρνηση)

3.5 Το κόστος της γραφειοκρατίας

Στα προβλήματα παραγωγικότητας και ελέγχου των δημοσίων υπηρεσιών, θα πρέπει να συνυπολογιστεί, ιδίως, και το αυξημένο διοικητικό κόστος που γεννάται, καθώς και οι ανάγκες χρηματοδότησης ενός πολύπλοκου μηχανισμού υποστήριξης και ελέγχου, χωρίς προστιθέμενη αξία στην ποιότητα των υπηρεσιών.

Το κόστος στους πολίτες και τις επιχειρήσεις από τη δυσλειτουργία του κράτους λόγω γραφειοκρατίας είναι τεράστιο και ανέρχεται σύμφωνα με πρόσφατους υπολογισμούς σε

περίπου 8% του παραγόμενου ΑΕΠ, το οποίο προσεγγίζει το ποσό των 20 δις Ευρώ. (Πηγή: Αντώνης Μανιτάκης, 2012).

Η ελληνική οικονομία εκτιμάται ότι επιβαρύνεται με το υψηλότερο κόστος στην Ευρώπη από τη γραφειοκρατία που αποτελεί, εκτός των άλλων, και τροχοπέδη σε οποιαδήποτε αναπτυξιακή προσπάθεια. Το αντίστοιχο ποσοστό στα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη κυμαίνεται μεταξύ 3,5% και 4%, κατά μέσο όρο. (Πηγή: Νικολακόπουλος Δημήτρης, 2012)

Διοικητικές δαπάνες ανά κράτος μέλος	
	AT BL ² CZ DE DK ES FI FR UK GR HU IE IT NL PL PT RE ² SK SI SE EE-25
Μερίδιο των διοικητικών δαπανών στο ΑΕγχΠ (επί %) ¹	4,6 2,8 3,3 3,7 1,9 4,6 1,5 3,7 1,5 6,8 6,8 2,4 4,6 3,7 5,0 4,6 6,8 4,6 4,1 1,5 3,5
<p>¹ Βλ. Κοx (2005): Intra-EU differences in regulation-caused administrative burden for companies. CPB Memorandum 136. CPB, The Hague.</p> <p>² BL: συνδυασμός Βελγίου και Λουξεμβούργου· RE: συνδυασμός των κρατών μελών της Βαλτικής, της Μάλτας και της Κύπρου· τα στοιχεία για την ΕΕ των 25 αποτελούν σταθμισμένους μέσους όρους για το ΑΕγχΠ</p>	

Εικόνα 3.2: Διοικητικές δαπάνες ανά κράτος μέλος

Πίνακας

Μείωση των διοικητικών δαπανών και κέρδη στο ΑΕγχΠ ανά κράτος μέλος

(αλλαγές επί % από το ΑΕγχΠ ως γραμμική βάση για το 2025)

	AT	BL	CZ	DE	DK	ES	FI	FR	UK	GR	HU	IE	IT	NL	PL	PT	RE	SK	SI	SE	EE-25
Αλλαγές σε επίπεδα ΑΕγχΠ (επί %)	1,8	0,9	1,3	1,3	0,7	1,7	0,6	1,4	0,5	2,4	2,6	0,8	1,7	1,3	1,9	1,7	2,6	1,9	1,4	0,5	1,3

Σημείωση: BL: συνδυασμός Βελγίου και Λουξεμβούργου- RE: συνδυασμός των κρατών μελών της Βαλτικής, της Μάλτας και της Κύπρου- τα στοιχεία για την ΕΕ των 25 αποτελούν σταθμισμένους μέσους όρους για το ΑΕγχΠ

Πηγή: ΓΔ ENTR και CPB 2006

Εικόνα 3.3: Μείωση διοικητικών δαπανών

Τομέας Πολιτικής	Διοικητικά Βάρη (σε €)	Τομεακή μείωση (σε €)	Τομεακή Μείωση (σε %)
Γεωργία/ Αγροτικές Επιδότησεις	5 289 700 000	-1 891 400 000	-36 %
Ετήσιοι Λογαριασμοί/ Εταιρικό Δίκαιο	14 589 100 000	-8 274 500 000	-57 %
Πολιτική Συνοχής	929 100 000	-222 600 000	-24 %
Περιβάλλον	1 180 600 000	-242 100 000	-21 %
Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες	939 600 000	-141 600 000	-15
Αλιεία	73 900 000	-33 400 000	-45 %
Ασφάλεια Τροφίμων	4 073 300 000	-1 281 800 000	-31 %
Φαρμακευτική Νομοθεσία	943 500 000	-154 600 000	-16 %
Δημόσιες Προμήθειες	216 300 000	-60 100 000	-28 %
Στατιστική	779 500 000	-328 100 000	-42 %
Φορολογία/ Τελωνεία	87 005 300 000	-26 334 200 000	-30 %
Μεταφορές	3 861 700 000	-748 200 000	-19 %
Εργασιακό Περιβάλλον/ Εργασιακές Σχέσεις	3 879 200 000	-659 600 000	-17 %
Σύνολο	123 760 800 000	-40 372 200 000	-33%

Πίνακας 3.1 (Πηγή : Λεωνίδας Χριστόπουλος Στέλεχος ΕΥΣΣΕΠ-ΥΠΕΣΑΗΔ)

Όπως αναφέρεται σε μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μία μείωση κατά 25% της γραφειοκρατίας, θα αυξήσει το ΑΕΠ κατά 1,4% και θα βελτιώσει την παραγωγικότητα και την απόδοση του κόστους εργασίας, απελευθερώνοντας σημαντικά κεφάλαια στην οικονομία. Η ενίσχυση αυτή του ΑΕΠ υπολογίζεται σε περίπου 3,4 δισ. ευρώ, όσο περίπου οι ξένες άμεσες επενδύσεις που εισήλθαν στη χώρα μας το 2011.

Το παράδειγμα της απώλειας απορρόφησης κοινοτικών κονδυλίων:

Σύμφωνα με ειδική έκθεση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου (Αρ.2/2012) η χώρα μας έχει αποτύχει να απορροφήσει, από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χρηματοδότηση για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Σε ανακοίνωση της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ) οφείλεται στη γραφειοκρατία και τις διάφορες νομικές αγκυλώσεις.

Πιο συγκεκριμένα το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο στην Ειδική Έκθεσή του Αρ.2/2012 αναφέρει: «Στην Ελλάδα, η συμφωνία του ταμείου χαρτοφυλακίου υπεγράφη τον Ιούνιο του 2007, πολύ πριν εκδηλωθεί η κρίση του δημόσιου χρέους του συγκεκριμένου κράτους μέλους. Στις 30 Ιουνίου 2011, μόλις το 0,21% των 250 εκατομμυρίων ευρώ του ταμείου χαρτοφυλακίου είχε όντως καταβληθεί στις ΜΜΕ. Οι ελληνικές ΜΜΕ άρχισαν να λαμβάνουν υποστήριξη από το ΕΣΠΑ μόλις από τον Απρίλιο του 2011 και εξής. Δεδομένου ότι η Ελληνική Δημοκρατία και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤΕ) υπέγραψαν τη συμφωνία του ταμείου χαρτοφυλακίου νωρίς, οι προσκλήσεις υποβολής προσφορών θα μπορούσαν να είχαν δημοσιευθεί απευθείας από τον διαχειριστή του ταμείου χαρτοφυλακίου, εάν το κράτος μέλος δεν είχε καθυστερήσει τις ρυθμίσεις διακυβέρνησης του ταμείου χαρτοφυλακίου, ιδίως με το να τις εξαρτήσει από διορισμούς στις εμπλεκόμενες διαχειριστικές αρχές και στο συμβούλιο επενδύσεων του ταμείου».

Ακόμη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει σε έκθεσή της πως «οι ελληνικές αρχές εξακολουθούν να μην έχουν θέσει σε ισχύ ορισμένες τροποποιήσεις της νομοθεσίας της ΕΕ, οι οποίες θα επιτρέψουν τη συγχρηματοδότηση των κεφαλαίων κίνησης για ΜΜΕ».

Η Επιτροπή προσδιορίζει μάλιστα και τους ειδικούς λόγους για τους οποίους οι ελληνικές ΜΜΕ δεν κατορθώνουν να έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση των κοινοτικών ταμείων, όπως:

- μειωμένη ζήτηση για επενδύσεις,
- υψηλός κίνδυνος για τη χορήγηση δανείων υπό τις παρούσες συνθήκες και
- αδυναμία άντλησης συγχρηματοδότησης από τις τράπεζες.

Ιδιαίτερα, για το ουσιαστικά πάγωμα των χορηγήσεων από τις τράπεζες σημειώνεται πως το 2010, το ποσοστό των επιτυχημένων αιτήσεων των ΜΜΕ για δάνεια ήταν 59,6% από 87,6% το 2007, ενώ σήμερα το ποσοστό αυτό αναμένεται να είναι ακόμα χαμηλότερο (Πηγή: <http://www.eurocapital.gr/permalink/43495.html>)

3.6 Γραφειοκρατία και προσέλκυση επενδύσεων

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ η είσοδος νέων επιχειρήσεων στην αγορά μπορεί να ενισχύσει τον ανταγωνισμό σε επίπεδο τιμών, να τονώσει την καινοτομία και να αποφέρει κέρδη όσον αφορά στην αποδοτικότητα της αγοράς, οδηγώντας σε μεγαλύτερη ποικιλία των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και σε βελτιωμένη ποιότητα προϊόντων.

Στις περιπτώσεις όπου η είσοδος των νέων επιχειρήσεων στην αγορά είναι σχετικά εύκολη, τότε μειώνεται η πιθανότητα για τις κατεστημένες επιχειρήσεις να ασκήσουν ισχύ στην αγορά. Εάν οι επιχειρήσεις αυτές ήταν σε θέση να ασκήσουν ισχύ στην αγορά, να αυξήσουν σημαντικά τις τιμές και να αποκομίσουν υψηλότερα κέρδη, τότε οι νέες επιχειρήσεις θα ήταν αναμενόμενο να εισέλθουν στην αγορά σχετικά γρήγορα και να αλλοιώσουν τα υψηλά κέρδη των κατεστημένων επιχειρήσεων.

Η ευκολία εισόδου νέων επιχειρήσεων στη σχετική αγορά εξαρτάται από τις διαφορετικές μορφές «φραγμών εισόδου». Περιλαμβάνουν φραγμούς που συνδέονται με φυσικά, ρυθμιστικά και μη ανακτήσιμα κόστη, καθώς και φραγμούς που προκύπτουν από τη συμπεριφορά των κατεστημένων επιχειρήσεων. Υπάρχει μικρότερη πιθανότητα εισόδου νέων επιχειρήσεων στην αγορά όταν οι φραγμοί εισόδου είναι υψηλοί.

Οι σημαντικοί διοικητικοί και γραφειοκρατικοί φραγμοί μπορούν να επιβραδύνουν ή να αποτρέψουν την είσοδο στην αγορά (Πηγή: Djankov, LaPorta, Lopez-de-Silanes and Schleifer, 2002) καθώς απαιτούν οι χρονοβόρες και δαπανηρές γραφειοκρατικές διαδικασίες που απαιτούνται για την έναρξη νέων επιχειρήσεων. Ο χρόνος και τα χρήματα που απαιτούνται για την άρση των γραφειοκρατικών εμποδίων για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης μπορεί να διαφέρουν σημαντικά μεταξύ διαφορετικών χωρών.

Τεκμηριώνοντας την προηγούμενη θέση περί αναποτελεσματικής και αντιαποδοτικής παροχής των δημοσίων υπηρεσιών στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο μέρος του συνόλου των εγκρίσεων προς τις επιχειρήσεις, σε σημαντικό ποσοστό άνω του 40% των αδειοδοτήσεων προς τους πολίτες και το σύνολο σχεδόν των διαδικασιών ενημέρωσης και υποστήριξής τους, διατηρείται και ασκείται σε κεντρικό επίπεδο από τα Υπουργεία. Αντίστοιχη εικόνα συναντάται και στο επίπεδο των ελέγχων, στους οποίους το 70% αποτελούν αρμοδιότητα των υπηρεσιών των Υπουργείων, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό πρόσθετους περιορισμούς ως προς την αποδοτικότητα και ευελιξία των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Είναι γεγονός ότι τα γραφειοκρατικά εμπόδια εισόδου νέων επιχειρήσεων στην αγορά είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τις ξένες επιχειρήσεις, οι οποίες δεν είναι οικείες με την ελληνική νομοθεσία και κουλτούρα.

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά περιορισμένες:

Μεταξύ του 2003 και του 2008 αντιπροσώπευαν μόνο το 1% του ΑΕΠ. Ο μέσος όρος στις 30 χώρες του ΟΟΣΑ ήταν 4,1%, και η Ελλάδα κατατάσσεται στην τέταρτη θέση από το τέλος.

Ο λαβύρινθος της σύστασης μίας ιδιωτικής επιχείρησης στην Ελλάδα, κριτήριο καθοριστικής σημασίας για την προσέλκυση επενδύσεων και την τόνωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, αποτελεί κλασική περίπτωση του διοικητικού ανορθολογισμού ως προς την κατανομή αρμοδιοτήτων. Μοναχά για τη σύσταση μίας ΕΠΕ εμπλέκονται πάνω από 10 δημοσίοι φορείς της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης, ενώ ο υποψήφιος επιχειρηματίας ανάλογα με το είδος της επιχείρησης που θέλει να συστήσει θα πρέπει να συμμορφωθεί με νομικές υποχρεώσεις 115 διαφορετικών ρυθμιστικών κειμένων. (Πηγή: Λευκή Βίβλος για την Διακυβέρνηση)

Σύμφωνα με στοιχεία του 2008 της Παγκόσμιας Τράπεζας, το χρονικό διάστημα το οποίο απαιτείται από την σύσταση μέχρι την λειτουργία μιας καινούργιας επιχείρησης, φτάνει τις δεκαεννέα (19) ημέρες κάτω από ένα ιδεατό σενάριο, το οποίο, όμως, σε πραγματικό χρόνο μπορεί να επεκταθεί κατά πολύ περισσότερο.

Πιο συγκεκριμένα σε έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας με τίτλο “Doing Business 2009” (με δεδομένα μέχρι τον Ιούνιο του 2008), που πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τον Διεθνή Χρηματοοικονομικό Οργανισμό, παρουσιάζονται μεταξύ άλλων, οι διαδικασίες και το χρονικό διάστημα το οποίο απαιτείται για την ίδρυση μιας επιχείρησης, καθώς και το συνολικό κόστος το οποίο απορρέει από την διαδικασία αυτή ως ποσοστό του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος. Στις έρευνες αυτές, επιπρόσθετα αναφέρονται ανάλογα ποσοτικά μεγέθη σχετικά με την πρόσληψη εργαζομένων, την εγγραφή περιουσιακών στοιχείων, την προστασία επενδυτών, την πληρωμή φόρων, το διασυνοριακό εμπόριο και τον τερματισμό της λειτουργίας των επιχειρήσεων. Τέλος, πραγματοποιείται σύγκριση των ποσοτικών αυτών μεγεθών σε παγκόσμιο επίπεδο, όπου κατατάσσονται όλες οι χώρες σε έναν πίνακα ανάλογα με την αποδοτικότητά τους.

Τα ποσοτικά μεγέθη τα οποία αναφέρονται στην ενότητα αυτή αποτελούν μια μέση τιμή, καθώς είναι σε θέση να διαφέρουν ανάλογα με την νομική μορφή της εταιρίας. Παραδειγματικά αναφέρεται ότι, για τις Ομόρρυθμες και τις Ετερόρρυθμες Εταιρίες το χρονικό διάστημα το οποίο απαιτείται μέχρι την ολοκλήρωση των διαδικασιών ίδρυσης δεν ξεπερνά τις δεκαπέντε (15) ημέρες στις περισσότερες περιπτώσεις, σε αντίθεση με τις Ανώνυμες Εταιρίες όπου το ίδιο χρονικό διάστημα μπορεί να φτάσει τους δυο (2) μήνες.

Επιπλέον, οι Ανώνυμες Εταιρίες είναι η μοναδική νομική μορφή εταιρίας για την ίδρυση της οποίας πρέπει να υπάρχει έγκριση και από την Νομαρχία στην οποία ανήκει η εταιρία, διαδικασία η οποία είναι αρκετά χρονοβόρα. Για τις Α.Ε. με αρχικό κεφάλαιο έως τρία (3) εκατομμύρια ευρώ, η έγκριση από την Νομαρχία πραγματοποιείται αυθημερόν, ενώ, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το κεφάλαιο της εταιρίας είναι μεγαλύτερο, το χρονικό διάστημα το οποίο απαιτείται για την ολοκλήρωση των διαδικασιών στην Νομαρχία δεν ξεπερνά τον ένα (1) μήνα. Επιπλέον, η θεώρηση από την αρμόδια Φ.Α.Ε. (οι Α.Ε. υπάγονται στις Φ.Α.Ε. οι οποίες είναι ανεξάρτητες από τις Δ.Ο.Υ.) είναι πιθανόν να πραγματοποιηθεί εντός ενός διαστήματος δύο (2) ημερών έως μιας (1) εβδομάδας, ενώ, εκ του νόμου, δεν μπορεί να ξεπερνά τον ένα (1) μήνα. Στη συνέχεια, για τις εταιρίες οι οποίες πρέπει να έχουν έγκριση και από τα Σώματα Ασφαλείας ή/και το Υγειονομικό, η συνολική διαδικασία καθυστερεί σημαντικά. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ είναι πιθανόν τα απαραίτητα έγγραφα από Δημόσιους φορείς να είναι διαθέσιμα εντός δεκαπέντε (15) ημερών, η έκδοση της άδειας λειτουργίας να καθυστερήσει ακόμα και δυο (2) επιπλέον μήνες, μέχρι να υπάρχει έγκριση από το Πυροσβεστικό Σώμα ή/και το Υγειονομικό. Συνεπώς, τα ποσοτικά μεγέθη τα οποία παρουσιάζονται σχετίζονται κυρίως με τις Εταιρίες Περιορισμένης Ευθύνης, οι οποίες αποτελούν έναν μέσο όρο του χρονικού διαστήματος το οποίο απαιτείται για την ίδρυση των επιχειρήσεων.

3.7 Γραφειοκρατικό κόστος ίδρυσης επιχειρήσεων

Η διαδικασία ίδρυσης επιχειρήσεων συμπεριλαμβάνει τα εξής στάδια:

- 1) Έλεγχος της επωνυμίας. **-1 ημέρα-**
- 2) Σύσταση και υπογραφή του καταστατικού της εταιρίας. **-5 ημέρες-**
- 3) Δημοσίευση περίληψης του καταστατικού στο Φ.Ε.Κ. **-3 ημέρες-**
- 4) Κατάθεση του κεφαλαίου εκκίνησης της εταιρίας στην τράπεζα. **-1 ημέρα-**
- 5) Πληρωμή φόρου ως ποσοστό του κεφαλαίου εκκίνησης της εταιρίας. **-1 ημέρα-**
- 6) Κατάθεση των εγγράφων της εταιρίας στο Ταμείο Νομικών και στο Ταμείο Πρόνοιας Νομικών. **-1 ημέρα-**
- 7) Δημοσίευση στο Πρωτοδικείο και καταχώρηση στα βιβλία των εταιριών. **-1 ημέρα-**
- 8) Απόκτηση σφραγίδας της εταιρίας. **-1 ημέρα-**
- 9) Απόκτηση άδειας λειτουργίας. **-1 ημέρα-**

*Ο ενδιαφερόμενος καταθέτει την περίληψη του καταστατικού της εταιρίας στο Τυπογραφείο και αυθημερόν παραλαμβάνει απόκομμα τις κατάθεσης το οποίο νομιμοποιεί την εταιρία και, συνεπώς, μπορεί να προχωρήσει στα επόμενα στάδια της διαδικασίας.

Ταυτόχρονα όμως με τη δημοσίευση της περίληψης του καταστατικού σύστασης της εταιρίας στο Φ.Ε.Κ., μπορούν να πραγματοποιηθούν και άλλες έξι (6) επιπρόσθετες διαδικασίες οι οποίες συνοψίζονται ως εξής:

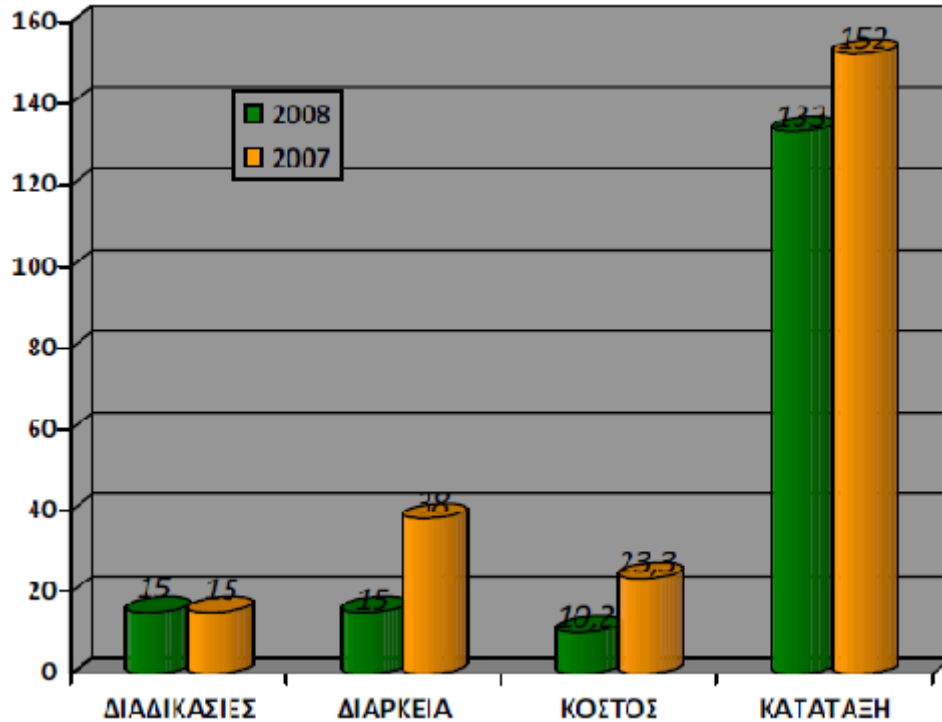
- 1) Εγγραφή στο οικείο Επιμελητήριο.
- 2) Ασφάλιση στον Ο.Α.Ε.Ε.
- 3) Βεβαίωση ασφάλισης και Α.Φ.Μ. από την αρμόδια Δ.Ο.Υ.
- 4) Θεώρηση βιβλίων και στοιχείων.
- 5) Σφράγισμα των βιβλίων της εταιρίας.
- 6) Ενημέρωση του Ο.Α.Ε.Δ. για πρόσληψη προσωπικού εντός οκτώ (8) ημερών από την ημέρα πρόσληψης.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το χρονικό διάστημα το οποίο απαιτείται για την ολοκλήρωση των διαδικασιών, εξαρτάται κατά ένα σημαντικό ποσοστό και από τον χρόνο τον οποίο θα διαθέσει ο ενδιαφερόμενος

	DOING BUSINESS 2009 (δεδομένα μέχρι Ιούνιο 2008)	DOING BUSINESS 2008 (δεδομένα μέχρι Ιούνιο 2007)
ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ	15	15
ΔΙΑΡΚΕΙΑ (σε ημέρες)	15	38
ΚΟΣΤΟΣ (% του κατά κεφαλήν ΑΕΕ)	10,2	23,3
ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΕΛΛΑΔΑΣ (θέση/συνολο χωρών)	133/181	152/178

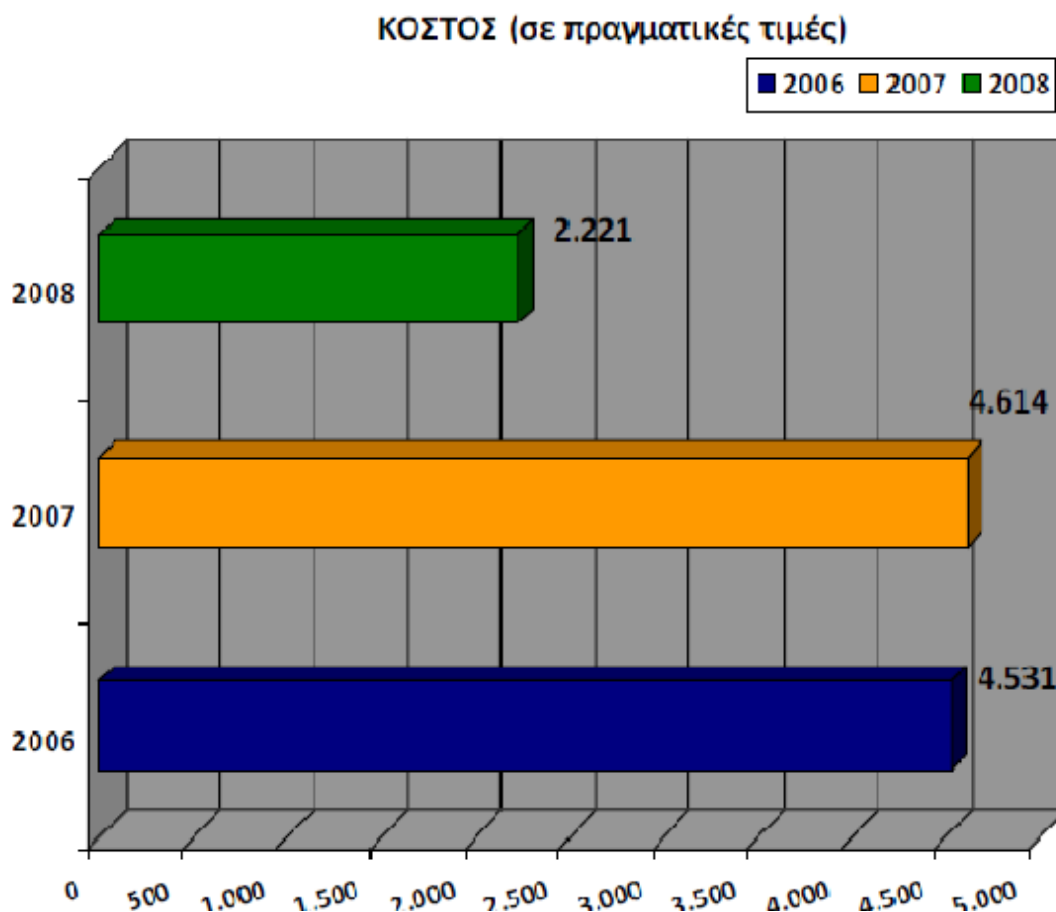
ΠΗΓΗ: 'DOING BUSINESS 2009', WORLD BANK.

Πίνακας 3.2: Στοιχεία για doing business 2008/2009

Διάγραμμα 3.1: Στοιχεία για doing business

Συνοψίζοντας συνολικά απαιτούνταν δεκαπέντε (15) στάδια για την ίδρυση των επιχειρήσεων, ενώ, κάτω από ένα ιδανικό σενάριο, η συνολική διαδικασία απαιτεί δεκαπέντε (15) ημέρες για την ολοκλήρωση της. Τη στιγμή κατά την οποία υπάρχει μια μείωση του συνολικού κόστους στο 10,2% του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος (Α.Ε.Ε.) από το 23,3% του προηγούμενου έτους. Σε πραγματικές τιμές, το κατά κεφαλήν Α.Ε.Ε. για το 2007 ήταν δεκαοκτώ χιλιάδες οκτακόσια ευρώ (19.800Ε), ενώ για το 2008 αυξήθηκε στις είκοσι μια χιλιάδες οκτακόσια ευρώ (21.800Ε). Επομένως το συνολικό κόστος για το 2007 αποτιμάται στις τέσσερις χιλιάδες εξακόσια ευρώ (4.600Ε) (19.800x23.3%) κατά προσέγγιση, ενώ για το 2008 η ίδια τιμή μειώθηκε στις δύο χιλιάδες διακόσια ευρώ (2.200Ε) (21.800x10.2%). Κατά συνέπεια, βελτιώθηκε εν μέρει η συνολική εικόνα της Ελλάδας, φτάνοντας στην εκατοστή τριακοστή τρίτη (133η) θέση της κατάταξης για την αποτελεσματικότητα στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων, ανάμεσα σε εκατόν ογδόντα μία (181) χώρες.

Διάγραμμα 3.2: Κόστος

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.

	ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ (ημ.)	ΚΟΣΤΟΣ (% ΑΕΕ)	ΚΑΤΑΤΑΞΗ
ΒΕΛΓΙΟ	3 (-12)	4 (-11)	5,2 (-5)	20
ΓΑΛΛΙΑ	5 (-10)	7 (-8)	1 (-9,2)	14
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	9 (-6)	18 (+3)	5,6 (-4,6)	102
ΙΣΠΑΝΙΑ	10 (-5)	47 (+32)	14,9 (+4,7)	140
ΕΛΛΑΔΑ	15	15	10,2	133

Πίνακας 3.3: Σύγκριση με χώρες της ΕΕ

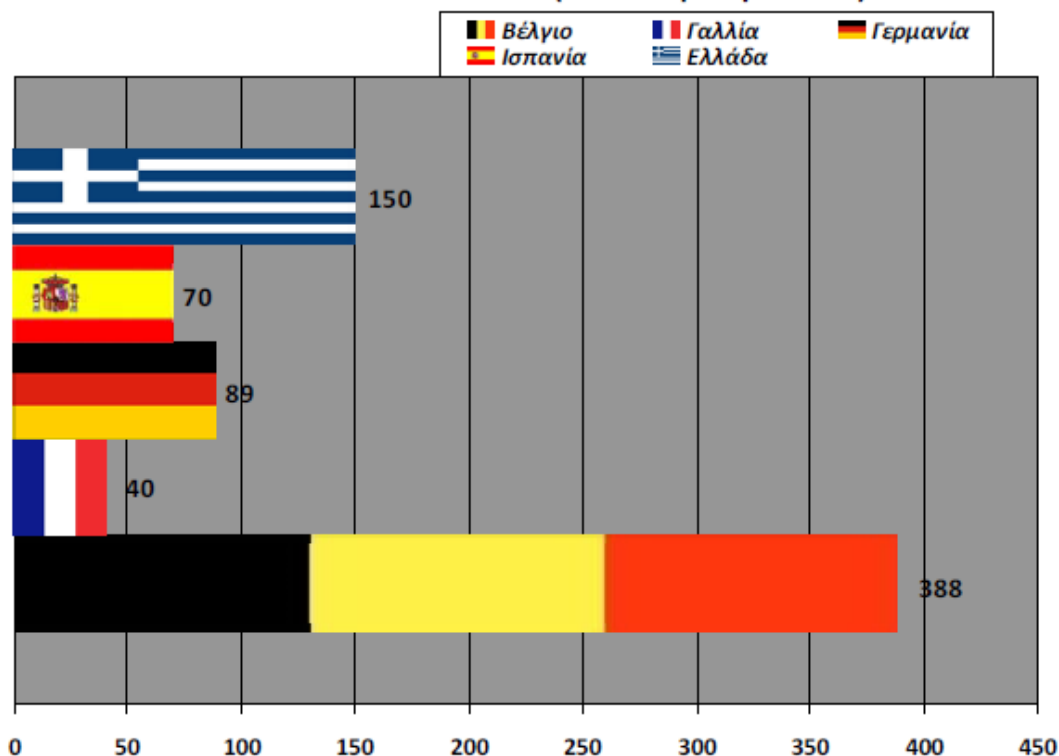
Επιπλέον, το 2008 το κατά κεφαλήν Α.Ε.Ε. για το Βέλγιο ανήλθε στις τριάντα χιλιάδες ευρώ (30.000Ε), ενώ, σύμφωνα με τον προηγούμενο πίνακα, το κόστος των γραφειοκρατικών διαδικασιών για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων εκτιμήθηκε στα χίλια εξακόσια ευρώ (1.600Ε) κατά προσέγγιση. Τα αντίστοιχα μεγέθη για την Γαλλία κυμάνθησαν στις είκοσι οκτώ χιλιάδες ευρώ (28.000Ε), με το κόστος να εκτιμάται σε μόλις διακόσια ογδόντα ευρώ (280Ε), για την Γερμανία στις είκοσι οκτώ χιλιάδες πεντακόσια ευρώ (28.500Ε) με κόστος χιλίων εξακοσίων ευρώ (1.600Ε) και για την Ισπανία στις είκοσι μια χιλιάδες εξακόσια ευρώ (21.600Ε) με

κόστος τριών χιλιάδων διακοσίων ευρώ (3.200 €). Την ίδια περίοδο, το κατά κεφαλήν Α.Ε.Ε. για την Ελλάδα εκτιμήθηκε στις είκοσι μία χιλιάδες οκτακόσια ευρώ (21.800 €) κατά προσέγγιση, ενώ το κόστος των γραφειοκρατικών διαδικασιών έφτασε τις δύο χιλιάδες διακόσια ευρώ (2.200 €).

Συνεπώς, η Ελλάδα σημείωσε το δεύτερο μεγαλύτερο κόστος ανάμεσα στις πέντε χώρες του παραδείγματος, το οποίο, παρόλα αυτά, είναι μικρότερο από τα αντίστοιχα μεγέθη τα οποία σημείωσε η Ισπανία. Όμως, στην Ισπανία απαιτούνται σαράντα επτά (47) ημέρες για την ολοκλήρωση των διαδικασιών ίδρυσης των επιχειρήσεων, σε αντίθεση με την Ελλάδα όπου απαιτούνται δεκαπέντε (15). Επομένως, αν ληφθεί υπ' όψη το κόστος ανά ημέρα στην διαδικασία ίδρυσης των επιχειρήσεων, θα διαπιστωθεί ότι το εν λόγω κόστος για την Ισπανία είναι κατά πολύ μικρότερο από τα αντίστοιχα μεγέθη για τα Ελληνικά δεδομένα (Ισπανία: 70 ευρώ/ημέρα, Ελλάδα: 150 ευρώ/ημέρα).

Το γράφημα το οποίο ακολουθεί, συνοψίζει το κόστος ανά ημέρα για κάθε μια από τις πέντε χώρες του παραδείγματος. Στην πρώτη θέση με το μικρότερο κόστος κατατάσσεται η Γαλλία με μόλις σαράντα ευρώ (40) ανά ημέρα, με την Ισπανία και την Γερμανία να ακολουθούν (εβδομήντα (70) και ογδόντα εννέα (89) ευρώ αντίστοιχα). Η Ελλάδα κατέχει το τέταρτο μικρότερο κόστος ανάμεσα στις πέντε αυτές χώρες με εκατόν πενήντα (150) ευρώ ανά ημέρα, ενώ το Βέλγιο βρίσκεται στην τελευταία θέση με τριακόσια ογδόντα οκτώ (388) ευρώ ανά ημέρα. Στο σημείο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι το χρονικό διάστημα για το οποίο γίνεται λόγος μπορεί σε πολλές περιπτώσεις να είναι πλασματικό, με την πραγματική διάρκεια των διαδικασιών αυτών να διαφέρει αρκετά. Επιπλέον, δε γίνεται λόγος για το κόστος ανά διαδικασία ίδρυσης, καθώς οι διαδικασίες ίδρυσης των επιχειρήσεων διαφέρουν ολοκληρωτικά ανάμεσα στις πέντε χώρες του παραδείγματος και συνεπώς, μια τέτοια σύγκριση θα ήταν ανούσια. (Πηγή: Κέντρο Μελετών και Έρευνας ΕΒΕΑ)

ΚΟΣΤΟΣ ΑΝΑ ΗΜΕΡΑ (κατά κεφαλήν Α.Ε.Ε.)

Διάγραμμα 3.4: Κόστος ανά ημέρα (Πηγή: Κέντρο Μελετών και Έρευνας ΕΒΕΑ)

Εάν στο προαναφερθέν κόστος συνυπολογιστούν τόσο οι χαμένες εργατώρες και τα ημερομίσθια των ενδιαφερομένων, όσο και τα σταθερά μηνιαία έξοδα και το κόστος ευκαιρίας μιας επιχείρησης, η οποία δε λειτουργεί λόγω καθυστέρησης από τους δημόσιους φορείς για την ολοκλήρωση των διαδικασιών, τότε το πραγματικό κόστος αυξάνεται κατά πολύ περισσότερο. Μια ένδειξη αυτών μπορεί να διατυπωθεί υπολογίζοντας τα έσοδα ανά ημέρα, ως συνάρτηση του κατά κεφαλήν Α.Ε.Ε., καθώς και τη μέση τιμή ενοικίων ή μηνιαία καταβολή δανείων στην τράπεζα για μίσθωση ή αγορά επαγγελματικής στέγης αντίστοιχα.

Για το 2008, το κατά κεφαλήν Α.Ε.Ε. ανήλθε στις είκοσι μία χιλιάδες οκτακόσια (21,800) ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί σε εβδομήντα τρία (73) ευρώ ανά ημέρα. Τη στιγμή κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να διαθέσει τουλάχιστον δέκα εργάσιμες ημέρες για την υποβολή των απαραίτητων εγγράφων σε δημόσιους φορείς, επωμίζεται επιπρόσθετο κόστος ύψους επτακοσίων τριάντα (730) ευρώ, κατά προσέγγιση, λόγω χαμένων ημερομισθίων.

Επιπλέον, μια μέση τιμή ενοικίων επαγγελματικών χώρων εκατό (100) τετραγωνικών μέτρων στο λεκανοπέδιο Αττικής, ανέρχεται στις τέσσερις χιλιάδες (4.000) ευρώ μηνιαίως.

Συνεπώς, όταν μια επιχείρηση δε λειτουργήσει εντός διαστήματος ενός μήνα από την έναρξη των διαδικασιών σύστασής της, υφίσταται επιπρόσθετο κόστος το οποίο επωμίζεται ο ενδιαφερόμενος. Το κόστος αυτό υφίσταται από το πρώτο κίονας στάδιο της διαδικασίας, όταν ο ενδιαφερόμενος βρει τον χώρο εγκατάστασης της εταιρίας, πριν ακόμα την σύσταση

του καταστατικού της. Στο σημείο αυτό, πρέπει να επισημανθεί ότι στις προαναφερθέντες μορφές κόστους προστίθεται και το κόστος ευκαιρίας, το οποίο παρουσιάζεται όταν η επιχείρηση δεν λειτουργεί για ένα χρονικό διάστημα. Ολοκληρώνοντας, ένα εύλογο συμπέρασμα το οποίο απορρέει από τα προαναφερθέντα είναι ότι όσο συντομότερες είναι οι διαδικασίες σύστασης νέων επιχειρήσεων, τόσο μικρότερο το κόστος το οποίο απορρέει από αυτές, τελικός αποδέκτης του οποίου είναι ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος. (Πηγή: Κέντρο Μελετών και Έρευνας ΕΒΕΑ)

3.8 Συγκεκριμένα παραδείγματα της Ελληνικής γραφειοκρατίας στην προσέλκυση επενδύσεων:

- όμιλος Dolphin Capital Investors την τριετία 2006 - 2008 συγκέντρωσε εκτάσεις 16.500 στρεμμάτων στην Ελλάδα για την υλοποίηση επτά επενδύσεων ύψους 2 δισ. ευρώ. Χωρίς να υπολογίζονται οι υπογραφές για το στήσιμο και τη λειτουργία των εταιρειών και την αγορά γης στην Ελλάδα, ο όμιλος είχε συγκεντρώσει 2.200 υπογραφές, ενώ απαιτούνταν άλλες 3.500 για την ολοκλήρωση της αδειοδότησης των έργων. Μέσος όρος, περίπου 800 υπογραφές ανά έργο, αριθμός τουλάχιστον 20 φορές μεγαλύτερος από τις άλλες χώρες. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει διευθύνων σύμβουλος της εταιρίας, «στον Παναμά, όπου αγοράσαμε ένα ιδιόκτητο νησί στο ίδιο μέγεθος με τις Σπέτσες και με πολύ ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον, μέσα σε ένα χρόνο και με 20 υπογραφές έχουμε πάρει άδεια για 6 ξενοδοχεία, 1.100 σπίτια, μαρίνα, αεροδρόμιο δημιουργώντας ταυτόχρονα και 10.000 στρέμματα προστατευμένου πάρκου, για να είναι επισκέψιμο από το κοινό». (Πηγή: Κοντοστάθη Σοφία, 2010)
- Χαρακτηριστικό είναι παράδειγμα Έλληνα επενδυτή, με τρία θαλάσσια πάρκα σε Μάλτα, Κύπρο και Τουρκία, ο οποίος επιχείρησε να κάνει μία θαλάσσια παιχνιδούπολη και στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, χρειάστηκε δύο χρόνια και αντί για άδεια θαλάσσιου πάρκου, έλαβε άδεια για ιχθυοκαλλιέργειες. Πέρασε μάλιστα από 17 γιατρούς (παθολόγο, αιματολόγο, ψυχίατρο, καρδιολόγο, οδοντίατρο κ.α), ενώ έκανε ακόμη και τεστ κοπώσεως για να υλοποιήσει απηυδισμένος τα σχέδιά του. Σημειώνεται ότι ο Έλληνας επενδυτής στην Μάλτα, την Κύπρο, και την Τουρκία, όπου έχει επίσης θαλάσσια πάρκα, χρειάστηκε μόλις λίγες ημέρες προκειμένου να λάβει την άδεια. (Πηγή: <http://news.pathfinder.gr/finance/news/804663.html%2015/8>)
- Το κατάστημα των Γιαννιτών του ομίλου Μασούτη σύμφωνα με τον Μενέλαο Μπουφίδη, οικονομικό διευθυντή του λιανεμπορικού ομίλου Μασούτη, το οποίο κόστισε στην εταιρεία 500.000 ευρώ και ήταν έτοιμο να εγκαινιασθεί, άργησε να

λειτουργήσει κατά ένα έτος, καθώς δημιουργήθηκε εμπλοκή ανάμεσα στην Αγροτική Τράπεζα, που ήταν ο ιδιοκτήτης του ακινήτου, και στο Δημόσιο.) (Πηγή: <http://www.e-marketdeals.gr/?p=10252>)

- Ο όμιλος σούπερ μάρκετ Μετρό χρειάστηκε από τέσσερις μήνες έως και τέσσερα χρόνια για να ανοίξει τα καταστήματά του καθώς σύμφωνα με τον Αριστοτέλη Παντελιάδη, για τη δημιουργία ενός σούπερ μάρκετ απαιτούνται έως και 80 άδειες. Χαρακτηριστική περίπτωση του καταστήματος στη Θήβα-που λειτουργεί επί δέκα μήνες με γεννήτρια -με διπλάσιο κόστος βεβαίως- επειδή η αρμόδια υπηρεσία δεν το έχει ηλεκτροδοτήσει. Την ίδια στιγμή στην Ανατολική Ευρώπη τα σούπερ μάρκετ ανοίγουν το πολύ εντός πενταμήνου και οι απαιτούμενες άδειες δεν είναι ούτε οι μισές, ενώ ακόμη καλύτερα είναι τα πράγματα στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης αλλά και στην Αμερική. (Πηγή: <http://www.e-marketdeals.gr/?p=10252>)
- Τρεις επιχειρηματικοί όμιλοι ελληνικών και ξένων συμφερόντων χρειάστηκε να συγκεντρώσουν τον απίστευτο αριθμό των 10.700 υπογραφών αρμόδιων υπηρεσιακών παραγόντων του στενού και ευρύτερου δημόσιου τομέα, σε όλες τις διοικητικές βαθμίδες, για την υλοποίηση εννέα μεγάλων τουριστικών επενδύσεων, συνολικού προϋπολογισμού 5,2 δισ. ευρώ. Πρόκειται, προφανώς, για παγκόσμιο ρεκόρ, που πολύ δύσκολα θα καταρριφθεί στο μέλλον. (Πηγή: Κοντοστάθη Σοφία, 2010))
- Ο 36χρονος προγραμματιστής υπολογιστών Φώτης Αντωνόπουλος ξεκίνησε την προσπάθεια δημιουργίας ηλεκτρονικής εταιρείας πώλησης προϊόντων ελιάς, πιστεύοντας πως έτσι και το εισόδημά του θα συμπληρώσει και θα ενθαρρύνει άλλους νέους της Ελλάδας να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση στο Web. Αντ' αυτού, ανέβηκε ένα γολγοθά γραφειοκρατίας που αποθάρρυνε κάθε του προσπάθεια και έγινε είδηση στους New York Times ως αντιπροσωπευτικό παράδειγμα της "τιμωρίας" που επιβάλλει το ελληνικό κράτος σε όσους τολμούν να ξεκινήσουν μια νέα επιχειρηματική δραστηριότητα. Όπως δηλώνει ο ίδιος, χρειάστηκε δέκα μήνες να συγκεντρώσει τα δεκάδες έγγραφα και σφραγίδες ώστε να λάβει τελικά την έγκριση, με το αποκορύφωμα του γραφειοκρατικού παραλογισμού να έρχεται από την πλευρά του ελληνικού υπουργείου υγείας, που απαίτησε από τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της υπό ίδρυσης εταιρείας να υποβάλουν ακτινογραφία πνευμόνων και δείγμα... κοπράνων, επειδή επρόκειτο για επιχείρηση τροφίμων. "Γελάω τώρα με όλα αυτά, αλλά δεν θα ήταν τόσο αστείο αν δεν είχα ήδη μια καλή δουλειά με πολύ καλές αποδοχές. Τότε θα ήταν ο απόλυτος εφιάλτης" λέει στους New York Times, που τονίζουν με τη σειρά τους πως καθώς η Ελλάδα εισέρχεται στον τέταρτο χρόνο ύφεσης, οι επιχειρηματίες καλούνται να ανατρέψουν το αρνητικό κλίμα, χωρίς καμία

βοήθεια από το κράτος, παρά τις διαρκείς διαβεβαιώσεις για το αντίθετο. Η εξιστόρηση της επιχειρηματικής τρέλας που βίωσε ο Φώτης Αντωνόπουλος περιλαμβάνει πολλές ακόμη παρανοϊκές καταστάσεις, σαφάρι δικαιολογητικών και περιπλανήσεις σε γραφειοκρατικούς λαβύρινθους τόσο πολύπλοκους που η εταιρεία του, η «OliveShop.com», αναγκάστηκε ακόμη και να ακυρώσει μια μεγάλη παραγγελία από τη Δανία, όταν αντιθέτως – όπως τονίζει ο ίδιος - για να διεκπεραιωθεί μια ανάλογη παραγγελία στις ΗΠΑ και να εξασφαλιστεί η έγκριση του αμερικάνικου Οργανισμού Τροφίμων και Φαρμάκων χρειάστηκε μόνο ένα 24ωρο. Στο ίδιο ρεπορτάζ των New York Times καταγράφεται επίσης και η άποψη του προέδρου της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ελληνικού Εμπορίου Β. Κροκίδη, σχετικά με το πρόγραμμα που προωθεί για τις νέες επιχειρήσεις το υπουργείο Ανάπτυξης υπό την ονομασία «one-stop shop», το οποίο όμως και αυτό προϋποθέτει την υποβολή 10 δημοσίων εγγράφων.(Τ&Π Εβδομαδιαίο δελτίο για τους επαγγελματίες του κλάδου, Μάρτιος 2012)

3.9 Γραφειοκρατία και Εξαγωγές

Στην εξαιρετικά αρνητική κατάσταση που επικρατεί στην προσέλκυση επενδύσεων, προστίθεται ένα επιπλέον αγκάθι στην ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας που αφορά τις εξαγωγές προϊόντων των Ελληνικών επιχειρήσεων. Οι εξαγωγές αγαθών ανέρχονται σε € 15 δις, καταγράφοντας την τελευταία εικοσαετία σταδιακή αύξηση σε τρέχουσες τιμές. Η αύξηση εξαρτάται, κυρίως, από την αύξηση της παγκόσμιας οικονομίας, παρά από τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας και επιχειρήσεων.

Η εξαγωγική επίδοση της Ελλάδας παραμένει διαχρονικά χαμηλή σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Ο δείκτης εξαγωγές αγαθών ως ποσοστό του ΑΕΠ διαμορφώνεται σε 6,5%, με μεγάλη απόσταση από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο (26-27%). Διαχρονικά η εξαγωγική επίδοση μειώνεται με μέσο ρυθμό -0,28%.

Ο κλάδος τροφίμων παρουσιάζει την μεγαλύτερη εξωστρέφεια. Χαρακτηριστική είναι η υποχώρηση των εξαγωγών ενδυμάτων και υποδημάτων, ενώ οι κλάδοι των χημικών προϊόντων και των μηχανημάτων και υλικών μεταφορών εμφανίζονται ιδιαίτερα δυναμικοί. Οι εξαγωγές της χώρας μας προορίζονται κυρίως στην ΕΕ. Το μερίδιο εξαγωγών προς την ΕΕ υπολογίζεται περίπου στα 2/3 των συνολικών ελληνικών εξαγωγών έναντι 1/3 των εξαγωγών προς τρίτες χώρες, πολλές από τις οποίες είναι επίσης Ευρωπαϊκές.

Η συμμετοχή των παραδοσιακών προϊόντων στην εξαγωγική δραστηριότητα υποχωρεί θεαματικά στις τελευταίες δύο δεκαετίες, ενώ αυξάνεται η συμμετοχή των προϊόντων που ενσωματώνουν περισσότερη γνώση και είναι υψηλότερης τεχνολογικής στάθμης. Η Ελλάδα δεν έχει αξιοποιήσει πλήρως τις εξαγωγικές δυνατότητες που προκύπτουν από τη

δημιουργία της ενιαίας αγοράς. Η διαφορά μεταξύ δυνητικών και πραγματικών εξαγωγών διευρύνεται σημαντικά διαχρονικά.

Οι εξαγωγές υπηρεσιών ανέρχονται σε € 31 δις. Την τελευταία δεκαετία ο μέσος ρυθμός αύξησης είναι 15%. Παρατηρείται πολύ καλύτερη επίδοση σε σχέση με τις εξαγωγές προϊόντων, με αποτέλεσμα η συμμετοχή των εξαγωγών υπηρεσιών στις συνολικές εξαγωγές αυξάνεται σταθερά και διαμορφώνεται σε επίπεδο άνω του 60%, ενώ σε χώρες τις ΕΕ με αυξημένο επίπεδο παροχής υπηρεσιών δεν ξεπερνάει το 35%.

Η χώρα μας κατέχει, αναλογικά με το μέγεθός της, σημαντική θέση στο παγκόσμιο εμπόριο υπηρεσιών. Καλύπτει το 1,32% των παγκόσμιων εξαγωγών υπηρεσιών, μολοντί αποτελεί το 0,17% του παγκόσμιου πληθυσμού και το 0,5% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Συνολικά οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών στην Ελλάδα αποτελούν το 20% του ΑΕΠ σε αντίθεση με άλλες αναπτυγμένες χώρες, όπου το ποσοστό αυτό κυμαίνεται από 27% έως και 84%.

Η θέση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η Ελλάδα είναι πολύ μεγάλη ναυτιλιακή δύναμη διαθέτοντας το μεγαλύτερο εμπορικό στόλο στον κόσμο και στο γεγονός ότι είναι επίσης μεταξύ των σημαντικών τουριστικών προορισμών. Βασικό χαρακτηριστικό των ελληνικών εξαγωγών υπηρεσιών αποτελεί η πολύ μεγάλη αύξηση των μεταφορικών υπηρεσιών που κυριαρχούν πλέον (ναυτιλία). Ποιοτική ανάλυση των εξαγωγών υπηρεσιών δείχνει ότι ενώ οι υπηρεσίες που βασίζονται σε τεχνολογίες αιχμής παγκοσμίως αναπτύσσονται με τον ταχύτερο ρυθμό, στη χώρα μας αντιθέτως, η συμμετοχή των υπηρεσιών τεχνολογίας μειώνεται, αποκαλύπτοντας ένα εξαγωγικό πρότυπο καθυστερημένο.

Οι μη ικανοποιητικές ελληνικές επιδόσεις στις εξαγωγές της κατηγορίας τεχνολογιών αιχμής οφείλονται στη μεγάλη αύξηση των εξαγωγών ταξιδιωτικών και μεταφορικών υπηρεσιών, σε σχέση με το μέσο παγκόσμιο όρο που συμπίπτει τη συμμετοχή των υπηρεσιών αυτών, αλλά και την υστέρηση σε τομείς αιχμής της τεχνολογικής προόδου. Το 9% των Ελληνικών επιχειρήσεων καταγράφουν έσοδα από εξαγωγική δραστηριότητα. Οι εξαγωγές των Ελληνικών επιχειρήσεων αποτελούν το 2% των συνολικών εσόδων, κατατάσσοντας την Ελλάδα στην τελευταία θέση της ΕΕ, όταν ο Ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι 4,6%.

Για τις Ελληνικές εξαγωγές εμπλέκονται πέντε (5) συναρμόδια υπουργεία. Εν μέσω αυτής της στρεβλής πραγματικότητας, που θέτει το υπάρχον πλαίσιο λειτουργίας, τα ελληνικά προϊόντα που φεύγουν προς εξαγωγή είναι ακριβότερα τουλάχιστον κατά 10% (αυτό αφορά τα αγροτικά προϊόντα) σε σχέση με ανταγωνιστικών χωρών, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές όπου ελληνικές επιχειρήσεις προσπαθούν να εξαγάγουν σε αγορές χωρίς να υφίσταται συγκεκριμένο business plan και χωρίς προηγουμένως να έχει υπάρξει χαρτογράφηση των αναγκών των αγορών-στόχων. (Πηγή:

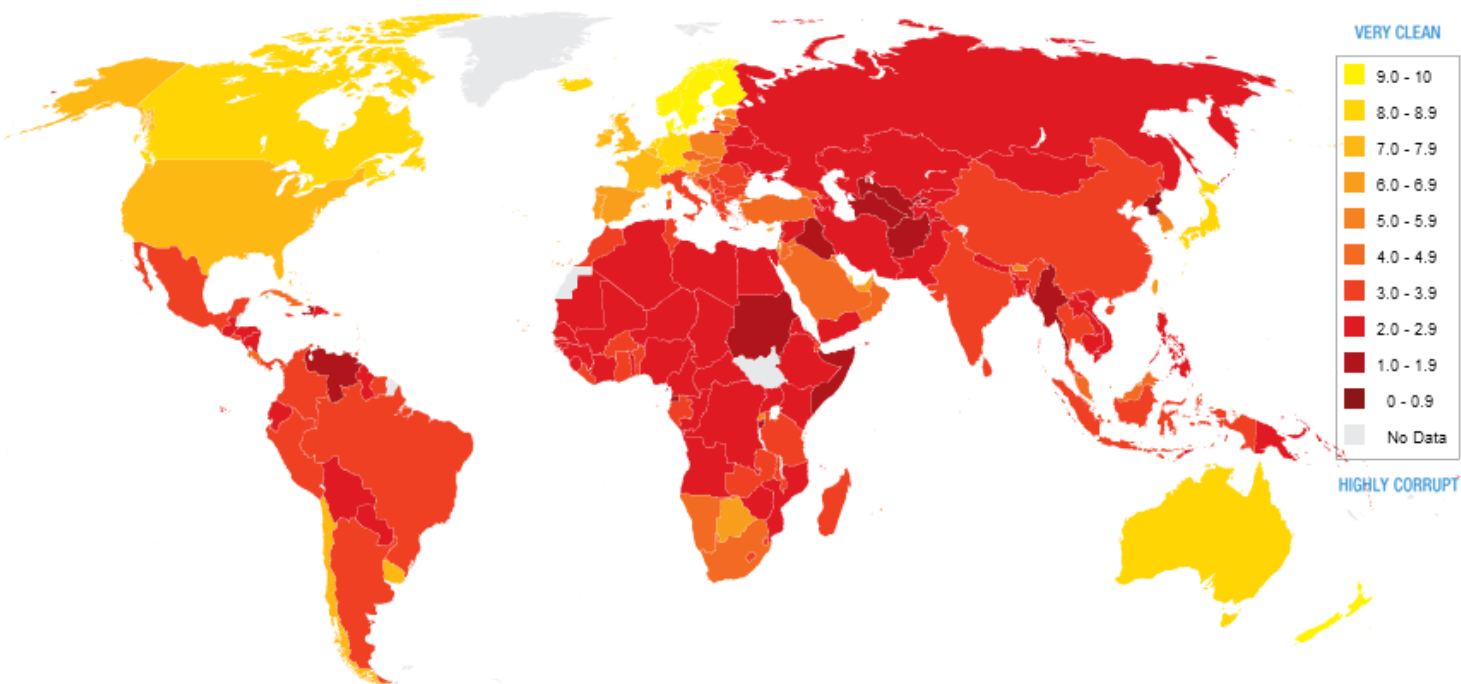
<http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/692577/Article.aspx>)

Οι διαπιστώσεις της ΕΕ αναφορικά με τον χρόνο που απαιτείται για την εξαγωγή ενός προϊόντος από την χώρα αποτελούν κόλαφο για την Ελλάδα. Σύμφωνα με τον κ. Όλι Ρεν ο χρόνος αυτός είναι για την Ελλάδα διπλάσιος λόγω της διπλάσιας γραφειοκρατίας στην Ελλάδα σε σύγκριση με την Ε.Ε.. Συγκεκριμένα, ο Φινλανδός Επίτροπος σημειώνει πως χρειάζονται κατά μέσο όρο είκοσι (20) ημέρες για την εξαγωγή προϊόντων από την Ελλάδα, σε σύγκριση με δέκα (10) ημέρες κατά μέσο όρο σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. Ακόμα, το νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα είναι αρκετά πολύπλοκο, πράγμα που επηρεάζει όλες τις πτυχές της ελληνικής διοίκησης και της οικονομίας. "Συν τω χρόνω έχουν συσσωρευτεί πολλοί νόμοι, κανονισμοί και τυπικές διαδικασίες που έχουν διαμορφώσει τη σημερινή λειτουργία της δημόσιας διοίκησης της χώρας και τον τρόπο άσκησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων", σημειώνει χαρακτηριστικά ο Αντιπρόεδρος της Ευρ. Επιτροπής. (πηγή: <http://www.newsbomb.gr/prionokordela/oikonomia/story/179536/ee--i-grafeiokratia-stin-ellada-mplokarei-tis-exagoges-tis> 29/5/2012)

3.10 Διαφθορά

Όπως προαναφέρθηκε οι αρνητικές επιπτώσεις της δαιδαλώδους νομοθετικής και κανονιστικής παραγωγής επιτείνονται από την ανυπαρξία τυποποιημένων διαδικασιών ελέγχου και εφαρμογής τους. Η έλλειψη τυποποίησης των διοικητικών διαδικασιών οδηγεί, συχνά, στην ανάπτυξη άτυπων στάσεων, συμπεριφορών και δράσεων οι οποίες προκαλούν, δευτερογενώς, περαιτέρω σύγχυση, καθυστερήσεις, αναποτελεσματικότητα και εστίες διαφθοράς.

Σύμφωνα με τον Δείκτη Αντίληψης για τη Διαφθορά (Corruption Perceptions Index) που εκδίδεται κάθε χρόνο από το 1995 από την οργάνωση Διεθνής Διαφάνεια, Transparency International), η Ελλάδα βρίσκεται στην 80η θέση σε σχέση με την διαφθορά. Στην κατάταξη, η υψηλότερη θέση σημαίνει και την ελάχιστη διαφθορά. Τα κράτη κατατάσσονται σύμφωνα "με το βαθμό στον οποίο η διαφθορά θεωρείται ότι υπάρχει μεταξύ των κρατικών αξιωματούχων και των πολιτικών". Ο οργανισμός ορίζει την πολιτική διαφθορά ως "την κατάχρηση ενός δημοσίου αξιώματος για ίδιον όφελος". Ο πιο πρόσφατος κατάλογος δημοσιεύτηκε τον Μάιο του 2011. (Πηγή: <http://el.wikipedia.org/wiki/>)

Εικόνα 3.3: Δείκτης διαφθοράς 2011 (πηγή: <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>)

3.10.1 Γνώμες για την διαφθορά

Ο Βρετανός πρέσβης Ντέιβιντ Λάντμαν διατυπώνει την πεποίθηση πως η καταπολέμηση της διαφθοράς, που φαίνεται να αποκτά momentum στην Ελλάδα, θα βοηθήσει δραστικά την πραγματική οικονομία και την προσέλκυση επενδύσεων. Τονίζει πως «όταν μια χώρα κερδίζει αυτή τη μάχη, οι νικητές είναι πολλοί», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά. «Οι καλές εταιρείες έχουν μόνο να ωφεληθούν από ένα επιχειρηματικό πλαίσιο με τους ίδιους δίκαιους κανόνες για όλους και έχουν τη δυνατότητα να αναδείξουν τα δικά τους υψηλά στάνταρντ ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα», συμπληρώνει. Άλλωστε «κράτη γνωστά για την αντιμετώπιση της διαφθοράς προσελκύουν περισσότερες επιχειρήσεις, περισσότερες επενδύσεις και ωφελούνται από τον ανταγωνισμό που ρίχνει τις τιμές».

Αποτρεπτικό χαρακτήρα, που συχνά μπορεί ακόμα και να ματαιώσει δρομολογημένες ξένες επενδύσεις, θεωρεί ότι έχουν τα κρούσματα διαφθοράς που αποκαλύπτονται και ο πρόεδρος του Ελληνογερμανικού Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου και επικεφαλής του ομώνυμου ομίλου, Μιχάλης Μαΐλλης. Θεωρεί πως η διαφθορά μαζί με τη γενεσιουργό της αιτία, τη γραφειοκρατία, αποτελεί αντικίνητρο πρώτης τάξης για όσους ξένους επιχειρηματίες και επενδυτές ενδιαφέρονται για τη χώρα. Επιτάσσεται έτσι, όπως επισημαίνει, να υπάρξουν έργα και πράξεις καταπολέμησής της. «Εάν δεν δημιουργηθούν συνθήκες φιλικές για τις επιχειρήσεις, κάτι που σημαίνει εξάλειψη της διαφθοράς και της γραφειοκρατίας, αλλά και διαμόρφωση σταθερού και φιλικού φορολογικού πλαισίου με αποκατάσταση της ρευστότητας στην αγορά και άρση όλων των αντικινήτρων, δεν θα υπάρξουν επενδύσεις».

Από την πλευρά του, ο πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών Δημήτρης Δασκαλόπουλος χαρακτηρίζει «πηγή διαφθοράς σε μόνιμη βάση το κράτος και όσους χρησιμοποιούν τη δύναμή του για ατομικό όφελος». Παραθέτει ως παραδείγματα τις κρατικού ενδιαφέροντος επιχειρήσεις, όπως ΟΤΕ, ΟΣΕ, , Ναυπηγεία Σκαραμαγκά, ΙΚΑ, ΟΤΑ αλλά και τα C4I. Όπως σημειώνει, «αν εξυγιαίναμε το κράτος, θα κόβαμε τα πόδια και της διαφθοράς και της λεγόμενης διαπλοκής. Αλλά για να εξυγιανθεί το υπερτροφικό κράτος, πρέπει πρώτα να περιοριστεί, όπως και η πολυνομία που τρέφει τη γραφειοκρατία». «Η σύγχρονη, εξωστρεφής, κοινωνικά υπεύθυνη επιχείρηση δεν ζει και δεν θέλει να ζει από το κράτος», τονίζει. «Αντίθετα, ζητεί ένα μικρότερο και σύγχρονο κράτος, αποτελεσματικό στον εποπτικό και όχι στον παρεμβατικό ρόλο». Καταλήγει δε λέγοντας πως «προφανώς υπάρχουν και διεφθαρμένοι επιχειρηματίες, όπως υπάρχουν διεφθαρμένοι επαγγελματίες σε όλους τους τομείς. Είναι επίσης προφανές ότι σε μια διεφθαρμένη κρατικοδίαιτη οικονομία με αδύναμους θεσμούς, θα βρουν χώρο δράσης και διεφθαρμένοι κρατικοδίαιτοι επιχειρηματίες».(Πηγή: <http://news.kathimerini.gr/>)

3.10.2 Διαφάνεια- Διαύγεια στο Ελληνικό Δημόσιο

Με στόχο την καταπολέμηση της διαφθοράς, από την 1 Οκτωβρίου του 2010 τα Υπουργεία και οι δεκατρείς περιφέρειες, υποχρεούνται να αναρτούν αποφάσεις και πράξεις τους στο διαδίκτυο, μέσω του προγράμματος «Διαύγεια» του Νόμου 3861/10, το οποίο συντονίζει το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΥΕΣΑΗΔ). Εφεξής οι πράξεις και αποφάσεις των φορέων δεν είναι εκτελέσιμες αν δεν αναρτηθούν στη Διαύγεια, εκτός εάν δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Το πρόγραμμα Διαύγεια εισάγει για πρώτη φορά στην Ελλάδα την υποχρέωση ανάρτησης όλων των πράξεων των κυβερνητικών και διοικητικών οργάνων στο Διαδίκτυο, λαμβάνοντας ειδική μέριμνα για τις πράξεις που αφορούν την εθνική άμυνα και τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Είναι ένα πρόγραμμα αρκετά προωθημένο και καινοτόμο, ακόμα και για τα Ευρωπαϊκά δεδομένα, με κύριο στόχο να αποφέρει τη μέγιστη δημοσιότητα της κυβερνητικής πολιτικής και της διοικητικής δράσης. Η χρήση των νέων μέσων διαδικτυακής επικοινωνίας εξασφαλίζει ευρεία δημοσιότητα και πρόσβαση στη πληροφορία που προοδευτικά θα συντελέσει σε αλλαγή κουλτούρας σε όλη τη Δημόσια Διοίκηση.

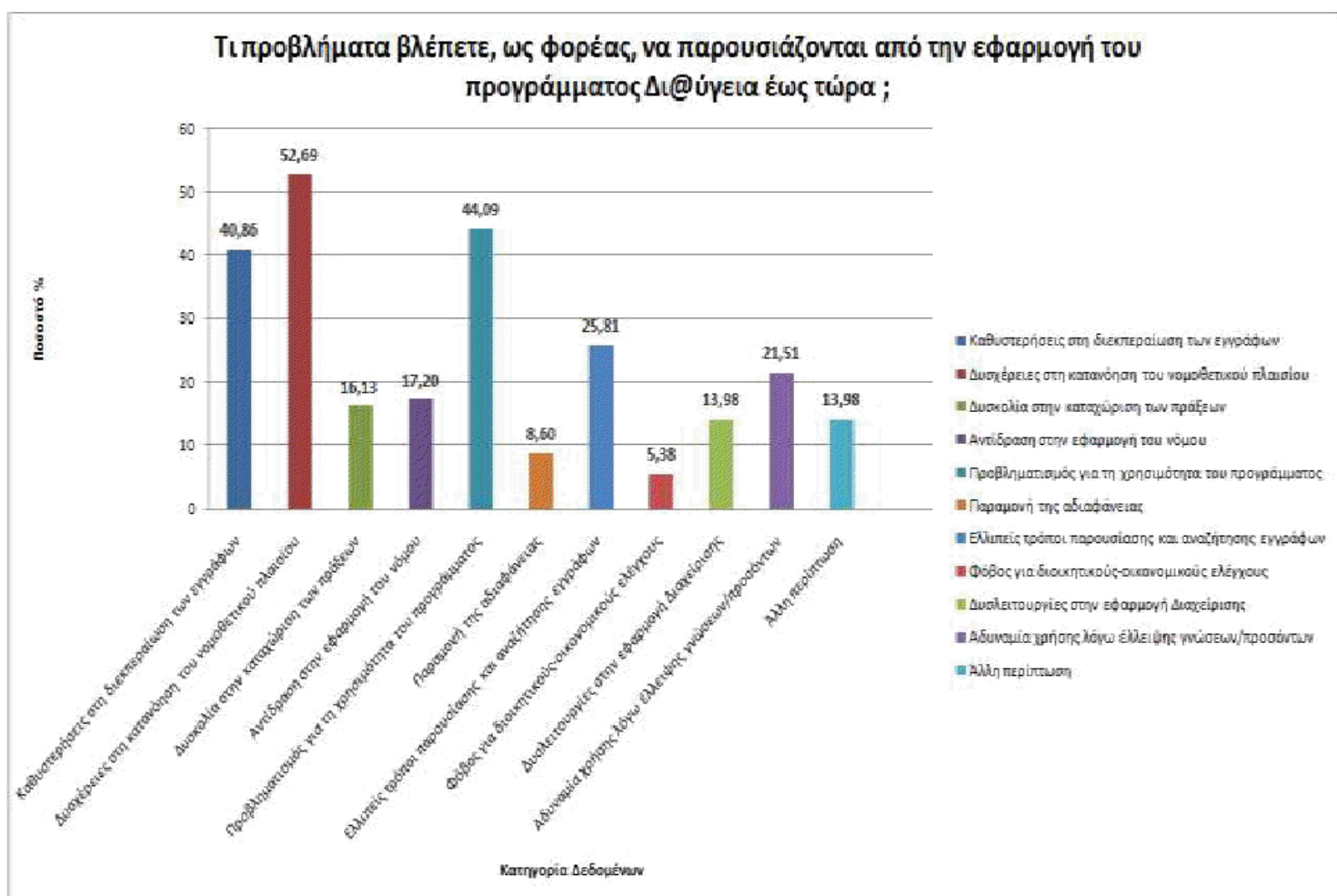
Στόχος του προγράμματος Διαύγεια είναι να συμβάλει καθοριστικά στη δημιουργία ενός νέου μοντέλου στη σχέση του Πολίτη με το Κράτος. Ο πολίτης πλέον έχει τη δυνατότητα να απολαύσει συνταγματικά του δικαιώματα, όπως είναι η πληροφόρηση και η συμμετοχή στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Παράλληλα, με την υποχρεωτική ανάρτηση των πράξεων στο διαδίκτυο εξασφαλίζεται η υπευθυνότητα, η ευθύνη και η λογοδοσία από την πλευρά των φορέων άσκησης της δημόσιας εξουσίας.

Οι λειτουργίες προβολής και αναζήτησης αποφάσεων ανά δημόσιο φορέα παρέχονται μέσω του κεντρικού δικτυακού τόπου του Εθνικού Τυπογραφείου που λειτουργεί στην διεύθυνση [et.diavgeia.gov.gr](http://diavgeia.gov.gr) . (Πηγή : <http://diavgeia.gov.gr/>)

3.10.3 Προβλήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή του Δι@ύγεια

Κατά την εφαρμογή του Προγράμματος Δι@ύγεια εντοπίστηκαν κάποια προβλήματα που σε ένα βαθμό προκαλούν αντίθετα του στόχου αποτελέσματα.

Αυτά περιγράφονται στην έκθεση αξιολόγησης εφαρμογής του προγράμματος Δι@ύγεια και παρουσιάζονται σε ποσοστιαία βάση ως προς το σύνολο των απαντήσεων στο παρακάτω διάγραμμα:

Εικόνα 3.5: Προβλήματα του προγράμματος διαύγεια

Παρατηρούμε ότι το πιο συνηθισμένο πρόβλημα που παρουσιάζεται στους φορείς σχετίζεται με τα παρακάτω τρία θέματα:

- Καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των εγγράφων σε ποσοστό 40% των ερωτηθέντων φορέων
- Δυσχέρειες στη κατανόηση του νομοθετικού πλαισίου (52%)
- Προβληματισμός για τη χρησιμότητα του Προγράμματος (44%)

Βλέπουμε πως ανακυκλώνεται έτσι σ' ένα βαθμό το πρόβλημα της γραφειοκρατίας.

3.10.4 Επιτυχίες κατά την εφαρμογή της Δι@ύγειας

Η διαδικασία της ανάρτησης των εγγράφων της Δημόσιας Διοίκησης παρότι υποστηρίζεται επιβαρύνει το φόρτο εργασίας των υπηρεσιών έχει κατορθώσει να εγκαθιδρυθεί και έχει πετύχει να ενημερώνει τους πολίτες για τη δράση της δημόσιας διοίκησης. Με άλλα λόγια από τις απόψεις των φορέων τεκμαίρεται ότι το πρόγραμμα συμβάλλει στη διαφάνεια της δημόσιας δράσης στους πολίτες. Σε μια προσπάθεια να αναφερθούμε ειδικότερα στους στόχους που πέτυχε το πρόγραμμα Δι@ύγεια μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η επιτυχία του προγράμματος συνοψίζεται με επιτυχία στους παρακάτω στόχους:

- Διαφάνεια του δημόσιου βίου

Αναφορικά με τη διαφάνεια του δημόσιου βίου υποστηρίζεται ότι σε μεγάλο ποσοστό περίπου 60% - έχει επιτευχθεί και αναμένεται να καλύψει μεγαλύτερο φάσμα πράξεων που ακόμα δεν έχει αποφασιστεί αν είναι αναρτητέες ή όχι.

- Ευκολία αναζήτησης πράξεων και αποφάσεων

Ο στόχος αυτός έχει επιτευχθεί υποστηρίζουν οι φορείς γιατί η προτυποποίηση των μεταδεδομένων και η λειτουργία της μηχανής αναζήτησης του δικτυακού τόπου του Δι@ύγεια είναι ικανοποιητικά.

- Ανάκτηση εμπιστοσύνης πολιτών

Επόμενος επιτευγμένος στόχος του Προγράμματος είναι η ανάκτηση της εμπιστοσύνης των πολιτών που αναμένεται να είναι και ένας από τους μεγαλύτερους στόχους του Προγράμματος. Η ανάδραση από τους φορείς είναι ικανοποιητική αλλά υποστηρίζεται πως αν το πρόγραμμα υποστεί κάποιες βελτιώσεις ο στόχος αναμένεται να μεγιστοποιηθεί.

- Δημοσιότητα πράξεων και αποφάσεων

Η δημοσιότητα των πράξεων της δημόσιας διοίκησης υποστηρίζεται ότι έχει επιτευχθεί σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο και ελάχιστα αναμένεται να επιτευχθεί. Παρόλες τις δυσκολίες και τις ασάφειες ως προς τη δημοσιοποίηση των πράξεων και των αποφάσεων, ο στόχος της

δημοσιότητας θεωρείται εν τέλει επιτευγμένος και οι φορείς δηλώνουν ικανοποιημένοι από την ανάδραση των ενδιαφερόμενων πολιτών.

- Ποιοτικότερη παροχή υπηρεσιών

Αυτός ο στόχος υποστηρίζεται ότι δεν έχει επιτευχθεί ικανοποιητικά αλλά ότι έχει πολλά περιθώρια βελτίωσης. Οι φορείς υποστηρίζουν ότι αν λυθούν οι ασάφειες και τα προβληματικά νομικά κενά ο στόχος της ποιότητας θα εύκολος για τους φορείς ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες τους προς τους πολίτες.

- Ταχύτερη διεκπεραίωση διαδικασιών

Ο στόχος της ταχύτητας τυγχάνει της ίδιας επιτυχίας με τον στόχο της ποιότητας. Αναμένεται και αυτός να επιτευχθεί στο έπακρο όταν λυθούν τα ερωτηματικά των φορέων ως προς την αναρτητέα ύλη όπως και προβληματικά σημεία όπως οι θεματικές ενότητες και τα είδη πράξεων.

- Καλύτερος διοικητικός-οικονομικός έλεγχος

Ο στόχος της Δι@ύγειας τελικά επιτυγχάνεται ως προς το κομμάτι του διοικητικού και οικονομικού ελέγχου. Το 35% των ερωτηθέντων φορέων προκρίνει αυτό το στόχο έναντι των άλλων ως επιτευγμένο στόχο του Προγράμματος. (Πηγή: www.ekdd.gr/ekdda/files/var/teliko_diavgeia.pdf)

3.11 Βήματα και προσπάθειες επίλυσης του προβλήματος

Είναι γεγονός ότι η εκτεταμένη γραφειοκρατία έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στη συνολική οικονομική επίδοση της χώρας, επιφέροντας ένα αρκετά υψηλό κόστος και στη γενικότερη εικόνα η οποία προβάλλεται σε Ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Παρόλα αυτά, πρέπει να σημειωθεί ότι έχουν πραγματοποιηθεί βελτιώσεις στην διαδικασία ίδρυσης των επιχειρήσεων, παρέχοντας την δυνατότητα υποβολής απαραίτητων εγγράφων με την χρήση ηλεκτρονικών μέσων, όπως το Taxis Net, σε μεμονωμένες όμως περιπτώσεις. Επιπλέον, ανεξαρτήτως της νομικής μορφής της επιχείρησης, το νομικό πλαίσιο προβλέπει μια μέγιστη περίοδο ενός μήνα για την ολοκλήρωση των διαδικασιών, το οποίο συμπεριλαμβάνει, τόσο την σύσταση όσο και την θεώρηση των βιβλίων από την αρμόδια εφορία.

Ακόμη εισήχθη το Fast Track. Μια διαδικασία η οποία επιταχύνει την αδειοδότηση “στρατηγικών επενδύσεων” που προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα ή από σύμπραξη ιδιωτικού με δημόσιο. Η διαδικασία αναλαμβάνεται από έναν μόνο φορέα (one-stop-shop) με στόχο την γρήγορη έκδοση αδειών υλοποίησης του έργου.

3.11.1 Βελτιώσεις στον επενδυτικό Νόμο 3908/2011 για διαφάνεια και ταχύτητα

Στις 2 Απριλίου 2012 άνοιξε ο 3ο κύκλος προκηρύξεων του νέου επενδυτικού νόμου 3908/2011. Πρόσφατα η Βουλή ψήφισε μια τροπολογία, η οποία βελτιώνει το πλαίσιο υλοποίησης επενδύσεων στην Ελλάδα. Σημαντικές αλλαγές, όπως:

- Αυξάνεται το ποσοστό των ενισχυόμενων δαπανών σε κτιριακές υποδομές, βοηθητικές εγκαταστάσεις και διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου από το 40% στο 60%. Ειδικά για τις νέες μικρομεσαίες επιχειρήσεις αυξάνεται το ποσοστό στο 70%. Ικανοποιείται έτσι το αίτημα πολλών συλλογικών φορέων και Επιμελητηρίων.
- Αναστέλλεται η απαίτηση για προσκόμιση έγκρισης δανείου από Τράπεζα. Πλέον ο επενδυτής μπορεί να προσκομίζει την έγκριση δανείου, αφού λάβει την έγκριση από το ΥΠΑΑΝ και πριν την έκδοση της απόφασης υπαγωγής. Με τον τρόπο αυτό διευκολύνεται η υποβολή των επενδυτικών σχεδίων, ξεπερνώντας τις σημερινές αδυναμίες του τραπεζικού συστήματος.
- Έως σήμερα απαιτούνται συνεχείς εγκρίσεις από το ΥΠΑΑΝ σε κάθε βήμα μιας επένδυσης. Αυτό αποτελεί άσκοπη γραφειοκρατία και καταργείται. Εφεξής ο επενδυτής μπορεί να προβαίνει σε τροποποιήσεις του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου, σε ποσοστό έως 10% του συνολικού προϋπολογισμού, χωρίς πρότερη έγκριση του ΥΠΑΑΝ. Έτσι καθίσταται ο Επενδυτικός Νόμος πιο ευέλικτος.
- Ενισχύεται η διαφάνεια και δημοσιεύονται όλες τις πληροφορίες κάθε επένδυσης στην ιστοσελίδα του Υπουργείου. Μέσω ενός σύγχρονου πληροφοριακού συστήματος, ο επενδυτής μπορεί να γνωρίζει, ανά πάσα στιγμή, που βρίσκεται η υπόθεσή του. Και είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί πως εφαρμόζεται το μέτρο αυτό και στον παλαιό αναπτυξιακό νόμο 3299/2004, όπου παρουσιάστηκαν τα κρούσματα διαφθοράς.
- Θεσπίζονται αποκλειστικές προθεσμίες. Δεν μπορεί το Κράτος να ζητά από τον επενδυτή να τηρεί αυστηρά τις προθεσμίες και οι υπάλληλοι να μην τηρούν καμιά προθεσμία. Σε περίπτωση που ένας υπάλληλος του Υπουργείου δεν τηρήσει τις προθεσμίες του νόμου, τότε θα φέρει πλέον διοικητικές ευθύνες. Αντιμετωπίζεται έτσι το πάγιο πρόβλημα των καθυστερήσεων.
- Αυξάνεται το όριο σώρευσης ενισχύσεων από 15 εκατ. € σε 20 εκατ. € στην 4-ετία.

3.11.2 Βελτιώσεις στον Αναπτυξιακό Νόμο 3299/2004 που μειώνουν γραφειοκρατία και καταπολεμούν τη διαφθορά

- Κατάργηση του ελάχιστου ορίου επένδυσης των 100.000 € που είχε ο αναπτυξιακός νόμος, βάσει του οποίου απορρίφθηκαν εκατοντάδες μικρές επενδύσεις φωτοβολταϊκών (δυναμικότητας 20 KW).
- Καθορίζεται κλιμακούμενο κόστος επιδότησης για τις επενδύσεις φωτοβολταϊκών ανεξαρτήτου μεγέθους, ώστε κάθε επενδυτής να λαμβάνει επιδότηση αντίστοιχη με το κόστος της επένδυσης που έχει υλοποιήσει (π.χ. άλλη επιδότηση θα λαμβάνει κάποιος με trackers και άλλη επιδότηση κάποιος χωρίς trackers). Οι ρυθμίσεις αυτές αφορούν επενδύσεις σε μικρά φωτοβολταϊκά που έχουν ήδη κατασκευασθεί.
- Επανεξετάζονται οι εκατοντάδες επενδύσεις που απορρίφθηκαν επειδή δεν προσκομίσαν κάποιο δικαιολογητικό εντός των προθεσμιών, το οποίο ωστόσο άργησε να εκδώσει αντίστοιχα κάποια δημόσια υπηρεσία (π.χ. η Νομαρχία εξέδωσε την περιβαλλοντική άδεια μετά από 2 έτη κλπ). Το Κράτος είναι ενιαίο και πρέπει να σέβεται τον πολίτη.
- Ανασυγκροτείται η Γνωμοδοτική Επιτροπή του ΥΠΑΑΝ, μόνο για περιπτώσεις ανάκλησης και επιστροφής ενισχύσεων, καθώς και συμμόρφωση με δικαστικές αποφάσεις, ώστε να αποφεύγονται οι δικαστικές προσφυγές και να βρίσκονται μαζί με τους επενδυτές ενδιάμεσες και συμβιβαστικές λύσεις, που είναι αμοιβαία αποδεκτές.
- Παρέχεται παράταση 1 έτους στην ολοκλήρωση όλων των επενδυτικών σχεδίων, ανεξάρτητα σε ποιο επενδυτικό νόμο έχουν ενταχθεί.
- Προωθείται το καθεστώς του συμψηφισμού, ώστε το Δημόσιο να μπορεί να εξοφλείται για βεβαιωμένες οφειλές των ιδιωτών προς αυτό, μέσω μεταβίβασης των επιχορηγηθέντων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη. (Πηγή: <http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/9761>)

Ωστόσο, τα πραγματικά δεδομένα έχουν σε πολλές περιπτώσεις διαψεύσει τις θεωρητικές προβλέψεις. Για το λόγο αυτό κλήθηκαν πρόσφατα εμπειρογνώμονες του ΟΟΣΑ στην Ελλάδα, προκειμένου να λάβουν μέτρα περιορισμού της γραφειοκρατίας σε 13 επιλεγμένους τομείς της οικονομίας σε μία προσπάθεια να τονωθεί η επιχειρηματικότητα και να βελτιωθεί το επενδυτικό κλίμα.

Οι βασικοί τομείς στους οποίους θα επιδιωχθεί η πάταξη της γραφειοκρατίας είναι η γεωργία και γεωργικές επιδοτήσεις, οι ισολογισμοί / Εταιρικό δίκαιο, η ενέργεια, το περιβάλλον, αλιεία, η ασφάλεια τροφίμων, η φαρμακευτική νομοθεσία, οι δημόσιες συμβάσεις, η στατιστικές, το φορολογικό δίκαιο (ΦΠΑ), οι τηλεπικοινωνίες, ο τουρισμός και το εργασιακό περιβάλλον/ εργασιακές σχέσεις.

Στη σύμβαση που υπεγράφη από τον υπηρεσιακό υπουργό Διοικητικής Μεταρρύθμισης κ. Παύλου Αποστολίδη αναφέρεται: «Η ανεξάρτητη αξιολόγηση της πολιτικής, με τη χρήση του διεθνώς αναγνωρισμένου Τυποποιημένου Μοντέλου Κόστους (Standard Cost Model), θα βοηθήσει ώστε να εντοπιστούν ελλείψεις και περιττές διοικητικές επιβαρύνσεις για τις επιχειρήσεις στο κανονιστικό περιβάλλον που εμποδίζουν την αποτελεσματική λειτουργία των αγορών, ζημιώνουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και δυσχεραίνουν τη λειτουργία των αγορών προς όφελος των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών- καταναλωτών».

3.12 Γενικές Προτάσεις μείωσης γραφειοκρατίας

Στην ενότητα αυτή συνοψίζονται ορισμένες προτάσεις, αποσκοπώντας στην αναβάθμιση της λειτουργίας της δημόσιας Διοίκησης, με κύριο γνώμονα την μείωση της γραφειοκρατίας. Αυτές είναι:

- 1)** Οργάνωση των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών και απλούστευση της νομοθεσίας. Στην Ελλάδα ο τρόπος οργάνωσης του κράτους ακολουθεί μία λογική, σύμφωνα με την οποία οι παρεμβάσεις των δημοσίων οργανώσεων μετουσιωμένες σε «αρμοδιότητες», ορίζουν τι «πρέπει» και όχι τι «μπορεί» να γίνει. Η αποστολή των κρατικών οργανώσεων ορίζεται με υψηλό βαθμό λεπτομέρειας σε πολλαπλά νομοθετικά κείμενα. Απαιτείται κατ' αρχάς κωδικοποίηση της νομοθεσίας ώστε να μπορούν οι εργαζόμενοι να είναι σίγουροι ότι εφαρμόζουν κάθε φορά τις ισχύουσες διατάξεις. Η πολιτική απλούστευσης πρέπει να έχει πολιτική υποστήριξη από το υψηλότερο δυνατό. Αυτό απαιτεί δομές που θα σχεδιάζουν και θα συντονίζουν την πολιτική Καλής Νομοθέτησης (π.χ.Αγγλία: Better Regulation Executive, Ολλανδία: Υπουργείο Οικονομικών-Actal, Γερμανία: Καγκελαρία), μονάδες Στρατηγικού Σχεδιασμού στα Υπουργεία και βελτίωση της διυπουργικής συνεργασίας για την εφαρμογή οριζόντιας πολιτικής απλούστευσης σε τομείς πολιτική.
- 2)** Η συνδρομή της τεχνολογίας και του χρήση εφαρμογών διαχείρισης επιχειρησιακών διαδικασιών μέσω διαδικτύου. Όλες οι εργασίες, αιτήσεις, παράπονα, προτάσεις κλπ από όπου και αν προέρχονται (φυσικό ή νομικό πρόσωπο, φορέα κλπ) και με οποιοδήποτε μέσο (έγγραφο, φαξ, email, ηλεκτρονικές αιτήσεις κλπ), θα καταχωρούνται στο σύστημα το οποίο θα μπορεί αυτόματα να κατανέμει τα θέματα σε οργανωτικές μονάδες ακόμα και να υπολογίζει τον αναμενόμενο και το μέγιστο χρόνο ολοκλήρωσης σύμφωνα με τις ρυθμίσεις, στατιστικά κλπ. Τα δεδομένα αυτά θα είναι διαθέσιμα σε κάθε ενδιαφερόμενο μέσω

διαδικτύου για ενίσχυση της διαφάνειας. Με τον τρόπο αυτό μηδενίζεται η χάρτινη επικοινωνία εντός των δημόσιων υπηρεσιών και περιορίζεται στην αλληλεπίδραση με τον πολίτη). Η πολιτική ηλεκτρονικής διακυβέρνησης θα μπορούσε να είναι κεντρική για όλο το δημόσιο τομέα. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί να υιοθετηθεί το παράδειγμα του Βελγίου, όπου, με την χρήση ηλεκτρονικών μέσων, απαιτούνται συνολικά μόνο τέσσερις (4) ημέρες για την ολοκλήρωση των διαδικασιών σύστασης νέας επιχείρησης.

- 3) Τα ΚΕΠ θα μπορούσαν να εξελιχθούν σε υπηρεσία μιας στάσης για όλο το δημόσιο τομέα. Προϋπόθεση είναι η ψηφιοποίηση των αρχείων και η καθιέρωση της ψηφιακής υπογραφής ώστε να εκδίδουν τη διοικητική πράξη επί τόπου και όχι να μεταφέρουν έγγραφα σε άλλες δημόσιες υπηρεσίες.
- 4) Υποχρεωτική Εκπαίδευση των υπαλλήλων ανάλογα με το αντικείμενο που αναλαμβάνουν (π.χ. εκπαίδευση υπαλλήλων λογιστηρίου σχετικά με το Μητρώο Δεσμεύσεων ή τους Προϋπολογισμούς κ.λ.π.), η οποία μελλοντικά θα πρέπει να είναι προαπαιτούμενη για την ανάληψη των συγκεκριμένων καθηκόντων. Η εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων διοίκησης και η χρήση νέων τεχνολογιών θα πρέπει να καθίσταται δεσμευτική. Η συνεχής επιμόρφωση προσωπικού ώστε να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο με συνεχή σεμινάρια και επιμόρφωση όσον αφορά την τεχνογνωσία αλλά και την κουλτούρα της καλής νομοθέτησης θα βελτιώσει την απόδοση στην παροχή δημόσιων υπηρεσιών.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το νέο επιχειρηματικό περιβάλλον μετά την κρίση θα είναι διαφορετικό. Με απαιτητικούς και πληροφορημένους καταναλωτές που θέλουν να ικανοποιήσουν τις ίδιες ανάγκες με λιγότερα χρήματα και με υπερανταγωνισμό στην προσφορά. Θα υπάρξει μεγάλη πίεση από αναδυόμενες πολυεθνικές από χώρες χαμηλού κόστους σε προϊόντα με ενδιάμεσους συνδυασμούς τιμής-κόστους, εκεί δηλαδή όπου επιδιώκουν θέσεις τα ελληνικά προϊόντα. Η διεθνοποίηση θα ενταθεί με ξένα προϊόντα να αυξάνουν την παρουσία τους στην εγχώρια αγορά. Παράλληλα οι απαιτήσεις για κοινωνική υπευθυνότητα των επιχειρήσεων θα ενταθούν. Αυτό θα δώσει ευκαιρίες για ορισμένες επιχειρήσεις να διαφοροποιήσουν τις προσφορές τους, με πιο καινοτομικές και κοινωνικά και οικολογικά βιώσιμες λύσεις.

Στο πλαίσιο των τάσεων αυτών πολλές ελληνικές επιχειρήσεις θα δοκιμάσουν τα όριά τους. Μερικές, πιο διορατικές και με ικανότητες προσαρμογής, θα βρουν πολλές ευκαιρίες μετά την κρίση. Το ισοζύγιο στο επίπεδο επιχειρήσεων, μεταξύ αυτών που θα εξέλθουν ισχυρές από την κρίση και αυτών που δε θα αντέξουν, θα κρίνει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της χώρας. Δηλαδή το κατά πόσο ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες θα υπάρχουν στις ανοιχτές αγορές. Ευκαιρίες θα υπάρξουν κυρίως σε παραδοσιακούς, αλλά και σε άλλους κλάδους.

Κρίσιμης σημασίας είναι η στρατηγική των επιχειρήσεων. Ένταση της διαφοροποίησης, με καινοτομίες και ποιότητα, αλλά σε χαμηλότερα επίπεδα κόστους φαίνεται ότι θα είναι η συνταγή της επιτυχίας. Αλλά η συνταγή αυτή πρέπει να υλοποιηθεί στο μικροεπίπεδο, από επιχειρήσεις, από άτομα. Το ζητούμενο είναι πως η τοπική διαφορετικότητα και ευρηματικότητα μπορεί να εκφραστούν σε προϊόντα για τον σύγχρονο καταναλωτή, με δικές τους αγορές στόχους.

Παράλληλα, η πετυχημένη επιχείρηση θα συγκρίνεται με διεθνείς προσφορές, θα προωθεί προχωρημένες μορφές διεθνοποίησης και θα αξιοποιεί πόρους και ευκαιρίες διεθνώς. Η εξάρτηση από την εγχώρια αγορά και το κράτος θα μειωθεί. Ιδέες και εμπειρίες από τη διεθνή αγορά οδηγούν σε καινοτομίες κόστους.

Οι πετυχημένες επιχειρήσεις θα εντείνουν την προσπάθειά τους για συνεχή εισαγωγή καινοτομιών στα προσφερόμενα, κυρίως αντλώντας ιδέες από πελάτες, προμηθευτές και άλλους συνεργάτες στη διεθνή αγορά. Δηλαδή θα ακολουθούν ένα μοντέλο «ανοιχτής καινοτομίας». Δεν είναι απαραίτητο να επενδύουν σημαντικά σε Έρευνα και Ανάπτυξη. Μικρές οριακές καινοτομίες, συχνά στην εφαρμογή, είναι πιο κατάλληλες για την Ελληνική επιχειρηματική πρακτική. Ο Ελληνισμός ήταν πάντα ανοιχτός στην προσαρμογή και διάδοση ιδεών.

Η προσέγγιση βιώσιμης ανάπτυξης, ιδιαίτερα η οικολογική της διάσταση, παρέχει ευκαιρίες για τις Ελληνικές επιχειρήσεις να καινοτομήσουν σε συνδυασμό με την παράδοση και τα ιδιάζοντα στοιχεία της Ελληνικής δημιουργικότητας. Οι ικανότητες και η στρατηγική των

επιχειρήσεων θα είναι ακόμη πιο σημαντικές μετά την κρίση παρά το εθνικό περιβάλλον και τη στήριξη από δημόσιες πολιτικές.

Ο όποιος εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης θα κριθεί και από την κινητοποίηση των δημόσιων υπαλλήλων. Θα πρέπει τα στελέχη της δημόσιας διοίκησης να γίνουν μέρος – φορείς της αλλαγής, να πιστέψουν σε αυτήν και να την υλοποιήσουν. Να ενστερνιστούν την αναγκαιότητα των αλλαγών και να τις κάνουν κτήμα πολλών ετών. Οι υπάλληλοι θα πρέπει να πειστούν ότι οι αλλαγές είναι προς όφελός τους, προς όφελος της εργασίας τους. Να πιστέψουν ότι θα έχουν καλύτερο περιβάλλον εργασίας, καλύτερη ποιότητα εργασίας, καλύτερη σχέση μεταξύ εργασίας και οικογενειακής ζωής.

Για να το πετύχει αυτό, η δημόσια διοίκηση χρειάζεται να επανακαθορίσει το ρόλο της και το είδος των υπηρεσιών που προσφέρει στους πολίτες και στο κοινωνικό σύνολο. Χρειάζεται να εκσυγχρονισθεί ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί, αλλά και να επαναπροσδιοριστούν οι τομείς της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας στους οποίους εμπλέκεται. Ωστόσο, ό,τι και αν συνεχίσει να κάνει ή ό,τι νέο και αν προστεθεί στις αρμοδιότητές της, η δημόσια διοίκηση οφείλει:

- να είναι αποτελεσματική (και με οικονομικούς όρους),
- να είναι ευέλικτη στη δομή και στη λειτουργία της, ώστε να προσαρμόζεται γρήγορα στις αλλαγές,
- να λειτουργεί με ταχύτητα, σεβασμό και διαφάνεια, προς όφελος του πολίτη – πελάτη,
- να εμπνέει εμπιστοσύνη.

Η καταπολέμηση της γραφειοκρατίας απαιτεί μεθοδική, διαρκή και συστηματική προσπάθεια και εργασία, εκδηλώσεις δηλαδή που δεν παρατηρήθηκαν μέχρι τώρα στο χώρο της δημόσιας διοίκησης. Η αποσπασματική και περιπτωσιακή αντιμετώπιση των προβλημάτων δεν ανταποκρίνεται στην έκταση και την πολυπλοκότητα τους. Τα γενικά νομοθετικά μέτρα, που εκφράζονται με απαγορεύσεις και επιταγές, είναι αμφίβολο αν μπορούν να καταφέρουν καίριο πλήγμα στις γραφειοκρατικές εκδηλώσεις της κρατικής μηχανής.

Βιβλιογραφία

1. Εγχειρίδιο επιχειρηματικότητας, 2010
2. Blaw, M. P., International Encyclopedia of the Social Sciences, in: ORGANIZATIONS: Theories
3. Heady, F., International Encyclopedia of the Social Sciences, in: Civil Service, σελ.496
4. Schwartz, B., International Encyclopedia of the Social Sciences, in: ADMINISTRATIVE LAW
5. ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ 1, ΤΕΥΧΟΣ 1 – 2011, ΜΟΝΑΔΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (ΜΚΕ) ΤΟΥ ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ
6. Δεοντολογία και επιχειρηματικότητα, Mcs Αντωνία Μανιάτη, 2010
7. <http://www.epixeirin-news.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1/1-2>
8. Δρ. Κατερίνα Κεδράκα, Εκπαιδευτικός - Σύμβουλος Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Γραφείο Διασύνδεσης Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, Η επιχειρηματικότητα “ανοίγει” επαγγελματικές προοπτικές στους νέους
9. Συμβουλευτικό κέντρο επιχειρηματικότητας ΤΕΙ Πειραιά
10. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
11. ΟΔΗΓΟΙ ΚΑΛΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ & ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΚΕΣΥΠ ΚΑΙ ΤΑ ΓΡΑΣΕΠ , ΑΘΗΝΑ 2005 – ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
12. ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΙΟΒΕ)
13. Παζαρτζή Ν. Ε. (2005). Σχέσεις των φύλων και αγορά εργασίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην Επιστημονική Επετηρίδα του τμήματος ΟΔΕ του Πανεπιστημίου Πειραιώς, τμητικός Τόμος Καθηγητή Κοδοσάκη, 2001.
14. Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ. (2001) Εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των δύο φύλων : ο ρόλος του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, στο Σιδηροπούλου – Δημακάκου Δ. (2001) Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Αθήνα : Διδακτικές Σημειώσεις
15. Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ. (2002) Επαγγελματική Αξιολόγηση και Συμβουλευτική των Γυναικών, στο Κασσωτάκης, Ι.Μ .(2004). Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός, Θεωρία και Πράξη, σελ. 623 – 632. Αθήνα. Εκδόσεις : Τυπωθήτω
16. Κέντρο Ανάπτυξης Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας, επίσημος ιστότοπος, 2012
17. Η Καινοτομία στην Ελλάδα: Συγκριτική ανάλυση με τις νότιες και βόρειες ευρωπαϊκές χώρες» Χριστόπουλος Αλέξανδρος Επιβλέπων καθηγητής: κ. Πετράκης Παναγιώτης
18. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2005-2006, Σταύρος Ιωαννίδης, Άγγελος Τσακανίκας
19. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΙΔΕΑ [Διαδικτυακός τόπος του ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ](#)

20. Μοντέλα καινοτομίας, Υπουργείο εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων. Οικονομία – επιχειρήσεις, καινοτομία επιχειρηματικότητα επιχειρήσεις
21. <http://www.tovima.gr>
22. Οργάνωση και διοίκηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων, Μάρτιος 2012 Μπαντής Αθανάσιος, MSc in International Economics Banking & Finance, MSc in Banking
23. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ , Εργασία του φοιτητή ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΩΡΗ στα πλαίσια του Μαθήματος Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων, ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Δρ ΒΑΓΗΣ ΣΑΜΑΘΡΑΚΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2005
24. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ, Πτυχιακή Εργασία «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ & «ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ» ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ» Φοιτητές: Γαλάτουλας Νικόλαος, Χαραλαμποπούλου Μαγδαληνή.Επιβλέπων Καθηγητής : Γαλυφιανάκης Γιώργος, Ηράκλειο, Σεπτέμβριος 2011
25. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΧΛΕΤΣΟΣ
26. Ενημερωτικό δελτίο για την SBA στην ΕΛΛΑΔΑ, 2010-2011 European commission
27. Ισότοπος [Organisation for Economic Co-operation and Development](http://www.orgfordev.org)
28. Είναι αμφίδρομη η σχέση ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης. Δέσποινα Σαρρή Αθήνα 2008
29. www.espa.gr, 2011
30. http://www.morax.gr/includes/frontPage/left_nav/print_article.php?artID=934)
31. Πιπεροπουλος Π.Γ.(2007) Επιχειρηματικότητα , Καινοτομία και Business Cluster, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
32. Φλωράτος Α. Χρήστος, Η Ελληνική Δημόσια Διοίκηση – Αδυναμίες – Μέτρα Εξυγίανσης, Εκδόσεις Αρσενίδη, Αθήνα, 2005
33. Λευκή Βίβλος για την Διακυβέρνηση, http://www.opengov.gr/minreform/wp-content/uploads/downloads/2012/01/lefki_vivlos.pdf
34. Τοποθέτηση του Αντώνη Μανιτάκη, Υπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στο συνέδριο του «Economist»
35. Τερλεξής Πανταζής, Διευθυντικές Ολιγαρχίες• Γραφειοκρατία, Κράτος, Κοινωνική Οργάνωση, Παπαζήση, Αθήνα, 1996
36. Κοντοστάθη Σοφία, Δημόσια Διοίκηση και Γραφειοκρατία, Ηράκλειο 2010
37. Κέντρο Μελετών και Έρευνας ΕΒΕΑ
38. Τ&Π Εβδομαδιαίο δελτίο για τους επαγγελματίες του κλάδου, Μάρτιος 2012
39. Λεωνίδας Χριστόπουλος- Στέλεχος ΕΥΣΣΕΠ-ΥΠΕΣΑΗΔ, Το πλαίσιο πολιτικής για τη μείωση της γραφειοκρατίας στην Ελλάδα
40. ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΙ@ΥΓΕΙΑ, www.ekdd.gr/ekdda/files/var/teliko_diavgeia.pdf
41. <http://www.oecd.org>

42. http://www.economics.harvard.edu/faculty/shleifer/files/reg_entry.pdf
43. <http://tsakthan.blogspot.com/2009/11/tsakthan-daily-10-november-2009-1.html>
44. <http://www.eurocapital.gr/permalink/43495.html>
45. <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=464025>
46. <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=75&artid=162488&dt=21/11/2004>
47. <http://news.pathfinder.gr/finance/news/804663.html%2015/8>
48. <http://www.e-marketdeals.gr/?p=>
49. <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/692577/Article.aspx>
50. <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results>
51. http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_economy_1_14/04/2012_479081_14-04-12
52. <http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/9761>
53. <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2009/>
54. <http://el.wikipedia.org/wiki>